

Seitsemän miestä näyttämöllä

Hemmo Kallion mukaelman *Seitsemän veljestä*.

4-näytöksinen huvinäytelmä kuudessa kuvaelmassa ja

Aleksis Kiven romaanin *Seitsemän veljestä* vertailua

Jarmo Suonamo
Syventävien opintojen tutkielma
Yleinen kirjallisuustiede
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Syyskuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Kirjallisuudentutkimuksen maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Yleinen kirjallisuustiede			
Tekijä – Författare – Author Jarmo Suonamo			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Seitsemän miestä näyttämöllä. Hemmo Kallion mukaelman <i>Seitsemän veljestä</i> . 4-näytöksinen huvinäytelmä kuudessa kuvaelmassa ja Aleksis Kiven romaanin <i>Seitsemän veljestä</i> vertailua.			
Työn laji – Arbetets art – Level Syventävien opintojen tutkielma		Aika – Datum – Month and year Syyskuu 2020	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 96
<p>Tutkielmani tarkastelee adaptaatiota, jossa kaunokirjallista tekstiä siirretään näyttämölle. Kirjallisen teoksen, kuten romaanin tekijäkeskeisyydestä huolimatta, autenttisen tekstin sekä tekijän lähtökohta saa adaptaatiossa antaa tilaa erilaisille tulkinnoille. Saman emotekstin pohjalta voidaan luoda eri näkökulmia painottamalla kuhunkin tarkoitukseen sopiva teos.</p> <p>Tutkimukseni kohteena on Aleksis Kiven romaaniin <i>Seitsemän veljestä</i> (1870) perustuva näytelmä <i>Seitsemän veljestä</i>. 4-näytöksinen huvinäytelmä kuudessa kuvaelmassa (1905), jota vertailen Kiven alkuteokseen. Näytelmän on dramatisoinut ammattinäyttelijä Hemmo Kallio. Se esitettiin ensimmäisen kerran suomalaisessa Teatterissa vuonna 1898.</p> <p>Tavoitteeni on selvittää, miten Hemmo Kallion mukaelma on rakentunut? Mitä osia alkuteoksesta Kallio on valinnut siihen, mitä poistanut tai lisännyt? Lisäksi tarkastelen, miten juonen kulkua on muutettu? Yleisen tarkastelun lisäksi pohdin erityisesti Juhanan ja Venlan romanssia ja sen käsittelyä näytelmässä sekä naisten asemaa ja vaikutusta veljesten elämään.</p> <p>Viitekehityksenä tutkimuksessani on adaptaatioteoria dramaturgian, intertekstuaalisuuden ja draaman näkökulmasta. Tutkimusmenetelmänä käytän draama-analyysia. Työni luonne on kuvaileva, eikä sen tarkoituksena ole arvottaa Kallion tekemiä valintoja, vaan selvittää näytelmän rakentumisen peruseräiteitä.</p> <p>Tutkimukseni perusteella voi nähdä, että Kallio on painottanut romaanin toiminnallisia osuuksia. Kuvailevia jaksoja on poistettu ja kertomusta on huomattavasti lyhennetty. Tapahdumien järjestystä on osin muutettu, mutta joitain kohtia on myös säilytetty. Kohtauksia on voitu rakentaa myös tekstinsiirtojen avulla. Kallio on lisännyt myös paljon omaa tekstiä, joka on usein korvannut romaanin kertojan osuuden. Lisäyksiä on tehty myös dialogiin, jossa se vuorottelee Kiven tekstin kanssa. Joissain kohdin kieliasua on siistitty ja puhujia vaihdettu.</p> <p>Kiven alkuperäistä dialogia ja romaanin kohtauksia on myös säilytetty. Lukemisen opettelu, Venlan kosinta, paini, saunan palaminen ja Laurin juopottelu toimivat näytelmän kiintopisteinä, vaikka niiden käsittely poikkeaa romaanista niin ajallisesti kuin sisällöllisesti. Romaanin tapahtumat ja henkilöt ovat kuitenkin muutoksista huolimatta selvästi tunnistettavissa myös näytelmässä. Yleisesti voidaan nähdä, että romaani on toiminut Kallion huvinäytelmän emotekstinä, josta on poimittu kohdetekstiin eli näytelmään vain käyttökelpoisimmat osat.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Adaptaatio, Aleksis Kivi, dramatisointi, huvinäytelmä, mukaelma, Seitsemän veljestä			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Huvinäytelmä ajan hengessä	3
1.2 Kallion mukaelma Suomalaisessa Teatterissa ja aikalaisvastaanotto	4
1.3 Romantiikan ajasta kohti sivistystaistelua.....	5
2 Kertomuksen siirtäminen romaanista näyttämölle.....	8
2.1 Adaptaatio	8
2.1.1 Osallistamisen tavat ja intertekstuaalisuus	10
2.2 Draaman piirteitä.....	12
2.2.1 Dramaturgia ja dramatisointi	13
3 Keksityn todellisuuden tarkastelua	15
3.1 Teema ja draaman jännite.....	15
3.2 Tarina ja juoni	18
3.3 Näytelmäteksti, draaman kieli ja henkilöt.....	19
3.4 Aika ja tila	21
3.5 Seitsemän veljeksien rakennekuvioita romaanissa.....	23
3.5.1 Draamallinen dialogi ja toistumat.....	23
3.5.2 Tarinat.....	25
4 Jukolan Quijote ja aseenkantajat kosiomatalla	27
4.1 Kosiomatkan kiemurat	27
4.2 Orpopoikien haaksirikko	30
4.3 Naimaan veljet, naimaan	33
4.4 Rakkauden jälkeen	36
4.5 Tunteiden jäädytys	39
4.6 Kaksi tammaa laitumella	44
5 Kiveä kovempi tulkinta.....	50
5.1 Tanner jyskää ja aita kaatuu	50
5.2 Näytelmän yleinen rakentuminen.....	54
5.3 Poistot, lisäykset ja muut muutokset	59
6 Päättäntö.....	61
LÄHTEET.....	64
LIITTEET	69
Liite 1 <i>Seitsemän veljeksien</i> juonet romaanissa ja näytelmässä.....	69

Liite 2 Puhujien muutokset dialogissa	83
Liite 3 Mukaelmasta poistettuja romaanin tapahtumia	93
Liite 4 Poistetut venäläiset sanonnat	95
Liite 5 Hemmo Kallion näytelmän <i>Seitsemän veljeks</i> en esitykset ja muut teokset ...	96

1 Johdanto

Tutkielmani tarkastelee kaunokirjallisen tekstin dramatisointia. Kyse on samalla adaptaatiosta, jossa proosaa siirretään toiseen esitystapaan. Kirjallisen teoksen, kuten romaanin tekijäkeskeisyydestä huolimatta, autenttisen tekstin sekä tekijän ajatus saakin usein nykypäivänä väistyä. Saman emotekstin pohjalta voidaan luoda eri näkökulmia painottamalla kuhunkin tarkoitukseen ja kohdeyleisölle sopiva teos. Tekstien muokkaamisen ja kierrättämisen tarve on korostunut entisestään, kun perinteisten medioiden rinnalle on tullut uusia julkaisualustoja. Usein voidaankin pohtia, miksi pitäisi tuottaa pelkästään uutta materiaalia, kun hyviksi todettuja tarinoita tai tekstejä voi käyttää uudelleen? Adaptaatio ei ole siis pelkästään taiteellista toimintaa, vaan siihen linkittyy myös taloudellinen puoli.

Tutkimukseni kohteena on Aleksis Kiven romaaniin *Seitsemän veljestä* (1870) perustuva näytelmä *Seitsemän veljestä. 4-näytöksinen huvinäytelmä kuudessa kuvaelmassa* (Kallio, 1905), jota vertailen Kiven alkuteokseen.¹ Näytelmän on dramatisoinut ammattinäyttelijä Hemmo Kallio ja se esitettiin Suomalaisessa Teatterissa ensimmäisen kerran vuonna 1898.

Erityisen mielenkiintoiseksi tutkimukseni aiheen tekee *Seitsemän veljeksien* draamallisuus. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että teksti sopisi sellaisenaan näyttämölle. Lisäksi Kallion dramatisointi osoittautui yllättävän hankalaksi hahmottaa, kun tutustuin näytelmään ensimmäisen kerran kirjallisuudentutkimuksen maisteriopintoihin kuuluvalla *Tieteellinen editointi*-työelämäkurssilla syksyllä 2018.² Kurssin aikana kiinnostukseni näytelmää kohtaan lisääntyi ja sain siitä aiheen tähän syventävien opintojeni tutkielmaan.

Tutkimukseni viitekehyksenä on adaptaatioteoria dramaturgian ja draaman näkökulmasta. Adaptaatio on myös osa intertekstuaalisuutta ja transtekstuaalisuutta. Nämä teoriat soveltuvat tutkimukseeni hyvin, koska tavoitteeni on selvittää, miten tekstiä muunnetaan romaanista draamaan eli näyttämölle. Tutkimukseni perusta löytyy siten näistä käsitteistä.

¹ Seitsemän veljeksien esitystraditio pysyi melko samana aina vuoteen 1972, kunnes Kalle Holmbergin ohjaama versio Turun kaupunginteatterissa uudisti perinteisen esitystavan. Dramaturgi oli Ritva Holmberg. Näytelmää esitettiin loppuunmyydyille katsomoille kolmen vuoden ajan. (Liitiä 2020; Teatterimuseo 2020.)

² Kurssi järjestettiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkimus – ja julkaisuyksikkö Edithin kanssa. Tutkimukseni emotekstinä käytän kurssilta saamaani *Seitsemän veljeksien* ensipainoksen (1870), Word-tiedostoon muunnettua, transkriptiota.

Käsittelyosan välineet tutkimukseeni tulevat draama-analyysin piiristä. Keskeisimpänä tässä ovat juonen ja tarinan käsitteet. Tutkimuskysymyksenä kuuluu: Miten Hemmo Kallion mukaelma *Seitsemän veljestä*. 4-näytöksinen huvinäytelmä kuudessa kuvaelmassa, on rakentunut? Romaanin laajuuden ja monitasoisuuden vuoksi, olen rajannut analyysini Juhanin ja Venlan romanssin käsittelyyn näytelmässä. Pohdin samalla myös naisten ja naiseuden asemaa sekä näiden vaikutusta veljesten elämään. Tarkastelen lisäksi näytelmän yleisiä rakenteita, sisältöjä ja muutoksia vertaamalla niitä romaaniin. Lähestymistapa tutkimukseeni on kuvaileva, eikä sen tarkoituksena ole arvottaa Kallion tekemiä valintoja.

Ari Honka-Hallilan (1995) lisensiaatintutkimus, *Kolme Eskoa – Nummisiutarien ja sen kolmen filmatisoinnin kerronta*, on lähellä tutkimukseni aihepiiriä, mutta se vertailee kolmen eri filmatisoinnin kerrontaa keskenään. Elisa Dammertin (2011) Pro gradu-tutkielma, *Niin muuttui tämäkin näytelmä: Aleksis Kiven Nummisiutareiden ensipainoksen ja Suomalaisen teatterin ajan esitysversioiden eroja*, tarkastelee taas näytelmän muuttumista eri esityksissä. Yleisesti proosan dramatisoinnista näyttämölle löytyy kuitenkin paljon kirjallisuutta, kuten Heta Reitalan ja Timo Heinosen teos *Dramaturgioita* (2003). Samoin *Seitsemästä veljeksestä* on tehty paljon tutkimusta. Näistä nostan esiin Aarne Kinnusen teokset *Tuli, aurinko ja Seitsemän veljestä* (1973) sekä *Seitsemän veljestä ja lukemisen juonet* (2002). Varsinaista adaptaatioon tai dramatisointiin liittyvää tutkimusta *Seitsemän veljeksen* siirtämisestä näyttämölle en ole löytänyt. Toivottavasti tämä tutkielmani täyttää tätä tarvetta.

Tutkielmani aluksi esittelen Hemmo Kallion näytelmän ja sen aikalaisvastaanoton. Lisäksi tuon esiin taustoja näytelmän julkaisuajankohdan aikakaudesta ja sen ilmapiiiristä sekä Aleksis Kiven asemasta kirjallisuushistoriallisessa ajassa. Toisessa luvussa avaan tutkimukseni teoreettista taustaa ja kerron adaptaation piirteistä sekä kohdetekstille asetetuista vaatimuksista draaman näkökulmasta. Kolmannen luvun aiheena on draama-analyysi ja tutkimukseeni liittyvät *Seitsemän veljeksen* rakenteelliset ominaisuudet. Neljännessä luvussa siirryn tutkimukseni analyysiosaan, missä tarkastelen Venlan kosintaan liittyviä tapahtumia. Viidennessä luvussa pohdin, miten Kallio on käsitellyt tätä teemaa. Tämän lisäksi esittelen näytösten rakentumisten yleispiirteitä. Teen myös selkoa poistoista ja muista muutoksista suhteessa alkuteokseen. Päätäntöluvussa teen vielä yhteenvedon tutkielmastani.

1.1 Huvinäytelmä ajan hengessä

Tutkimukseni kohteena on ensimmäinen tiedossa oleva *Seitsemän veljeksien* näytelmä (Liite 5). Se löytyy painettuna Yrjö Weilinin *Näytelmäkirjastosarjasta*, jonka kahdeksannentoista osan kansilehdellä sanotaan: *Seitsemän veljestä. 4-näytöksinen huvinäytelmä kuudessa kuvaelmassa*. Aleksis Kiven romaanista näyttämöä varten mukaellut Hemmo Kallio (Kallio, 1905). Näytelmän luonnetta on tarkennettu otsikossa: huvinäytelmä – komedia. Draaman lajin valintaa puoltaa myös ajan henki, koska 1900-luvun vaihteessa kansankomediat ja laulunäytelmät täyttivät katsomot. Niiden aiheena oli usein nuorenparin rakkaus, jonka täyttymisen esteeksi on sijoitettu vastoinkäymisiä ja sekaannuksia. Ne käsittelivät joskus myös naisasiaa, mutta tukeutuivat useimmiten vanhoilliseen moraalikäsitukseen, jossa uskonnolla oli vahva asema. (Tanskanen 2010b, 91–93.)

Kallion näytelmässä on neljä näytöstä ja kuusi kuvaelmaa. Toisessa ja kolmannessa näytöksessä on kaksi kuvaelmaa, mikä tarkoitti lavasteiden vaihtoa näytöksen puolen välin tuntumassa. Tapahtumapaikat määrittävät myös sisältöä. Mukaelman ensimmäinen näytös kuvaa tapahtumia Jukolassa, toinen näytös alkaa lukkarin tuvassa ja siirtyy toisessa kuvaelmassa Sonnimäelle. Kolmannen näytöksen alku esitetään Impivaarassa ja toinen kuvaelma Jukolassa. Viimeinen näytös tapahtuu kokonaisuudessaan Jukolassa. Venlan kosinta (Juhanin ja Venlan rakkaustarina) on näytelmän toinen pääjuoni lukemisen ohella. Muut vaikeudet ja koomilliset tapahtumat saavat alkunsa näistä (Kinnunen 2002, 95). Komedian hengen mukaisesti, lopussa pari saa toisensa.

Seitsemän veljeksien mukaelma ei täysin noudata 1900-luvun vaihteessa suosittua huvinäytelmätyypin kaavaa, mutta siitä voi myös sellaisen löytää. Tapahtumien keskiössä oli yleensä perhe. Veljeksillä ei ole vanhempia, mutta Taula-Matti ja Kekkurin emäntä voisivat ottaa tämän vakavien vanhempien roolin näytelmän alussa. Lisäksi vakiokalustoon kuului piikoja ja renkejä – nuoria ja reippaita. Tässä veljeksillä on kaksoisrooli. Yhtäältä he edustavat perhettä, mutta toisaalta myös reippaita renkejä. Lisäksi kuvioon kuuluu alemman säädyn subrettiparit, kuten näytelmässä Mikko ja Kaisa. Vielä kuvaan saadaan ennustajaeukko – Kaisa ja ylemmän säädyn edustajat rovasti, nimismies, lukkari ja Mäkelä. Juhani saa lopulta Venlansa. Yleensä parit löytyivät samasta säädyistä. (Tanskanen 2010b, 91.) Näytelmässä Juhanin asema talollisena tulee toki esille, samoin kuten Venlan alempi asema piikana. Rakkaus on tässä rajat ylittävä voima.

Viisinäytöksisen näytelmän periaatteesta luovuttiin vähitellen Ibsenin mallin mukaisesti 1800-luvun lopulla (Hosiaisuus 2016, 652). Suomalaisen draaman kehittymiseen vaikutti myös ns. hyvin tehty näytelmä. Se oli kaavamainen näytelmätyyppi, jonka perusajatuksiin kuului hyvin tehty juoni ja nokkela vuoropuhelu. Arvomaailma liikkui porvariston piirissä. Aihepiiri oli laaja, mutta yleensä siinä oli ainakin rakastunut pari. Ajatuksena oli, että ihmiset tulivat viihtymään teatterissa. Näytelmätyypin periaatteisiin kuului vielä jännitteen ylläpito. Kaikki huipentuu viimeisessä kohtauksessa, missä konflikti ratkeaa. Näin tapahtuu myös Kallion mukaelmassa, jossa voidaan nähdä muitakin piirteitä varhaisesta suomalaisesta draamasta. Näytelmissä kuvattiin kansan ja ylempien säätyjen suhdetta. Lisäksi isänmaalliset kysymykset nousivat esiin. (Pohjola 1986, 435; Tanskanen 2010a, 43; Tieteen termipankki 2020.)

1.2 Kallion mukaelma Suomalaisessa Teatterissa ja aikalaisvastaanotto

Suomalaisen Teatterin johtaja Kaarlo Bergbom oli tietoinen *Seitsemän veljeksien* ongelmallisuudesta. Hän piti romaania karkeana. Se otettiin ohjelmistoon luultavasti Kallion aloitteesta, joka työskenteli samassa teatterissa ammattinäyttelijänä. Lisäksi se sopi ohjelmistoon, koska Kalevala-aiheita pidettiin vielä esillä. Varsinkin vanhassa Arkadia-teatterissa esitettiin 1890-luvulla kansallisromanttisia näytelmiä, joissa luonto ja kalevalainen aihepiiri nostettiin aiheiksi. Karelianismi kukoisti. Yleisö tuntui pitävän myös Kallion näytelmästä, mutta lehtiarvosteluissa sitä pidettiin sekavana. Mainittiin, että ilman romaanin tuntemista tapahtumia oli vaikea seurata. Samalla Kallion osuus näytelmätekstin kirjoittamisessa tiedostettiin. Hänen kynästään oli lähtöisin luonnekuvien vaihtuminen (Liite 2). Romaanin henkilökuvat muuttuivatkin melko paljon näytelmässä. Toisaalta yleisöllä tuntui olevan hauskaa. Arvosteluissa korostettiin varsinkin Eeron asemaa hauskuuttajana. (Paavolainen 2018, 438–439; Paavolainen & Kukkonen 2005, 70.) Aspelin–Haapkylä (1910) kirjoittaa teoksessaan *Suomalaisen Teatterin historia* seuraavasti:

Pyytämättä painaa näytelmään itsenäistä kirjallista leimaa Kallio on mahdollisimman uskollisesti seurannut alkuteosta ja, vaikka siitä luonnollisesti paljon on ollut jätettävää, on hän toiselta puolen saanut siksi paljon alkuperäistä runoutta säilyneeksi, että Seitsemän veljestä näyttämölläkin on saavuttanut runsaasti suosiota. (Suomalaisen teatterin historia, 115.)

Suomalaisiin näytelmiin suhtauduttiin teatteritoiminnan alkuaikoina joka tapauksessa innostuneesti. Kyse ei ollut välttämättä laadun arvostamisesta, vaan alkuhuumasta. Koska kotimainen tuotanto oli aiemmin ollut vähäistä, yleisö nautti tuttujen tekijöiden näytelmistä. Toisaalta haluttiin olla myös hyväntahtoisia. (Tanskanen 2010a, 48.) Tässä vaiheessa Kivi oli nostettu jo suurten kirjailijoiden asemaan ja klassikkoasemaa rakennettiin. Se oli alkanut jo vuonna 1877–1978 Kiven *Valittujen teosten I-II* julkaisuilla. (Häggman 2008, 202–203; Nummi 2017, 32.) Oppikouluihin *Seitsemän veljestä* tuli kuitenkin vasta 1890-luvulla. Tieto sen asemasta kolmanneksi luetuimpana teoksena lukuvuosina 1899–1900 ei kerro varmuudella teoksen suosiosta, mutta ainakin se tunnettiin koululaisten keskuudessa. (Ihonen 1996, 90.)

Kantaesityksensä Kallion näytelmä sai Suomalaisessa Teatterissa 26.11.1898. Sitä esitettiin teatterin toimintakautena 1898–99 yhteensä 12 kertaa. (Liite 5.) Painettuna versiona se oli saatavana vuonna 1905. Tällaisia näytelmätekstejä julkaistiin jo 1860-luvulla muutamissa eri kustantamojen näytelmäsarjoissa. Ne olivat pääosin ruotsinkielisiä. Vasta Aleksis Kiven ansiosta valikoimaa alkoi löytyä myös suomenkielisten näytelmien osalta. Tämä oli tärkeää siinäkin mielessä, että suurella osalla kansasta ei tuolloin ollut mahdollisuutta vierailla teatterissa. Näytelmiin haluttiin silti tutustua. Jos teatteriseurue sattui vierailemaan paikkakunnalla, näytelmiä oli siten myös helppompaa seurata. Kiinnostus oli herännyt. Toki painettu näytelmä oli draamakirjallisuuden ohella myös osa mainostoimintaa. (Tanskanen 2010a, 48, 54.)

1.3 Romantiikan ajasta kohti sivistystaistelua

Eeposten kukoistusaikaa Suomessa olivat 1830– ja 1840-luku. Romaani oli kuitenkin jo syrjäyttämässä tämän kerrontamuodon. Yhtenä syynä on mainittu, että siinä toiminta kohdistuu kadotetun elämäntotaliteetin etsimiseen. Eepoksessa sen sijaan elämäntotaliteetti ja klassinen harmonia ovat valmiina. (Ihonen 1996, 82, 89.) Myös paluu aineelliseen ja todelliseen maailmaan oli alkanut. Kiveä voi pitää tässä suhteessa välikauden kirjailijana, jonka tuotannossa näkyy niin romantiikan kuin realismin piirteitä. Näihin aikoihin myös romaani taidemuotona alkoi kiinnostaa lukijoita. Niitä alettiin julkaista sanomalehdissä jatkokertomuksina. Lukutaito yleistyi ja realismi alkoi vähitellen nousta vahvemmin suomalaisen kirjallisuuden kentälle. (Kirstinä 2017, 83, 94–97; Kupiainen 1971, 52; Sihvo 2002, 211; Vartiainen 2009, 584.)

Realismin aika kirjallisuudessa voidaan Suomessa laskea alkaneeksi Aleksis Kivestä. Varsinainen ohjelmarealismin tuli mukaan vasta myöhemmin vuoden 1885 vaiheilla Minna Canthin ja Juhani Ahon myötä. (Kupiainen 1960, 106.) *Seitsemän veljestä* ei kuitenkaan edusta oman aikansa tyypillistä romaania. Se on enemmänkin lähellä eeposperinnettä, kuin hitaasti polveilevaa aikansa kerrontaa. Sen tunnusmerkkinä on myös draamallisuus. (Kinnunen 1973, 155.) Toisaalta voidaan nähdä, että Kiven esteetikka noudatteli idealismin sisäistä realismia, jonka perustana oli kristilliset arvot. Keskeinen teema on perhe, joka on realismin tunnusomainen aihe. Idealismilla viitataan tässä katsomustapaan, jossa pelkkä todellisuus ei riitä, vaan luotetaan myös hengellisiin voimiin. (Kupiainen 1960, 23; Tanskanen 2010a, 51; Kinnunen 1967, 61.)

Kallion näytelmän henkilöt ja tapahtumat voi liittää osaksi Aleksis Kiven kirjallista traditiota. Henkilöt edustavat talonpoikaista kansaa. Niitä ei ole idealisoitu aikansa fennomaanien ihanteiden mukaisesti, vaan niissä kansankulttuuri tuodaan näkyviin. Tähän kuuluu henkilöiden aitouden korostaminen. Niistä ei tehdä ideaalihahmoja, vaan mallit kuuluvat todelliselle kansalle. Kansanlaulut, sutkautukset, leikit ja sanonnat ovat tällaisen kirjallisuuden aineksia. (Tanskanen 2010a, 49.) Yleensäkin 1850-luvun jälkeen realistinen draama ja teatteri alkoivat saada jalansijaa Euroopassa. Teatteri ja dramatiikka noudattelivat tämän suuntauksen periaatteita. Henkilöiden toiminnan ja puheen tuli siis vastata aitoja tilanteita (Teak 2020).

Aleksis Kiven näytelmät olivat Suomalaisen Teatterin kirjallisia kulmakiviä sen alkuaikoina (Aro 1977, 26). Näytelmät eivät 1800-luvun suomalaisuusaatteen nosteessa merkinneet vain taideteosta, vaan olivat osa kansallisen identiteetin luomista. (Tanskanen 2010a, 49.) Sitä ne olivat myös vielä 1900-luvulle tultaessa. Sitä ennen oli koettu ns. ensimmäinen sortokausi, joka alkoi keisari Nikolai II:n antamasta helmikuun manifestista vuonna 1899 eli noin kolme kuukautta Kallion mukaelman ensi illan jälkeen. Kenraalikuvernööri Bobrikovin mielivalta päättyi vuonna 1904 senaatin portaikossa Eugen Schaumanin luotiin. Seuraavana vuonna oli vuorossa yleislakko. Levottomien aikojen vastapainoksi taide kuitenkin kukoisti. Suomalaisuusaatteen kärkinimiä olivat Aho, Leino, Gallen-Kallela ja Sibelius. Venäläisyys ei ollut kovassa huudossa, mutta asian kanssa oli elettävä. Lehtiä lakkautettiin ja sensuroitiin. Ilmapiiiri oli vaikea, mutta isänmaallinen. (Vahtola 2003/2012, 271–275; Turtola & Lappalainen 2011, 221–224.)

Sortovuosien aikaan oli tilausta kaikenlaiselle taiteelle, mikä nosti kansallishenkeä. Jälkeenpäin voi nähdä, että kyse ei ollut ainoastaan Suomea kohtaan järjestetyistä

toimista, vaan ne olivat osa Venäjän valtakunnan laajempaa tilannetta ja politiikkaa. Sellaiseksi tilanne kuitenkin nähtiin ja siihen sopi sitoa mukaan sivistystaistelun aate. Täytyy myös huomata, että vaikeuksista huolimatta, varsinkin sanomalehdistö kasvoi voimakkaasti 1800-luvun lopulla. Vielä 1870-luvulle asti niiden katsottiin olevan osa kirjallisuutta. Tähän voi yhdistää hyvin myös *Seitsemässä veljeksessä* Eeron innostuksen sanomalehden tilaamisen. Sillä Kivi on osoittanut lukutaidon lisäksi kirjallisuuden harrastuksen. (Lehtinen 1996, 104; Turtola & Lappalainen 2011, 224).

Teatterit osallistuivat taisteluun omalla panoksellaan. Symboliset ilmaukset korostuivat. Siinä yhteydessä myös historialliset näytelmät saivat uuden roolin. Siten esimerkiksi nuijasodan käsittely sai uudenlaisia painotuksia (Seppälä 2010, 56–57.) Kallion näytelmä toimi osaltaan itsenäisyysaatteen puolesta. Sen sisällön suhteen saattoi kuitenkin olla syytä hienovaraisuuteen. Mitään varmaa Kallion poistojen periaatteista ei voi tietää, mutta yksi ulkoinen merkki varovaisuudesta voi olla venäläisten sanontojen tai venäläisyyttä halventavien sanojen (*ryssä*) poistaminen näytelmästä. Toisaalta kyse voi olla yksinkertaisesti näytelmän hengen vastaisista ilmaisuista, joita Kallio ei ole halunnut käyttää (Liite 4). Ilona-esitystietokannan mukaan näytelmää esitettiin ensi-iltakauden jälkeen seuraavaksi joka tapauksessa vasta vuonna 1907 (Liite 5). Ilmapiiiri oli kuitenkin Bobrikovin kuoleman ja Venäjän omien vaikeuksien myötä vuonna 1904 vapautumassa. Sen jälkeen myös kustantajan oli helpompi hengittää.

2 Kertomuksen siirtäminen romaanista näyttämölle

Miksi sitten kaunokirjallisia tekstejä pitäisi siirtää näyttämölle? Murphyn (2013) mukaan pelkästään näytelmäkirjallisuutta on niin paljon tarjolla, ettei adaptaatioihin olisi varsinaisesti edes tarvetta. Niitä kuitenkin tehdään. Tähän hän löytää kaksi syytä. Ensimmäinen on yksinkertaisesti hyvän tarinan voima. Sen tuominen näyttämölle syventää tarinan kokemusta eri tavalla kuin pelkästään luettuna. Toiseksi hän mainitsee haasteen, minkä näytelmämuoto tarjoaa. Kaikkien perinteisten sääntöjen ja konventioiden tuntemisesta huolimatta, tarinan tuominen näyttämölle ei ole aivan yksinkertaista. Adaptaation tekemiseen löytyy kuitenkin paljon eri keinoja. Tarinasta voidaan poistaa kohtia, lisätä jotain uutta, siihen voidaan jättää laajoja osia tai sekoittaa kaikkea keskenään. Mahdollisuuksia on monia ja siinä on juuri adaptaation viehätys. (Murphy 2013, 5.)

2.1 Adaptaatio

Hemmo Kallio on dramatisoinut näytelmänsä Aleksis Kiven romaanin *Seitsemän veljestä* pohjalta. Mukaelmassa käytetty materiaali on avoimesti peräisin tästä teoksesta. Se myös korostaa olevansa näytelmä nimeltä *Seitsemän veljestä*. Kyseessä on siis adaptaatio, joka voidaan määrittää näin: ”Romaanin, näytelmän jne. muuttaminen toiseen esitysmuotoon; sovitus, versiointi; mukailu.” (Karkulehto, Käpä & Laine 2013: 330; Hosiaislouma 2016: 19).

Adaptaatio voidaan määritellä myös hieman laajemmin. Hutcheonin ja O’Flynnin (2013) mukaan se on laajamittaisen merkkijärjestelmän siirtämistä (*transpositio*) jostain tietystä teoksesta. Sen yhteydessä emotekstin piirteet siirtyvät lajista, mediumista tai esitystavasta toiseen. Samalla se on myös uuden luomista ja tulkintaa, jota voidaan tarvita esimerkiksi kohdeyleisön vaatimuksesta. Romaanista voidaan tehdä esimerkiksi näytelmä, kuten tutkielmani tapauksessa. Siirtymistä voi tapahtua myös toden ja fiktiivisen maailman välillä tai historiallisten tapahtumien siirtoa fiktiiviseksi kertomukseksi tai draamaksi. Se voi olla myös appropriatiota. (Hutcheon & O’Flynn 2013, 7–8; Sanders 2006, 20–23.) Muuntamista voi tapahtua myös molempiin suuntiin. Sofi Oksasen romaani *Puhdistus* (2007) syntyi esimerkiksi näytelmän pohjalta. Lisäksi tätä tekstiä on muunnettu elokuvaksi ja oopperaksi. (Sofi Oksanen, 2020.)

Adaptaatio voidaan määritellä myös teoksen vastaanoton näkökulmasta. Siinä toiminta nähdään osaksi intertekstuaalisuutta, jossa adaptaatioita käsitellään palimpsesteina. Jokaisen teoksen pinnan alla voidaan siten nähdä muita teoksia. Siinä voidaan nähdä myös assosioitumista muihin tyyliuuntiin, ilmaisuvälineisiin ja lajeihin. (Hutcheon & O’Flynn 2013, 8; Karkulehto, Kääpä & Laine 2013: 331.) Kallion mukaelma voi siten synnyttää katsojan tai lukijan mielessä yhtymiä muihin teoksiin. Nykyajassa katsotuna se vertautuu moneen muuhun aikaisempaan *Seitsemän veljeksien* dramatisointiin tai filmatisointiin.

Perinteisesti klassikkoteosten kohdalla on arvostettu sovitusten uskollisuutta alkuteokselle. Karkulehto, Kääpä & Laine (2013) puhuvat tässä yhteydessä filmatisoinnista, mutta yhtä hyvin tämä pätee dramatisointiin. Kanonisoitujen teosten uudenlainen käsittely voi myös aiheuttaa vastareaktioita. Adaptaation oikeutus olemassaoloonsa syntyy siis teoksen tunnistettavuuden ja näköisyyden kautta. Toinen tapa tehdä adaptaatiota on vapaampi. Kommentoiva sovittaminen voi muuttaa paljonkin juonilinjoja tai kerrontaratkaisuja. (Karkulehto, Kääpä & Laine 2013, 331; Sanders 2006, 21–22.) Myös pitkiä tapahtumalinjoja voidaan karsia, kuten Kallio on mukaelmassaan tehnyt. Voidaan nähdä myöhemmin, että Kallion mukaelma tasapainoilee näiden kahden tavan välillä. Lisäksi on vielä kolmas tapa, joka on analoginen. Siinä alkuteos on lähinnä raakamateriaalin lähteenä. Sovitus voikin etäännyä alkuperäisteoksesta hyvin paljon. (Karkulehto, Kääpä & Laine 2013, 332.)

Uudet tiedonvälitysmahdollisuudet ovat merkinneet sitä, että nykyisin adaptaatiota esiintyy lähes kaikkialla. Siihen sisältyy paljon muutakin kuin kaunokirjallisten teosten sovittamista elokuvaksi. Kaikkialle ulottuva tietoverkko mahdollistaa esimerkiksi fanifikton kaltaiset julkaisut. (Hutcheon & O’Flynn 2013, xiii, xix.) Käsite antaa kuitenkin sijaa myös tulkinnoille. Aina ei voi varmasti sanoa, mikä kuuluu adaptaation piiriin. Yhtenä rajauksena on pidetty sitä, että adaptaation pitää olla kokonaan sukua alkuperäisteokselle ja kyse on teoskokonaisuudesta. Se ei kuitenkaan ole alluusio, plagiaatti tai väärennös. (Hutcheon & O’Flynn 2013, 171; Karkulehto, Kääpä & Laine 2013: 330.) Adaptaatioissa on siis kyse hyvin laajasta ilmiöstä, mikä ei rajoitu vain muutamiin taidemuotoihin. Myös Aleksis Kiven *Seitsemän veljestä* on tullut yleisölle tutuksi niin näyttämöillä,esityskierteilla, elokuvissa kuin radiossa. Se on nähty otolliseksi dramatisoinnin kohteeksi juuri draamallisuutensa vuoksi. (Karkulehto, Kääpä & Laine 2013: 334.)

2.1.1 Osallistamisen tavat ja intertekstuaalisuus

Kaikessa toiminnassa voidaan erottaa prosessi ja tulos. Hutcheon & O'Flynn (2013) määrittelevät myös adaptaation kahteen tällaiseen osaan. Lisäksi siinä voidaan havaita kolme erilaista osallistamisen tapaa. Nämä ovat kertominen, näyttäminen ja vuorovaikutteinen toiminta. Näistä voidaan johtaa esitystavan muutokset, joita on kolme. Ne myös liikkuvat molempiin suuntiin:

- 1) Kertomisesta näyttämiseen (*Telling* ← → *Showing*)
- 2) Näyttämisestä näyttämiseen (*Showing* ← → *Showing*)
- 3) Vuorovaikutteisuudesta kertomiseen tai näyttämiseen (*Interacting* ← → *Telling or Showing*)

Yleisin näistä on ensimmäisen tyyppin tapa muuttaa osallistamista. Tekstistä (*telling*) valmistetaan esitys (*showing*), joka on myös Kallion mukaelman tyyppi. (Hutcheon & O'Flynn 2013, 22, 38–52.) Adaptaatioissa viitataan myös pohjateokseen eli emotekstiin laajasti ja avoimesti. Näin ei ole suppeissa intertekstuaalisuuden muodoissa, kuten alluusiassa. Toisaalta pastissit ja parodiat voivat taas kuulua adaptaation piiriin. (Hosiaisuus 2016: 20; Karkulehto, Kääpä & Laine 2013: 330; Tieteen termipankki 2020.) On myös huomattava, että adaptaatiolla on laajempi käsitteellinen tausta. Se on osa intertekstuaalisuutta eli tekstienvälisyyttä.³ Tässä on ajatuksena, että kaikki tekstit ovat jollain tavalla yhteydessä toisiinsa ja ne siirtyvät (*transpositio*) yhden tai useamman merkkijärjestelmän avulla. (Lyytikäinen 1991, 145; Makkonen 1991, 10, 16–20.)

Laajimmillaan intertekstuaalisuus voidaan ulottaa kaiken kommunikaation ehdoksi. Ilman sitä kirjalliset teokset olisivat käsittämättömiä. Tutkimus intertekstuaalisuuden piirissä ei kuitenkaan keskity tarkastelemaan tekijän intentiota. Kiinnostavaa ei ole se, onko lainaus jostain tekstistä tehty tiedostaen vai tiedostamatta. Tärkeää on havaita tekstissä toisen tekstin tai tekstien läsnäolo. Nämä havainnot aukeavat lukijan silmin. Tarkastelua ei tehdä arvostelun tai tuomitsemisen vuoksi, vaan muiden tekstien vaikutus hyväksytään osaksi intertekstuaalisuutta. Tärkeää on myös nähdä, että kiinnostuksen kohteena on uusien merkitysten muodostuminen toisten tekstien kautta. Ajattelu, jossa nähdään jonkun tekijän vaikuttaneen johonkin toiseen, jätetään sivuun.

³ Termin kehitti Julia Kristeva 1960-luvun lopulla (Makkonen 1991, 18).

Kysytään siis, miltä jokin valmis teos näyttää jonkun toisen teoksen läpi tarkasteltuna. (Makkonen 1991, 16, 19.) Vastaanotossa teos kohteensa lisäksi versioituu aina myös toisiin teoksiin, tyyliuuntiin, ilmaisuvälineisiin ja lajeihin. Adaptaatioissa on siis vastaanoton näkökulmasta kyse tekstienvälisestä toiminnasta. (Karkulehto, Käätä & Laine 2013: 331.)

Gérard Genette (1982) on laajentanut intertekstuaalisuuden m aritelmi  omalla transtekstuaalisuuden k sitteell n teoksessa *Palimpsestis*. Hän m arittelee tekstienv liset suhteet laajemmaksi kokonaisuudeksi eli transtekstuaalisuudeksi. Kristevan käsitys intertekstuaalisuudesta on siten lokaalisempi ja lähestymistapa erilainen. Genette tuo esiin myös hypertekstuaalisuuden. Siinä kyse on kahden tekstin välisestä transformaatiosuhteesta. Hyperteksti on tarkasteltava teksti ja se on muunnos jostain edeltävästä tekstistä eli hypotekstist . Se eroaa myös metatekstuaalisuudesta, koska hyperteksti ei kommentoi hypoteksti . Hyperteksti on muunnos toisesta tekstistä kokonaisuudessaan. Tässä Genette erottaa vielä kaksi eri tapaa tehdä muunnos. Se voi olla v litt n tai välillinen. V lillissess  muunnoksessa hypertekstiss  on kyse imitaatiosta. V litt m ss  muunnoksessa jokin toiminta on siirretty sellaisenaan toiseen paikkaan. (Genette 1982, 1–6; Lyytikäinen 1991, 145–150, 155–156; Makkonen, 1991, 20). Kallion mukaelma romaanista voidaan siten k sitt  hypertekstuaalisuuden m aritelmi n mukaan hypertekstiksi ja *Seitsemän veljestä* olisi hypoteksti.

Aleksis Kivi perustaa tuotantonsa paljolti kahteen kirjalliseen traditioon: antiikkiin palautuvaan eepokseen ja *Raamattuun*. (Nummi 2002, 60–61.) Kiven romaani *Seitsemän veljestä* ei ole my sk n syntynyt tyhj ss . Kiven tiedet n olleen kiinnostunut maailmankirjallisuudesta, kuten Cervantesista, Ludvig Holbergista, Shakespearesta, Walter Scottista ja Homeroksesta. Näiden vaikutus Kiven tuotantoon on ilmeinen. (Lyytikäinen 1999, 341; Tanskanen 2010a, 49; Viljanen 1964, 466–467.) On myös esitetty, että *Kullervon* kirjoittamisen aikoina nähty Schillerin näytelmiä *Rosvot*, olisi voinut vaikuttaa *Seitsemän veljeksien* syntymiseen. Vaikuttimena on nähty myös 1800-luvun puolivälin yleinen kertomustyyppi, missä lapset jäävät orvoiksi ja talo jää ”häviöön”. Rikas kartanonomistaja tai sukulainen pelastaa heidät ja lapsista kasvaa kunnan kansalaisia. (Kinnunen 1973, 40; Laitinen 1997, 205; Sihvo 2002, 69.)

Mit n täysin varmaa muiden teosten vaikutuksesta Kiven tuotantoon ei voi sanoa. Voi kuitenkin hyvin ajatella, että jokainen teksti viittaa toiseen tekstiin. Kiven teksti *Seitsemän veljestä* voi siis viitata kaikkiin aiempiin teksteihin, mutta Kallion näytelmiä voi viitata myös sen jälkeen ilmestyneisiin tekstimaailmoihin. Joka

tapauksessa molemmat tekstit muodostavat viittausten verkoston. Vaikka Kallio lopulta haluaisikin viitata vain Kiven alkuperäistekstiin, hän väistämättä viittaa samalla omiin kokemuksiinsa ja Kiven aiempiin viittauksiin. Tutkimukseni tarkoitus ei kuitenkaan ole havainnoida näitä loputtomia viittausten suhteita, alluusioita tai subtekstejä, vaan selvittää *Seitsemän veljeksien* romaanin dramatisointia.

2.2 Draaman piirteitä

Sana *draama* (kreik. *drama*) tarkoittaa toimintaa. Draaman luonne on siis mimeettistä, johon kuuluu olennaisesti inhimillisen käyttäytymisen jäljittely tai sitä esittävä toiminta. Sen avulla ihmisissä voidaan herättää erilaisia tunteita (Aaltonen 2002, 46–47; Esslin 1976/1980, 16.) Kirjallisuuden ohella draama voidaan määrittää myös näyttämötaiteen lajiksi, jota näyttelijät esittävät teatterinäyttämöllä yleisölle. Sen päälaajit on perinteisesti jaettu tragediaan ja komediaan. Tapahtumia kuvataan näyttämöllä nykyyhetkisenä toimintana ja olennaisia siinä ovat dialogimuodossa esitetty puhe, monologi ja erilaiset erikoistehosteet. Lisäksi on otettava huomioon, että osa draamakirjallisuudesta on ns. lukudraamaa. Sitä ei siis ole varsinaisesti tarkoitettu esitettäväksi näyttämöllä. Sen vastakohtana esiintyy myös ns. käyttödramatiikkaa, joka toimii vain näyttämöllä. (Esslin 1980, 134–135; Hosiaisuus 2016, 167; Pohjola 1986, 388; Steinby & Tanskanen 2013, 257.)

Draaman määritelmä voidaan esittää vielä kolmannella tavalla. Steinbyn & Tanskanen (2013) mukaan draama on näytelmän vastine. Sillä tarkoitetaan kaunokirjallista teosta, joka toimii teatteriesityksen pohjana. Lisäksi puhe on esitetty tällaisessa teoksessa dialogina eli vuorosanoina. Teatteri ja draama kuuluvat siis läheisesti yhteen. Ajatus johtaa siihen, että teatteria voidaan pitää vain draaman todeksi tekemisen paikkana. Toisaalta joskus draamaa on pidetty vain tekstinä teatteria varten. (Steinby & Tanskanen 2013, 255.) Kallion mukaelmaa voidaan joka tapauksessa käsitellä ensisijaisesti näyttämöllä esitettäväksi tarkoitettuna draamakirjallisuutena. Siitä on tehty painettu versio, koska ajan olosuhteet vaativat myös lukudraamaa. Nämä kaksi asiaa eivät kuitenkaan sulje pois toisiaan, vaan toimivat rinnakkain. Vaikka draaman ja teatterin suhde voisikin näin kuvattuna olla selkeä, siinä on huomattava vielä eräs kirjallisen kentän ongelma. Kinnusen (1985) mukaan näytelmä voi siis olla muodoltaan joko dialogi tai monologi, mutta dialogin muotoon voidaan kirjoittaa myös romaani.

Teatterikirjallisuudella ei taas ole mitään muodollisia rajoja, joten Suomessa siihen kuuluu myös Kiven romaani *Seitsemän veljestä*. (Kinnunen 1985, 248–249.)

Miten sitten Kiven romaanissa draamallisuus tulee esiin? Kinnunen (1973) esittää, että runsaan ja näkyvän dialogin lisäksi siitä voidaan löytää myös teatterin konventioihin kuuluvia kohtausten rakentumisia. Keskuspaikka eli näyttämö voidaan määritellä sen mukaan, miten veljekset ovat kulloinkin sijoittuneet. Päähenkilöt ovat tässä keskiössä ja ”näyttämölle” tuodaan tarvittavia, veljesten elämään vaikuttavia henkilöitä tai eläimiä aina tarpeen mukaan. Kertoja ei seuraa näitä kuitenkaan ”näyttämönovea” pidemmälle. On myös huomattava, että yleensä kertoja tietää vain sen, mitä veljekset tietävät. Kuvaustapa on samalla behavioristinen. Siinä tarkastellaan vain veljesten käyttäytymistä, mutta ei sisäistä elämää. Vasta aivan romaanin lopussa myös sisäisen elämän myllerrys tuodaan esiin. (Kinnunen 1973, 84,88, 95–97, 101.)

2.2.1 Dramaturgia ja dramatisointi

Teatteriesityksen muodostuminen voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. Ensinnäkin on olemassa näytelmä tai teatteriteksti – tarina. Sitä esitetään henkilöhahmojen ja kielellisten merkkijärjestelmien avulla. Mikäli tarina on entuudestaan tuttu, siihen kohdistuu tiettyjä odotuksia. Seuraavaksi tässä voidaan nähdä produktio/tuotanto tai näyttämöllepano. Tekstiin tehdään siis tarvittavia muutoksia taiteellisten tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi tässä kuvaan tulevat näyttämön tekniset vaatimukset, kuten valaistus ja lavastus. Lopuksi näytelmä esitetään. Jokainen esitys on ainutlaatuinen tapahtuma, mitä ei voi täsmälleen samalla tavalla toistaa. (Balme 2008, 178; Esslin 1980, 36; Pohjola 1986, 389–391.)

Perinteisesti on voitu ajatella, että teatteriesityksen pitää noudattaa draamatekstiä mahdollisimman uskollisesti. Nykyteatterissa tilanne on toinen. Usein klassikoteksteistä voidaan muokata hyvin vapaita versioita. Sana dramaturgia kuvaa joka tapauksessa koko prosessia, mikä tekstiaineksen näyttämölle siirtämiseen liittyy. Toisaalta se kuvaa myös draaman rakentamisen periaatteita ja tekniikoita yleensä. Tarkoituksena on esittää asiat niin, että katsojat tuntevat esitykseen mielenkiintoa. Muoto ja rakenne ovat tärkeimpiä esityksen osia. Jos ne eivät ole kunnossa, ei sisältökään usein avaudu yleisölle. (Aaltonen 2002, 46–47; Esslin 1980, 47; Steinby & Tanskanen 2013, 256.)

Draamateksti, romaani ja teatteri poikkeavat luonteeltaan huomattavasti tekstin esittämisen paikkana. Luonnollisesti tekstejä on usein jollain tavalla muokattava näyttämölle sopivaksi. Reitala & Heinonen (2003) mainitsevat myös, että draamasta puuttuu tavallaan kerronnan funktio, joka esiintyy kertovassa fiktiossa. Tämän puutteen korvaa draaman dialogi ja toiminta. Näytelmälle on myös ominaista, että tapahtumien kulkua on tiivistetty ja juonta nopeutettu. Vaikka teksti olisi tarkoitettu näyttämölle, niitä esitetään harvoin ilman dramaturgisia muutoksia eli dramatisointia. Lyhentäminen on tässä kaikkein yleisin tapa. Draamaan on myös kehittynyt omia tapoja korvaamaan kertojan puutetta. Näitä voivat olla pro -ja epilogit, kuoro, kommentoiva hahmo, tiedottaja, syrjäänpuhumiset ja suora osoitus, monologit, allegoriset hahmot ja eepinen kommentointi. Draamalla on siis omat keinonsa tarinan esittämiseen. Samalla näistä keinoista on tullut luonteva osa esitystä. Pelkkä draaman lukukokemus voikin tuntua puutteelliselta, kun draaman ja teatterin yhteys sekä konventiot tiedostetaan. (Hosiaisuusluoma 2016, 167; Pohjola 1986, 388–389, 392–393; Reitala & Heinonen 2003, 20–23.)

Murphy (2013) jakaa näytelmän rakentumisen adaptaatiossa kuuteen eri vaiheeseen – ”*The six Building Blocks*” (Murphy 2013, 10–13). Listauksen avulla voidaan hahmottaa myös Kallion mukaelman kehikko ja lähtökohdat. Draaman yleisen hallinnan lisäksi, siinä korostetaan aitoa kiinnostusta dramatisoitavaa tekstiä kohtaan. *Seitsemän veljestä* olikin Kalliolle hyvin läheinen teos. Kallio tunnettiin lisäksi *Nummisuutarien* Eskona, josta muodostui hänen tunnetuin roolinsa. (Paavolainen 2018, 438; Leino 1902, 45–46). Haaste kansallisesti merkittävän romaanin muuntamisesta näyttämölle on ollut myös kiintoisaa. Aikansa suosituimpien näytelmien mukaisesti, adaptaatiossa on pyritty löytämään aikansa yleisöä kiinnostava muoto – huvinäytelmä. Yleisesti tunnetut kohtaukset luovat sillan romaanin ja näytelmän välille. Kun Kallio on valinnut pääjuoniksi lukemisen ja Venlan kihlauksen, hän tuo samalla esiin päähenkilön, Juhanin. Konfliktit rovastin ja lukkarin kanssa muodostavat jännitteen, joka ratkeaa komedian keinoin. Näin näytelmä on koottu pienistä rakennuspalikoista ja saatu aikaan kokonaisuus Kallion näkemyksen mukaisesti.

3 Keksityn todellisuuden tarkastelua

Todellisuus on joskus tarua ihmeellisempää. Tämän todellisuuden kertomiseen tarvitaan kuitenkin keinoja, jotka eivät noudata reaali maailman sääntöjä. Tapahtuneen kerroksella pitää olla muoto ja rakenne. Ilman näitä kertomisesta tulee sekasotku, joka vie pohjan parhaimmaltakin sattumukselta. Reitalan & Heinosen (2003) mukaan rakennetta ei voi irrottaa merkityksistä. Samalla muodon ja sisällön välillä ei kulje mitään rajaa. Nämä kategoriat on luotu käsitteelliseksi jaotteluksi. Niiden avulla voidaan nähdä tarinan ja kertomisen rakentuminen. Siinä voidaan havaita myös voimakas eteenpäin vievä liike. (Aaltonen 2002, 47; Kinnunen 1985, 31; Reitala & Heinonen 2003, 24.) Toiminta on siis kaiken ydin. Ilman sitä näytelmä ei elä. Tätä mieltä oli myös Mika Waltari, kun hän ohjeisti kirjoittajia (Waltari 1935/1994, 191–192):

Näyttämöllä täytyy todella alusta loppuun asti tapahtua jotakin. Tekojen, toiminnan, tapausten täytyy olla näytelmän perustavana runkona. Epämääräinen tunnelma ei siihen riitä. Näytelmän henkilöiden täytyy olla eläviä ihmisiä, luonteita, karaktereitä, persoonallisuuksia. Jokaisen henkilön vuorosanojen täytyy karakterisoida häntä niin paljon, että näyttelijä kykenee luomaan niiden perusteella elävän ihmistyyppin. [...] Näyttämöllä ei kiroilla eikä päästellä luonnonääniä. Ei myöskään murhata tai juopotella tai harjoiteta haureutta. Ei myöskään juoda kahvia. Mutta nämä seikat ohjaaja kyllä karsii, jos näytelmäsi muuten on kelvollinen. (Aiotko kirjailijaksi, 191–192.)

Vaikka draaman rakennetta kuvataan usein juonen ja toiminnan kehittymisenä, siinä on nähtävä myös henkilöiden merkitys rakenteen kokonaisuudelle. Kaiken toiminnan takana on näiden henkilöiden pyrkimys saavuttaa jotain. Siksi henkilöt ovat myös osa rakennetta. Tämän vuoksi kyse ei ole vain hyvästä juonesta, vaan vastavoimista henkilöiden välillä. Lisäksi pitää muistaa, että henkilöt tähtäävät johonkin päämäärään. Tähän vastavoimien kamppailuun sisältyy koko toiminnan tarkoitus. Se on näytelmän teema. (Esslin 1980, 136.)

3.1 Teema ja draaman jännite

Katsoja tai lukija on saatava kiinnostuneeksi tarinasta jo varhaisessa vaiheessa. Jonkin keskeisen kysymyksen on herättävä esityksen vastaanottajan mielessä. Draamallisen jännityksen on siis synnyttävä. Sen lisäksi keskeisen teeman on tultava esille jo varhaisessa vaiheessa. *Seitsemässä veljeksessä* tämä on lukutaidon hankkiminen, johon linkittyy Venlan kihlaus. Nyt päämäärä tiedetään, mutta ei sen saavuttamiseen

käytettävää reittiä. Kun keskeinen päämäärä on tiedossa, juonen pääkaarelle on kehitettävä lisäjännitteitä. Kallion mukaelmassa näitä voivat olla Venlan kosminen, tapelu Toukolaisten kanssa ja saunan palaminen. Nämä näytelmän sivujännitteet ovat kuitenkin pääjännitteen varassa. Jokaiselle kohtaukselle ja tapahtumalle on joka tapauksessa luotava oma jännitteensä. Tätä toimintaa kuvataan jaksoissa eli näytöksissä. Usein on käytetty viiden näytöksen rakennetta, mutta muutkin ovat täysin mahdollisia. Näytöksiin sisältyy myös kohtauksia, joka oli tyypillistä myös Shakespearen draamatiikalle. Ne voivat sisältää usein osittaisia henkilövaihdoksia. Henkilöt voivat poistua tai tulla näyttämölle. Kohtausten rajana on vain paikanvaihdos tai täydellinen henkilövaihdos. Myös vaihdos ajallisessa jatkumossa johtaa kohtauksen vaihtumiseen. Voi myös nähdä, että hallitsevin jaotteluyksikkö Shakespearen näytelmissä on kohtaus. (Aaltonen 2002, 47–50; Esslin 1980, 48–50 ; Pohjola 1986, 409–410; Reitala & Heironen 2003, 28.)

Kohtaus on Vacklinin (2015) mukaan eräänlainen minidraama. Siinäkin on oltava kasvava konflikti, alku, keskikohta, käänne, huippukohta ja loppu. Näyttämölle tarvitaan tässä vain ne henkilöt, jotka vaikuttavat kohtaukseen. Perinteisesti draaman kohtaus vaihtuu henkilöiden saapuessa tai poistuessa. Kun dynamiikka vaihtuu, vaihtuu siis myös kohtaus. Kivellä näyttämöperiaate on ollut selvä: siellä ei ole yhtään turhia seisoskelijoita. (Vacklin 2015, 84–87; Honka-Hallila 1995, 59.) Sama periaate näkyy myös *Seitsemässä veljeksessä* ja sen kohtaustyyllisessä (minikomedi) kerronnassa.

Tarinan kerrontajärjestystä rajoittaa vain mielikuvitus. On kuitenkin myös perinteisiä näytelmän hahmottamisen menetelmiä. Esslin (1980) mainitsee tässä exposition. Siinä selvitetään henkilöiden keskinäisiä suhteita, heidän menneisyyttään ja näytelmän keskeistä teemaa. Tämä luo viitekehyksen myöhemmille tapahtumille. Menetelmää käytettiin ns. hyvin tehdyssä näytelmässä, jonka vaikutus voidaan havaita myös Kallion mukaelmassa. Draaman kehittymisen myötä klassisen exposition merkitys on kuitenkin vähentynyt. Epätietoisuus on korvannut usein selkeän sanoman. Juonen kehittäminen eli komplikaatio voidaankin sulauttaa usein muuhun draamallisen jännitteiden kehittelyyn. Kyse on silloin jatketukselta expositionista. Tästä johtuen myös perinteisen näytelmän käännekohta, huippukohta ja ratkaisu, eivät ole enää selvästi erotettavissa. Toisaalta on muistettava, että kaiken taiteen ensimmäinen sääntö on, ettei ole mitään sääntöjä. Siksi kaikki ratkaisut ovat käyttökelpoisia, kunhan muistetaan yhdistää henkilöiden ja juonen kiinnostavuus. Muodolla ja rakenteella on tässä

suhteessa suuri merkitys. Ilman rytmiä, nousuja ja laskuja, näytelmästä tulee loputon taival kohti loppua. (Esslin 1980, 53–54; Halonen 2001, 207.)

Saksalainen kirjailija ja draamateoreetikko Gustav Freytag (1816–1859) on esittänyt draaman rakenteesta teorian, jota kutsutaan Freytagin kolmioksi. Siinä hän esittää perinteisen draaman toiminnan kaavan. Siinä nouseva toiminta alkaa ekspositiolla ja esittelyjaksolla. Siitä nousu jatkuu konfliktin ensimmäisen ristiriidan jo tultua esiin. Juonen komplikaatio kehittyy tästä edelleen. Tämä toiminta johtaa kliimaksiin tai ns. kriisiin. Tämän jälkeen alkaa laskeva toiminta. Sen yhteydessä tapahtuu ensin juonen käänne, peripetia. Jäljellä on vielä loppuratkaisu. Jos näytelmä päättyy hyvin päähenkilön kannalta, kyseessä on komedia. Päinvastaisessa tapauksessa se on tragedia. (Aaltonen 2002, 63–64; Esslin 1980, 136–137; Kinnunen 1985, 98, 101.) Romaani *Seitsemän veljestä* on siten tämän luokittelun mukaan komedia. Sen komiikkaa ja huumori eivät kuitenkaan ole aina selvästi näkyvää. Huumori ei pidä Kiven tekstissä itsestään aina meteliä, vaan tyhmäksi tekeytyvän kertojan ansiosta lukijalle jää paljon pohdittavaa. Kuten Kinnunen (1973) vielä korostaa, romaanissa ei esiinny myöskään karkeaa komiikkaa tai erotiikkaa. (Kinnunen 1973, 210–211.)

Reitalan & Heinosen (2003) mukaan Freytag on käyttänyt mallinsa kehittelyn pohjana Aristoteleen suljettua draamaa, jossa on viisi näytöstä. Komedian hän on sulkenut pois, mutta mallin avulla voidaan silti tarkastella klassisen dramaturgian dynamiikkaa. (Reitala & Heinonen 2003, 39–41.) Suljetun draaman yhteydessä puhutaan myös kokonaisuuden aukottomuudesta. Draama on onnistunut, kun siinä ei ole mitään liikaa, eikä mitään liian vähän. Se perustuu myös Aristoteleen ajatukseen kolmijaosta, missä esityksellä on alku, keskikohta ja loppu. Freytagin mallin katsotaan myös olevan porvarillisen realismin peruspilareita. (Aristoteles 2009, 184; Halonen 2001, 207–210; Pohjola 1986, 411–415.)

Kiven tiedetään pyrkineen *Seitsemässä veljeksessä* mahdollisimman kokonaisen teoksen luomiseen. Taustalla on vaikuttanut draamallisen tapahtumasarjan ajatus, jonka viimeisestä kohtauksesta ei välttämättä seuraa enää mitään. Lisäksi on huomattava, että eepoksen episodimaisista piirteistä huolimatta, *Seitsemän veljestä* on realistinen. Se kertoo arkisista tapahtumista, jossa kertojan tarkoituksena on veljesten elämänvaiheiden hahmottaminen. Kyse ei ole siis yhtäjaksoisesta elämänkaaren esityksestä. Rakennetta on siksi tarkasteltava tämän piirteen kautta. Lisäksi sen hallitsevana piirteenä on tapahtumien kohoava intensiteetti. (Kinnunen 1967, 49; 1973, 11–13.)

3.2 Tarina ja juoni

Perinteisellä kertomuksenteorialla tarkoitetaan venäläisten formalistien kehittämää mallia, joka perustuu tarinaan (fabula) ja juoneen (sjuzet). Tarina on tapahtumien keskinäinen ja sisäinen yhteyskokonaisuus. Sitä kuljetetaan kertomalla henkilöistä, joilla on tarinan eteenpäin viemisen kannalta merkittäviä yhteyksiä toisiinsa ja se kehittyy tilanteesta toiseen siirtymällä. Siinä on kysymys tietystä tilanteesta tai tapahtumasarjasta, joka tapahtuu fiktiivisessä tai todellisessa maailmassa ja on ajallisesti rajattu. (Ikonen 2008, 184; Tammi 1992, 88.) Tarina on siis tapahtumien looginen järjestys, joten sen kuvaamisen tarvitaan jotain taiteellista tyylikeinoa. Tällaista sommitelmaa kutsutaan juoneksi. (Tomaševski 2001, 172.)

Perusjako tarinaan ja juoneen auttaa käsittämään näytelmän tai teoksen tekstuaalista rakentumista. Näitä tasoja voidaan kutsua myös teoksen syvärakenteeksi ja pintarakenteeksi. Näiden avulla ei ainoastaan pystytä muodostamaan käsitystä näytelmän aikarakenteesta ja rytmistä, vaan ne hahmottavat myös sisällöllisiä ja tulkinnallisia painotuksia. (Honka-Hallila 1995, 45–46; Reitala & Heinonen 2003, 24; Pohjola 1986, 404.) Vaikka romaanin pääjuoneksi voisikin esittää lukutaidon hankkimisen, sekin on vain yksi merkittävä ongelma (Venlan kosinta) muiden ongelmien joukossa veljesten maailmassa. Häpeärangaistuksen pelko on joka tapauksessa niin suuri, että päätös Impivaaralle siirtymisestä tehdään. Tämä pelko määrittääkin romaanissa miesten käyttäytymistä. Naiset taas jäävät tämän häpeän pelon ulkopuolelle. Jotain siis tapahtuu, mutta niihin on syynsä. Vastaukset *miksi*-kysymyksiin synnyttävät siten juonen. (Häggman 2008, 28; Kinnunen 2002, 88–91, 96.)

Kertojan puuttuminen draamassa vaikuttaa myös siihen, miten tapahtumista ennen näytelmän aloittamista (*”point of attack”*), voidaan kertoa. Takautumien käyttö varsinkin näytösten ja kohtausten sisällä on vaikeaa. Informaatio ennen näytöstä tai niiden välillä tapahtuukin keskinäisen toiminnan tai dialogin kautta. Kaikkea ei siis voi näyttää. Taisteluista tai tappeluista näyttämön taustalla saadaan tietoa esimerkiksi sanansaattajan tuomina, jotka toimivat tässä kertojan asemassa. Olennaista draama-analyysin kannalta on kuitenkin se, mitä tapahtumia juoneen on valittu. Käänteisesti voidaan tarkastella, mitä siitä on jätetty pois. Jännite syntyy siitä, miten nämä asiat järjestetään. Kun kohtausta katkaistaan tietystä kohdasta, se jättää tapahtumat ”pitovaiheeseen”. Tapahtumien ratkaisuja voidaan myös viivyttää, mikä johtaa katsojan halun tietää lisää. Rythmi, teema ja toisto järjestävät myös tapahtumia. (Reitala &

Heinonen 2003, 26–27.) Yksinkertaisesti juonta voisi verrata siihen, että valittua reittiä pitkin päästään alkupisteestä loppuun. Tämä reitti voi vaihdella. Se voi olla tarkkaan suunniteltu, mutta katsojille tai lukijoille sen rakentuminen pitää näyttäytyä luonnolliselta. (Aaltonen 2002, 53.)

Tässä tutkielmassa vertailuni kohdistuu näytelmän ja romaanin väliseen suhteeseen siinä mielessä, mitä ominaisuuksia näytelmässä on haluttu säilyttää tai jättää pois. Voidaan myös kysyä, mikä on näytelmän tyyli? Tarinaa en erikseen järjestä tähän, koska se on kuitenkin vain likiarvo tapahtumista. Se on aina myös keinotekoinen ja sisältää aukkoja. Lisäksi on vaikeaa määritellä, mitkä tapahtumat tai teot todella kuuluvat tiettyyn tarinaan. Onko menneisyyden tapahtumissa jotain sellaista, mikä erityisesti vaikuttaisi myöhempisiin tapahtumiin. Nykyhetkessä taas pienikin teko voi olla merkittävä kerronnan etenemisen kannalta. Honka-Hallila (1995) on myös jakanut näytelmän konfiguraatioihin, mutta en näe sillä olevan merkitystä oman tutkimukseni kannalta. Se tietysti kertoo näytelmän dynamiikasta, mutta tässä tapauksessa kohdistan huomioni enemmänkin dramatisointiin ja sen keinoihin. (Honka-Hallila 1995, 45–47, 57–58.)

Tarinan ja juonen käsitteet sopivat hyvin tutkielmani draama-analyysin lähtökohdaksi. Myös Dammertin (2011) mukaan niiden avulla muutokset tekstien välillä voidaan havaita helpommin (Dammert 2011, 11). Käytän tässä kuitenkin enemmän juonta. Käsittelen siis romaanin ja näytelmän juonia sekä tapahtumia vertailemalla niitä toisiinsa. Tämän avuksi olen laatinut vertailevan taulukon, johon olen merkinnyt rinnakkain etenevät juonet romaanista ja näytelmästä (Liite 1). Koska Kallio on siirtänyt kohtausten ja tapahtumien paikkoja, näytelmän yleistä rakentumista voi hahmottaa näiden avulla. Olen merkinnyt taulukkoon myös näytelmään lisätyt ja romaanista poistetut kohdat. Lisäksi olen merkinnyt siihen Venlan kosintaan ja veljesten naissuhteisiin liittyvät tapahtumat. Niistä voi havaita, mitä tapahtumia Kallio on mukaelmaansa tästä käyttänyt ja mikä on niiden järjestys.

3.3 Näytelmäteksti, draaman kieli ja henkilöt

Draamaa lukiessa ei voi välttyä kahden eri tekstin vaikutukselta. Ensinnäkin on olemassa draaman pääteksti. Se koostuu yksinomaan lauseista, joita henkilöt näytelmässä puhuvat. Ne ovat myös suoraa esitystä. Tämä teksti välittyy katsojille ja tuo esiin sen, mikä draamassa on tärkeää. Koska draamalla ja teatterilla on läheinen suhde,

kirjalliseen draamatekstiin on tavallisesti lisätty vielä toinen teksti eli sivuteksti. Nämä kaksi eri tekstiä täydentävät toisiaan. Tässä sivutekstin roolina on tuottaa informaatiota draaman toteutukseen. Aina se ei ole välttämätöntä, mutta niistä selviää kuitenkin tietoja esimerkiksi siitä, missä paikassa ja ajankohdassa tarina tapahtuu tai mitä henkilöt tekevät. Näihin sivutekstien ryhmään kuuluvat erikseen vielä näyttämö – ja ohjausviitteet. Tämä jaottelu perustuu siihen, kuuluvatko ohjeet näyttelijöille vai näyttämöympäristöön. Runsas sivutekstien käyttäminen voi taas johtaa siihen, että draama voi muuttua enemmän lukudraaman suuntaan. (Pohjola 1986, 394–396.)

Kinnunen (1973) on tuonut esiin, että Kiven *Seitsemässä veljeksessä* ennen draamallista dialogia tapahtuvat osuudet muistuttavat parenteesitekstiä. Vaikka teksti on romaani, sen rakenteessa voi siis huomata kahden eri kirjallisuudenlajin piirteitä. (Kinnunen 1973, 74–76.) Pohjolan (1986) mukaan runsas näyttämö – ja ohjausviitteiden käyttö on heikkouden osoitus draamatikoin kyyvistä (Pohjola 1986, 396.) Jos Kiven teosta ajateltaisiin pelkkänä draamana, sen heikkous tulisi näin esiin. Sitä ei se ei kuitenkaan ole, koska Kiven kuvaama todellisuus tulee esiin dialogissa. Muu aines kuuluu taas romaanin konventioihin, vaikka siinä olisikin draamallisia piirteitä.

Draamatekstin dialogi eli henkilöiden välinen vuoropuhe on koko tekstin perusta. Vaikka puhe onkin luontaisin tapa kommunikoida, kirjallisena ilmaisumuotona se on rajoitettua ilman edellä mainittuja ohjeistuksia. Toisaalta itse dialogi on oltava monin verroin järjestäytyneempää ja merkitsevämpää kuin normaalissa puheessa tai romaanin dialogissa. Siihen sisältyy paljon konstruktioita, mitkä sisältyvät draaman konventioihin. Yksi tällainen tapa on syrjäänpuhuminen. Monitasoisen draamallisen dialogin tulisi kuitenkin sisältää henkilöiden keskinäisen informaation, tilanteen luovan ulottuvuuden ja assosiaatiotilan. Ensimmäinen kohta on siis kommunikointia, toisen perusteella katsojan on pystyttävä tekemään johtopäätöksiä puhetilanteen perusteella ja viimeisen kohdan perusteella dialogi vie katsoja draaman maailman ulkopuolelle. Toisaalta puhetta korostava esitysmuoto voi toimia myös toisin. Joskus kielellinen hahmottaminen perustuu siihen, mitä jätetään sanomatta. (Reitala & Heinonen 2003, 51–52; Pohjola 1986, 397–398.)

Miten sitten draaman henkilöitä (*dramatis personae*) voidaan luonnehtia? Ensimmäiseksi lukija kohtaa yleensä henkilöluettelon, joka on yksi henkilökuvauksen keinoista. Paras tapa siihen on kuitenkin dialogi ja henkilön puhe. Sen on sovittava siihen henkilöön, joka kulloinkin esittää repliikkinsä. Tässä on nähtävä, että dialogi on tilanne- ja henkilösidonnaista. Vuoropuhe hahmottaa puhetilanteen, mutta käänteisesti

se myös syntyy siitä. Kaiken lisäksi puheen on johdettava uuteen tilanteeseen. Ei siis ole yhdentekevää, mitä, miten ja miksi henkilöt puhuvat. Kaiken puheen tarkoituksena on myös tuottaa mahdollisimman paljon informaatiota draamaan kuuluvista henkilöistä. Niitä voidaan antaa epäsuorasti tai suorasti. Perinteisessä draamassa oli esimerkiksi tapana kuvata päähenkilöitä muiden henkilöiden puheessa ennen kuin tällaiset keskushenkilöt tulivat näyttämölle. Epäsuoria henkilöihahmon paljastamisen keinoja ovat myös havainnointi henkilön omasta puheesta. Miten hän puhuu itsestään tai muista. Toiseksi henkilöiden ulkonaisesta käyttäytymisestä ja teoista sekä suhteesta tekojen ja puheiden välillä. Lisäksi voidaan tarkastella, miten muut henkilöt puhuvat jostain toisesta tai miten tätä kohtaan käyttäytyään. On myös huomattava, että yksittäisen henkilön luonnehdintaan tarvitaan kontaktit muihin henkilöihin. (Pohjola 1986, 399–401; Steinby & Tanskanen 2013, 312–316.)

3.4 Aika ja tila

Ajan ja tilan esittäminen näytelmässä on rajoitettua. Siihen vaikuttaa olennaisesti esityksen paikka, näyttämö. Lisäksi esitys esitetään reaaliajassa. Tarinan kertomiseen käytettävä aika on siis tarkkaan laskettavissa. Lisäksi esitystila eli näyttämö rajoittaa tapahtumien käsittelyä. Tähän sisältyy siten kaksi eri ontologista todellisuutta: esitettävän todellisuuden aika ja paikka sekä esityksen reaaliaikainen paikka. Rajoitettu näyttämötila ja aika tarkoittavat myös sitä, että esitettävien tapahtumien määrää on karsittava esimerkiksi romaanin tapahtumista. Tilan ja näyttelijöiden suhteen tilanne on sama. Tapahtumapaikkoja tai näyttelijöitä ei voi olla samaa määrää kuten romaanissa. Samoin tapahtumien aikajännettä joudutaan usein rajoittamaan. (Steinby & Tanskanen 2013, 331–332.) Toisaalta on muistettava, että tilan ja ajan merkitystä ei voi irrottaa dramaturgisesta rakenteesta. Niiden käyttäminen esityksessä ilmentää juonen ohella myös laajempia ideologisia yhteyksiä. (Reitala & Heinonen 2003, 55–56.)

Vaikka aika kuuluukin erottamattomasti kaikkeen normaaliin inhimilliseen toimintaan, se on myös taiteelliseen vaikutelmaan kuuluva rakenne- ja tyylipiiritys. On tärkeää nähdä, että aikaominaisuutta ei käytetä pelkästään ajan itsensä vuoksi, vaan sen avulla tarinassa voidaan korostaa tiettyjä seikkoja ja luoda kokonaisnäkemys aiheesta. Esteettisen kokonaisnäkemysluomiseen voidaan siis käyttää tietyn aineksen nostamista esiin teoksen kokonaisuuteen nähden tai jättää vähemmälle huomiolle muita seikkoja. (Valkama 1983, 104–105.)

Lavasteet eivät ole vain koristeita näyttelijöiden taustalla. Länsimainen näytelmäkirjallisuus on kehittänytkin omia konventioita, miten tilaa voidaan tuottaa. Näin muodostetaan samalla draaman rakennetta, maailmaa ja henkilöiden sosiaalisia suhteita sekä identiteettejä. Konventiosidonnaisuus merkitsee myös samalla tilan ja ajan vaikiintuneita käsittelytapoja. Miljööön luonne on osa kokonaisuutta, joten ei ole sama, miten sitä esitetään. (Reitala & Heinonen 2003, 56–59.) Peruslähtökohta kuitenkin on, että näyttämötila esittää jotain muuta kuin itseään ja paikanvaihdokset sijoitetaan näyttösten väliin. Tämä on siis perinteinen malli ennen näyttämötekniikan kehittymistä. Tapahtumia voidaan kuitenkin esittää myös näyttämön ulkopuolella. Tietoja näistä saadaan esimerkiksi seinän läpi kuuluvista äänistä. Ei myöskään ole sattumanvaraista, miten näyttelijöitä sijoitetaan näyttämölle. Sosiaalisessa arvoasteikossa ylempi henkilö, voidaan sijoittaa fyysisesti häntä alempana olevan henkilön yläpuolelle. Ihminen määrittyy myös miljöönsä eli sosiaalisen tilansa perusteella. Lisäksi yksityiskohtainen näyttämökuvakin karakterisoi henkilöitä. Voidaan siis nähdä, että tilan ja sen kuvauksen valinnalla on merkitys henkilön piirteiden luonnehdinnassa. (Steinby & Tanskanen 2013, 334–338.)

Draaman ajan analyysissä voidaan ottaa huomioon siis tapahtumisen aika ja esitettävän ajan suhde. On myös huomioitava näytelmän kirjoittamisen ajankohta ja sen katsomisen ajankohta. Vielä voidaan huomioida tapahtumien ajallinen järjestys ja verrata sitä esityksen ajalliseen järjestykseen. Viimeisenä voidaan tarkastella tapahtumien ja esityksen keston suhdetta. Näistä tapahtumien ajallinen järjestys on draamassa yleensä selvempi kuin kertomakirjallisuudessa. Tapahtumien kronologinen esittäminen näyttämöllä on luontevaa. Perättäiset kohtaukset seuraavat siis toisiaan. Aina ei kuitenkaan ole pysyttävä tapahtuma-ajassa, vaan voidaan myös palata muistelemaan mennyttä. Takaumia voidaan siten myös käyttää. Vaikka tapahtumat esitetään kronologisesti, esitetyn ajan ei tarvitse olla yhtäjaksoinen. Näytösten välillä voi siis olla aikaa. Esitys onkin useimmiten nopeutettu versio todellisuudesta tai vaikkapa romaanin tekstistä. Tämä johtuu yksinkertaisesti myös siitä, että esityksen aika on rajoitettu. Näytelmässä esitetään siis vain katkelmia ja käännekohtia siitä, mitkä ovat henkilön tai henkilöiden elämässä tärkeitä. (Steinby & Tanskanen 2013, 339–343.)

3.5 Seitsemän veljeksien rakennekuvioita romaanissa

Aleksis Kivestä on tehty useita eri tutkimuksia. Näkökulmat ovat vaihdelleet sairauksien käsittelystä Kiven elinpiiriin. Tähän väliin mahtuu myös paljon tutkimusta, joiden tarkoituksena on ollut selvittää Kiven tuotannon piirteitä. Yksi kiinnostuksen kohteista on ollut *Seitsemän veljeksien* rakenne. Kuvailenkin sitä lyhyesti seuraavaksi. Käytän sen pohjana Kinnusen (1973) tutkimusta *Seitsemän veljeksien* rakenteiden erityispiirteistä, jonka perustana on nousevan intensiteetin sääntö. Tuon myös esille Matsonin (1945; 1947/1969) ajatuksia romaanin muodosta.

3.5.1 Draamallinen dialogi ja toistumat

Romaani *Seitsemän veljestä* koostuu neljästätoista luvusta. Sen jokaisen luvun tapahtumat ovat kuin pienoiskomedioita ja ne kuljettavat tarinaa eteenpäin. Kiven romaanissa on myös eepoksen episodimaisia piirteitä. Lisäksi voidaan havaita, että tapahtumat noudattavat kohoavan intensiteetin sääntöä. Romaania selaamalla voi havaita, että se jakaantuu alkuosan runsaaseen dialogiin ja loppuosan kertojan osuuden lisääntymiseen. Lopussa dialogia tuskin esiintyy ollenkaan. Draamallisesti merkitty dialogi ja parenteesinomaiset välikertomukset muodostavat romaanista dramaattisen eepoksen. Dialogin muutos merkitsee myös sisällön muutosta. Lopussa romaani keskittyy tarkastelemaan enemmän yksilöitä kuin joukkoa. (Kinnunen 1973, 12, 63, 72, 80–81.)

Seitsemän veljestä on siis draaman näköinen romaani ja dialogin merkitsemistapa on sen näkyvin draamallinen piirre. Tämän lisäksi siinä voidaan havaita sama ominaisuus kuin näytelmäteksteissä. Dialogi sisältää useimmiten kaiken tarvittavan informaation. Tulemiset ja lähtemiset käyvät ilmi keskusteluista. Kiven romaaniteknikan pintakuviossa näkyy siis vuoroin kertomusta ja draamallista dialogia. Veljesten suhteet kuvastuvat pääosin myös dialogissa. On vielä huomattava, että romaani on humoristinen. Neutraali kertoja ja koominen dialogi vaihtelevat. Kun romaanin alkupuolella kertojan sävy on asiallinen, lopussa siihen tulee humoristinen sävy. Toisaalta silloin dialogi on vähentynyt, eikä siihen sisälly niin paljon huumoria. (Kinnunen 1973, 9, 63, 65–78.) Kinnunen (1973) korostaakin, että romaanin yleiskuva on selkeä. Ongelmana on ollut havaita, mitä selkeyden taakse kätkeytyy. (Kinnunen 1973, 7–8.)

Matson (1947/1969) mainitsee myös, että Kivellä on ollut käsitys romaanitaiteen ja näytelmän eroista. Dialogin merkitsemistapa ja draamallinen vuoropuhelu eivät siis

ole sattumalta valittuja tai näytelmiin perustuva tapa, vaan tietoista muodon kokonaisuuden luomista. Vuorosanoissa on sanottu kaikki. Siksi niihin ei ole muuta lisättävää kuin puhujan merkitseminen, joka on taas tekninen seikka. Lauserakennelmien järjestäytyminen näyttäytyy Matsonille taas musiikillisessa mielessä poljentona, joka kiihtyy tai hiljenee aiheen mukaan. (Matson 1945, 57; 1947/1969, 95.) Vaikka kyseessä onkin tekstin muuntaminen näytelmään, vuorosanojen tai puhujien muutokset eivät muuta siis vain sisältöä, vaan romaanin muotoa. Samalla siitä katoaa osa Kiven tarkoittamasta kokonaisuudesta. Honka-Hallilan (1995) mukaan Kiven kieltä on toisaalta pidetty myös melkein pyhänä, jonka muuttamiseen ei ole syytä. Tämä voi johtua kansallisesta traumasta, joka jatkuu edelleen. Ahlqvistin täystyrmäys kielellisiin seikkoihin perustuen, voi siis vaikuttaa edelleen tekstiin suhtautumiseen. (Honka-Hallila 1995, 180–181.) Romaanin kielen ja dialogin puolustus jatkuu siten edelleen, vaikka sen kieli on kuvastanut enemmänkin sen puhujia, eikä kansakuntaa tai sen yleiskielen rakentumista.

Kinnusen nousevan intensiteetin sääntö perustuu toistoon ja systeemiin sekä variaatioon ja yhdenmukaisuuteen. Toistuvia ilmiöitä ovat: tulipalot, pako, piiritys, Eeron kuritus, yhteinen itku, unet, laiskottelu, juopottelu, kuolemanpelko, ja täydellinen pysähdys. (Kinnunen 1973, 105–106, 113.) Romaanin rakenne perustuu näiden esimerkkien mukaan toistolle. Niiden tiheys vaihtelee kuitenkin suuresti. Voidaan myös nähdä, että romaanissa toistuvat kaikki inhimillisen käyttäytymisen muodot: itku, unet (sisäinen elämä), pako, tappelut (sosiaalinen elämä), nälkä (luonnon aiheuttama), ukkonen (luonnonilmiö). Vaikka romaanin toinen puolisko Hiidenkivi-kohtauksen jälkeen poikkeaa ensimmäisestä puoliskosta, romaani on silti symmetrinen. Toistot jatkuvat, mutta erilaisina. Tästä rakentuu romaanin muoto. (Kinnunen 1973, 119–121.)

Laitinen (1984) hahmottelee romaaniin vielä kahden eri maailman kuvion, joka näkyy myös muissa Kiven teoksissa. On olemassa kaksi eri maailmaa: veljesten turvallinen kotitalo ja sen ulkopuolinen maailma. Yksinkertaisen kuvion mukaan, ulkomaailmasta tulevat henkilöt järkyttävät sisämaailmaa. Tätä ulkopuolelta tulevaa konfliktin aiheuttajaa halutaan paeta jo romaanin alussa Impivaaraan. Lopulta se myös onnistuu. (Laitinen 1984, 65–66, 72.) Rovastin uhkaus ja lautamiehen kohtaaminen näytelmässä edustavat siis tätä ulkopuolista uhkaa, mikä järkyttää veljesten rauhaa. Kahden vastakkaisen maailman kohtaaminen muodostaa yhteentörmäyksen, jonka ratkaisussa tarvitaan kiertotietä ja lopulta kaikkien joustoja.

Kinnusen esittämän rakenteen lisäksi teoksella on olemassa myös toinen muoto. Matson (1945; 1947/1969) ei tarkoita tällä romaaniteknistä kokoonpanoa, vaan jotain sel-laista, mitä ei voi suoraan havaita. Tällainen plastillinen muoto on sävellyksellä. Jos romaania tarkastelee siis vain sen romaanitekniillisten seikkojen perusteella, analyysistä jää paljon olennaista pois. Teoksen pohjakuviossa voikin havaita rytmin, josta näkyy sukulaisuussuhde musiikkiin. Laskut ja nousut seuraavat toisiaan. Mitään turhaa ei ole romaaniin sisällytetty eikä sen tarkoitus ole olla opetustarina sen varsinaisessa tarkoituksessa. (Matson 1945, 48; 1947/1969, 53–57.) Muoto on siis jotain abstraktimpaa, jonka hengen joko saavuttaa tai se jää romaanin sivuille. Voidaankin kysyä, miten Kallion dramatisointi on muuttanut tätä Matsonin määrittelemää muotoa? Kyseessä ei ole siis toisen esitysmuodon pintarakenne, vaan sen sisäinen sinfoninen olemus. Hämärtyykö näytelmässä Kiven tarkoittama kertomuksen olemus ja rikkoutuuko siinä sen sinfoninen muoto?

3.5.2 Tarinat

Tarinoiden sisällyttäminen romaaniin ei ole mitenkään ainutlaatuista. On kuitenkin pohdittu sitä, miksi Kivi on niitä halunnut lisätä. Kinnusen (1973) mukaan tarinoita ei ole syytä tarkastella juonen osina, koska ne eivät vie sitä eteenpäin. Sen sijaan ne pysäyttävät juonen kulun. Aapon tarinat ovat tällaisia muuhun tekstiin liitettyjä kertomuksia, mitkä eivät kuulu veljesten arkipäivään. Ne hajottavat romaanin rakennetta ja siirtävät huomion pois pääasiasta. (Kinnunen 1973, 122–123.) Näitä tarinoita esiin-tyy seuraavasti: Aapon tarinat: 1. luku, kettu ja kontio sekä kaksi rakastajaa; 5. luku, valkea käärme ja kalvea impi; 7. luku, hiidenpeura ja hurskas mies luolassa.

Kinnunen (1973) korostaa, että kaikki muut veljeksistä kertovat tarinoita paitsi Tuomas ja Eero. Heidän asemansa tulee myös näin esiin. Tarinat voivat olla lyhyitä, jotka viittaavat satuun tai kertomukseen. Tästä esimerkkinä Simeonin Sonnimäen tien-risteyksessä tarina Kiikalan lasimiehestä. Timon kuvitelmat maailmanlopusta ovat vastakohtia Aapon yliluonnollisille tarinoille. Vakavien opetusten ja jumalallisten ko-medioiden väliin jää suurin osa muista tarinoista. Ne Kinnunen ryhmittelee sijoittumi-sensa suhteen neljään luokkaan:

1. Lähimenneisyys; Juhanin Turun matka, Härkämäen isäntä, Kirkonkylän nahkuri, Si-meonin kertomus saituudesta, Taula-Matin pohjoisen retket, Eeron unet, Simeonin uni, Aapon pohdinta veljesten menneisyydestä ja lukkarin saarna.

2. Kaukainen menneisyys; Kiikalan lasimies, linnan neito, entinen piika, kalvea impi, kuningaskäärme, Hiidenkivi sekä kettu ja karhu.

3. Nyky aika tai ajaton aika; Laurin saarna, Aapon kertomus juoposta ja siasta.

4. Tulevaisuus; Juhanin pohdinnat oikeudesta, Kaisan ennustus.

(Kinnunen 1973, 123–125.)

Tarinoita on sijoitettu romaaniin eri puolille, mutta eniten niitä on keskivaiheilla luvuissa viisi ja seitsemän. Yleensä tarinoiden funktiona on varoitus tai opetus. Toisena tarinan tarkoituksena voi nähdä satiirin, kuten Juhanin maininta Eerosta Venlan hammen alla. Laurin saarna on satiiri, mutta myös parodia kirkonmenoista. Tarinoissa voi havaita myös komiikkaa, kuten Timon maailmanlopun puheet. Vielä voi mainita kertomustyyppin, joka on positiivinen esimerkki jostain toiminnasta. Tällainen on käärme-kuninkaan tarina. Vaikka tarinoista voidaan oppia ja niitä ymmärretään, veljekset eivät silti toimin niiden mukaan. Timo tosin ei aina edes ymmärrä. Silti niillä on vaikutus veljeksiin, kuten Sonnimäellä ja Kalvean immen tarinan jälkeen. Taula-Matin tarinat kiihottavat veljeksiä siinä määrin, että he päättävät järjestää samanlaisen suuren metsästysretken. Romaanin loppua kohden tarinat kuitenkin vähenevät, kun lukutaito saavutetaan ja romaanin kertoja ottaa valtaa dialogilta. (Kinnunen 1973, 127–129, 131–133, 135.)

Tarkiainen (1915/1984) mainitsee myös, että sadut, tarinat ja laulut tuntuvat romaanin rakenteessa irtonaisilta liitteiltä. Silti hän näkee niissä myös muita arvoja, kuin pelkästään toiminnallisen funktion. Laulut tuovat Tarkiaisen mielestä rakenteeseen vaihtelua ja sadut romanttista väristystä. (Tarkiainen 1915/1984, 404.) Matson (1945) korostaa myös sitä, että tarinat eivät ole irrallisia romaanin muusta osasta. Niiden tehtävänä on laajentaa sen kudelman läpileikkausta. Kyse on siitä, että ilman näitä tarinoita, romaani voisi jäädä pelkäksi kertomukseksi. Henkilökuvat laajenevat näiden avulla ja romaanin kokonaisrakenne tasapainottuu. (Matson 1945, 56–57.)

4 Jukolan Quijote ja aseenkantajat kosiomatalla

Analyysini aluksi esitän, miten Venlan kosintaa ja naisten asemaa romaanissa voidaan kuvata kronologisella tapahtumaketjulla. Kuten Dammert (2011) mainitsee tutkimuksessaan, tapahtumat kerronnassa (kosinta ja lukeminen) voivat kuitenkin mennä osin päällekkäin. Täydellinen peräkkäisyys ei voi myöskään toteutua, jos tarinalinjoja on enemmän kuin yksi. (Dammert 2011, 10; Kinnunen 2002, 95; Rimmon-Kenan 1983/1991, 26.) Kosimisen ja lukemisen tapahtumat leikkaavat siis toisiaan. Ne kytkeytyvät siinäkin mielessä yhteen, että ilman lukutaitoa myös avioliitto jää haaveeksi. On myös nähtävä, että yksi jännitysmomentti ei riitä koko näytelmään, joten juonen pääkaarelle kehitetyt apujännitteet ovat tarpeellisia. Näiden kahden jännitteen lisäksi romaaniin ja näytelmään sisältyykin useita pienempiä jännitteitä. (Esslin 1980, 49–51.)

Tarinaa saattaa vaikuttaa myös menneisyyden tapahtumat (Honka-Hallila 1995, 46). Vaikka olenkin merkinnyt taulukkoon tällaisia menneisyyden tapahtumia (muistelut äidistä, äidin määräys, Juhani on ollut rakastunut Venlaan jo kauan, Juhani Turun matka ja menneisyyteen sijoittuvat tarinat), jotka kuuluvat tarinan piiriin, keskityn tarkastelussani enemmän juoneen ja sen rakentumiseen näytelmässä romaanin suhteen. Siitä esitän vain osan tai osia, jotka kuuluvat tähän teemaan. Käsittelen siis näitä menneisyyden tapahtumia niiden lausumisajan mukaan sekä yleisenä tietona veljesten suhteista äitiin ja naiseuteen. Otan näytelmästä esiin siten vain poikkileikkauksia ja teen kokonaisarvion näytelmän rakentumisesta näiden sekä yleisen tarkastelun perusteella.

Tarkastelen seuraavaksi, miten Venlan kosintaa ja naisten asemaa romaanissa voisi kuvata juonen (osin myös tarinan) avulla. Sen jälkeen analysoin näytelmän rakentumista ja sisältöä vertailemalla sitä romaaniin. Tässä käytän emo- ja kohdeteoksen lisäksi lähdekirjallisuutta. Tarkoitukseni on löytää kohtausten ja näytösten rakentumisen periaatteet vertailemalla niitä romaanin tapahtumiin ja järjestykseen.

4.1 Kosiomatkan kiemurat

Merkitseen tapahtumien järjestyksen romaanissa ja näytelmässä kirjaimilla H–V. Pelkkä kirjain tarkoittaa romaanin lukua ja lisämerkinnät (H1, H2...) tarkoittavat luvun sisällä olevia tapahtumia/kohtauksia. Samat merkinnät ovat liitteenä olevassa

taulukossa (Liite 1). Lisäksi olen merkinnyt taulukkoon harmaalla taustavärillä kosimiseen/naisiin liittyvät tapahtumat. Kohtausjärjestys on merkitty taulukossa kaarisulkeisiin sijoitetulla numeroinnilla. Numerointi alkaa näytelmän alusta ja sitä verrataan romaanin tapahtumiin. Dialogi merkitään taulukossa molempien tekstien osalta luetelomerkinällä (-) ja kertojan osuus romaanissa *kursivoituna*. Tähtimerkintä (*) tarkoittaa romaanin juonessa poistettua kohtaa, mutta näytelmässä siitä nähdään lisätty kohta. Näyttämöohje on näytelmän juonessa lihavoitu. Analyysissäni merkitsen aiheistoa seuraavasti: *Seitsemän veljestä*, romaani (SV) ja *Seitsemän veljestä. 4-näytöksinen huvinäytelmä kuudessa kuvaelmassa*, näytelmä (SVM).

Venlan kosimiseen ja naiseuteen liittyvien tapahtumien järjestys romaanissa on seuraava (Liite 1):

1. luku (H): Äiti yritti kasvattaa, mutta nyt on kuollut; **(H1)** Juhaniin valinta esimieheksi (äidin määräys taustalla); **(H2)** sovitaan tilan jaosta, jos joku avioituu; **(H3)** talo ilman aitan polulla astelevaa emäntää...;**(H4)** Juhani ilmoittaa olevansa rakastunut Venlaan; muut paitsi Lauri sanovat samaa; **(H5)** päätetään kosia yhdessä (isän ja äidin kirkastetut haamut); **(H6)** Eeroa kasvatettu liian hempeästi

2. luku: (J): (J2) Juhani näkee Venlan polulla; **(J3)** on tehtävä kysymysten kysymys; **(J4)** Eero ehdottaa Venlaa kaikkien vaimoksi; **(J5)** käydään kosimassa Venlaa Männistön muurin mökillä; **(J6)** sormusta et tarvitse; **(J7)** torjunta; **(J8)** pettynyt rakkaus (mustalaislunttu); **(J9)** ennen lukkarille menoa muistellaan, ettei äiti osannut lukea; **(J10)** Timon laulu oravasta armaan kuusen äitinrinnass'

3. luku (K): Rajamäen Kaisa (äiti) kohdataan ja pilkataan; **(K1)** Aapon tarina neidosta ja nuorukaisesta;

4. luku (L): muistellaan äidin opetusta synneistä; äiti ei osannut lukea; **(L1)** lähdetään turvaan metsien kohtuun

5. luku (M): Aapon tarina kalveasta immestä (männyn kohdussa); **(M2)** Juhaniin Turun matka (liehakoitseva lunttu)

6. luku (N): Korven kohdussa susia karkuun; **(N2)** Nahkapeitturin emäntä hoivaa veljeksiä Jukolassa

7. luku (Q): Aapon tarina uskonsankarista vuoren kohdussa

8. luku (O): Laurin saarnassa ”aika lunttu”; **(O2)** ei tiennyt äiti, mihin pojat synnytti

9. luku (P): Lauri unessa myyränä maaemon kohdussa

11. luku (R): ihmetellään, miten on komisarjus vanhettunut, kun viimeksi äidin kanssa on nähty; **(R1)** tarjona moni pulski ja hehkuva Hämeen tyttö

12. luku (S): Aapon kertomus tuhlaavasta emännästä

13. luku (T): Kaisaa kehutaan; **(T1)** Venla ja Männistön muori kutsutaan sovintojuhlaan, **(T2)** Jukolaa kutsutaan kunnioitettavaksi ”äiti Jukolaksi”; **(T3)** muori antaa siunauksensa Juhanin ja Venlan liitolle, **(T4)** Juhani ja Venla kihloihin, **(T5)** lukkari onnittelee paria, **(T6)** Aapo hakee Konkkan Hinriikkaa tanssimaan

14. luku (V): naiset tulevat esiin, kuvaus veljesten perheistä: Juhanin ja Venlan, Seunalan Anna, Aapo ja Konkkan Hinriikka, Tuomas ja Härkämäen ainoa tytär, Lauri ja Kuokkan kaksosista toinen vaimona, Timon vaimo toinen Kuokkan sisaruksista ja Eero aviossa Seunalan Annan kanssa; Simeoni kutsuu Juhanin tytärtä luntuksi; Timo nahistelee vaimonsa kanssa ja sanoo häntä luntuksi; Seunalan Annan laulu lapselleen (kasteisen viidan kohtu).

Näytelmässä kosimisen juoni rakentuu seuraavasti (Liite 1):

Ensimmäinen näytös: H, J2, H1, H2, H3, H4, H5, J3, J4, H6

Näytelmässä seurataan romaanin ensimmäisen luvun tapahtumia, mutta ajatus Venlan kosimisesta (J3, J4) syntyy aiemmin.

Toinen näytös, ensimmäinen kuvaelma: J6, J7, J8

Venlan kosimisen paikkaa ja aikaa on muutettu, mutta lopputulos on sama.

Toinen näytös, toinen kuvaelma: K

Sonnimäellä pilkataan Kaisaa.

Kolmas näytös, ensimmäinen kuvaelma: M, M2, J9, L

Aapon ja Juhanin tarinat. Muistellaan, ettei äiti osannut lukea.

Kolmas näytös, toinen kuvaelma: N2, R1

Nahkapeitturin emäntä hoivaa.

Neljäs näytös: T1, T, T3, T4, T5, T6

Paluujuhlan tapahtumat säästetty. Juhani ja Venla kihlautuvat.

Poistetut romaanin kohdat: J5, J10, L1, N, Q, O, O2, P, R, S, T2, V

Suurin ero romaaniin rakenteeseen näkyy siinä, että kuvaukselliset osuudet (Timon laulu, metsien kohtu, korven kohtu, männyn kohtu, vuoren kohtu, maaemon kohtu, äiti-Jukola), on poistettu. Lisäksi viimeisen luvun kuvaukset veljesten tulevasta perhe-

elämästä on jätetty näytelmän ulkopuolelle. Pääkohdat kosimisen tapahtumissa säilyvät kertomuksen alussa ja lopussa.

4.2 Orpopoikien haaksirikko

Kallion näytelmä alkaa suljetun aristoteelisen draaman mukaisesti ekspositiolla eli esittelyjaksolla, jossa Kiven romaanitekstin tavoin tuodaan päähenkilöt, tapahtumapaikka ja konflikti esille (Pohjola 1986, 411–413). Taula-Matin ja Kekkurin emännän kohtaaminen Jukolan pirtissä aloittavat tapahtumien kertomisen ja toiminnan. Kekkurin emäntä mainitaan romaanissa Timon vaimona, mutta näytelmätekstiin henkilö on luotu esittelyjakson tarpeisiin (SV, 331). Kyse ei ole siten samasta henkilöstä. Kohdasta ei ole Kiven romaanissa, vaan sen avulla kerrotaan romaanin alun tapahtumat. Kertojan puuttuminen on siis luonut tarpeen tälle keskustelulle, jossa *Seitsemän veljeksien* tapahtumapaikka, ympäristö, tunnelma ja aikakausi, tuodaan esiin (Reitala & Heinonen 2003, 21; Pohjola 1986, 392).

Pirtti on tärkeä osa veljesten elämänkaarta, siellä on eletty lapsuus ja sinne halutaan palata. Se on kaiken keskus – ”äiti-Jukola”. Kekkurin emännän ja Matin puhe kiinnittyy aluksi yleiseen tunnelmaan, elämään jossa nuoruus, hauskanpito ja naiset ovat enää vain muistoja. Veljekset ovat ilman vanhempien turvaa ja suuren tilan isäntiä, vaikka käytös ei siihen viittaa. Toisaalta käytös voi olla myös seuraus tästä. Suuren tilan antama vakaa taloudellinen pohja mahdollistaa leikin ja metsästyksen. Aina on olemassa metsälohko, minkä voi myydä. (Kinnunen 2002, 92; Nummi 2002, 89.)

Veljesten huolet ja murheet ovat toisaalla. Ne kuuluvat siihen osaan elämään, mitä ei voi ostaa: lukutaito, sosiaalinen hyväksyntä ja aviopuoliso. Tämä sosiaalinen vajavaisuus koituu veljesten painajaiseksi. Olisi tehtävä muutos, mutta ilman vakaata tahtoa se ei onnistu. Huolettomat vuodet kotona ovat laiskistaneet veljekset. Työnteko ei kiinnosta ja opiskelu on pojille vastenmielistä. Aika ja tarmo suunnataan metsästyseen, kalastukseen ja pelailuun. (Kinnunen 1973, 173). Tosiasia kuitenkin on, että kyse on nuorista miehistä. Nuoruus vertautuu esittelyjaksossa Matin kokemukseen. Hän tuntee kaupunkien houkutukset ja osaa tulenteon taidon. Hän myy sytykkeitä – tauloja. Taula-Matin eroottisesti latautunut puheenvuoro pohjustaa myös veljesten kosiomatkaa ja miesten ajatusmaailmaa.

MATTI

Tuli ja taula! Eletty on ennen meillä, vielä nytkin nytkytellään! Mikäs sen pahan tappaisi. Lempo vieköön! Eihän tässä kuolemaan jouda, kun naimapuuhiissa askaroi pojan aatos. (*Laskee taakkansa lattialle*). (SVM, 5)

MATTI

Vai ei vanhasta konkaria? Tuli ja taula! Vai ei! Minustahan ne tytöt oikeen tykkäävätkin, jos minä oikein tosissani puhun. (SVM, 6)

Taustojen esittelyn jälkeen veljekset ilmestyvät Jukolan tupaan aseineen niin kuin isäntämiehet konsanaan. Päähenkilöiden tullessa näyttämölle, pohjustus kertomukseen on tehty ja Kekkurin emäntä poistuu pian näyttämöltä. Kohtaus ei tässä kuitenkaan vielä vaihdu, koska kyseessä on vain osittainen henkilönvaihdos (Reitala & Heinonen 2003, 28).

Myös Taula-Matin osuus jää esittelyjaksoon. Sitä ennen hänellä on kuitenkin vielä puheenvuoro, jolla vaikutetaan veljesten turhamaisuuteen sekä kilpailuhenkeen. Siinä Matti katsoo veljesten metsästysretken jäljiltä olevaan tyhjään konttiin, ja kerskailee samalla omilla metsästysmenestyksellään (SVM, 12). Tarinoita tuntuisi riittävän. Matti on poikia kokeneempi, vaikka pelkkä tarinointi ei muuta tapahtumia todeksi. Hänet voi luokitella myös draaman konventioihin kuuluvaksi kerskailijan tyyppihahmoksi (Pohjola 1986, 401).

Tarinoiden kertominen, jolla on tärkeä asema kulttuurissa, luo pojille paineita menestyä samalla tavalla. Veljekset tulkitsevat Matin tarinat oman tietopohjansa perusteella. Toisaalta niiden tulkinta ei ole mahdollista pelkästään sanallisen tiedon pohjalta. Sanallista kerrontaa korostetaan ilmeillä ja eleillä. Tarinoilla voi olla myös epäsuoran vaikuttamisen keino. (Siikala 1984, 32–33.) Kallio painottaa tätä seikkaa jo näytelmän alussa, vaikka se ei johda samanlaiseen suureen metsästysretkeen kuten romaanissa. Matti on joka tapauksessa ihailun kohde tai esikuva, mutta myös kilpailija, joka on lyötävä. Kallio luo siten myös sisäisen konfliktin (Pohjola 1986, 407). Nuorten miesten on näytettävä, mihin he pystyvät. Naisten suosio on samalla yksi askel kohti miehuutta.

Vielä sata vuotta sitten kotisynnytykset saunassa olivat yleisin synnyttämisen muoto Suomessa (Välimäki & Jokinen, 2020). Myös romaanin rakenteen kannalta, saunalla on merkitystä. Kallio on huomioinut tämän ja valinnut esittelyjaksoon sauna-kohtauksen, vaikka Kiven romaanissa se on vasta neljännessä luvussa. Toisaalta jo romaanin alussa veljekset haaveilevat löylyistä karkumatkansa aikana (SV, 9). Saunan ajatus romaanin alussa on siis säilytetty, mutta sen kertomiseen on valittu toinen

kohtaus. Vahvalla kohtauksella luodaan jännitettä heti alkuun. Myöhemmin tapahtuvaa saunan paloa osataan odottaa, jos kertomus on tuttu. Saunan palaminen liittyy siis romaanin rakenteeseen ja sen tulipalojen toistoihin. (Kinnunen 1973, 113.) Lisäksi on huomattava, että Kallio on muuttanut dialogiin Timon paikalle Laurin. Tähän on vaikea löytää suoraa syytä pelkästään luonteenpiirteiden perusteella. En kuitenkaan analysoi luonteita tarkemmin, koska ne ovat toisaalta vain hypoteeseja. (Tarkiainen 1915/1984, 410–411; Kinnunen 1973, 43.) Kyse saattaa olla pelkästään vuorosanojen jakamisesta siten, että kaikki saavat näyttämöllä puhuttavaa. Draamassa henkilön puheen pitäisi merkitä myös enemmän kuin pelkästään puhdasta merkitystä. Sanomisten pitäisi muuttaa tilannetta jotenkin (Esslin 1980, 44–45.) Tässä suhteessa Timon ja Laurin luonteet ovat kuitenkin tarpeeksi lähellä toisiaan.

JUHANI
Kenen vuoro on lämmittää sauna?
TIMO
Onhan se minun
JUHAN
Lämmitä se sitten että kiukaat rymisee. (SV, 68)

JUHANI
Kysynpä, kenen vuoro on lämmittää tänään sauna?
LAURI
Onhan se minun.
JUHAN
Niinpä lämmitä sitten että kiuvas rymisee, paukkuu ja poraa kuin tammikuun pakkanen, sillä tunnenpa selkäni kaipaavan oikeen huikeata löylyä. (SVM, 11)

Vaatuslukutaidosta on romaanin kantava ajatus (Kinnunen 2002, 95–96). Rovastin uhkaus tulee esiin romaanissa sekä kertojan kuvaamana että Mäkelän repliikeissä. Kallio on yhdistänyt nämä vuorosanat lautamies Mäkelän repliikkiin. Hän on näytelmän sanansaattaja ja saapuu varoittamaan poikia (Steinby & Tanskanen 2013, 331).

MÄKELÄ
Mutta aapiskirjasta täytyy teidän alkaa, päästäksenne kristillisen seurakunnan oikeiksi jäseniksi. (SV, 84)
[---]
MÄKELÄ
Tehkää niin kuin sanon; ja tietäkää, ellei hän teissä huomaa vilpitöntä, ahkerata harrastusta, niin jalkapuussa, jalkapuussa istutte koreasti joku sunnuntaipäivä kirkon kivijalan juurella. Sen sanon; ja jääkää hyvästi! (SV, 85)
MÄKELÄ
[---]
Kuulinpa myöskin, että arvoisa rovastimme on uhannut istuttaa teidät jalkapuuhun, ellette lukemaan opettele, ja saattaapa hän uhkauksensa toteen, ellei hän näe teissä jokapäiväistä ahkeruutta.

Jaa'ah! Tämän taidon tulee teidän visusti hankkia, jos mielitte päästä kristilliseen seurakuntaan. (SVM, 15)

Draaman kaaren mukaan, ensimmäinen käänne tapahtuu tässä. Ulkopuolelta saapunut uhka johtaa konfliktiin ympäröivän yhteisön kanssa. Päävastustajan eli rovastin uhkaus pakottaa toimimaan ja tapahtumat lähtevät liikkeelle. (Pohjola 1986, 406–407, 412.) Tämä johtaa vähitellen ajatukseen vaimosta. Kristillisen seurakunnan jäsenyys on kuitenkin hankittava, ennen kuin avioliitto on mahdollista. Lukeminen ja kosminen kietoutuvat siten myös toisiinsa.

4.3 Naimaan veljet, naimaan

Taula-Matin puheiden myötä ensimmäisen näytöksen alussa siirrytään Juhaniin naapurin työstä. Venla astelee polkua pitkin marjavakkanen kainalossaan. Näyttämöohjeen mukaisesti Juhani katsoo ”akkunasta” ja huomaa tämän. Ulkomaailmasta saadaan näin tietoa. (Steinby & Tanskanen 2013, 336.) Hän sanoo: ”Kas, Venla tuolla astelee polkua, ja onpa hänen käyntinsä nopsa.” (SV, 25; SVM, 16.) Romaanissa sama kohta tapahtuu vasta toisen luvun alussa eli tapahtumaa on aikaistettu. Vuorosanoja on myös hieman muunneltu. Näytelmän komplikaatiossa Kallio on muokannut muutenkin Venlan ja veljesten kohtaamista ja sen taustoja (Aaltonen 2002, 63–64). Kiven tekstissä Venla on lähdössä äitinsä kanssa Tikkalaan nauriita liistimään. Siellä on Juhaniin mukaan pulska renki toimessa, joten vaara morsiamen menettämisestä käy mielessä. Mukaelmassa Venla on sitä vastoin menossa lukkarille palvelukseen, koska vakituinen piika on saanut luvan hoitaa kipeää äitiään. (SV, 25; SVM, 16). Molemmat havainnot johtavat joka tapauksessa siihen ajatukseen, että aika on suotuista kosintaan. Tähtien asennosta ja menestyksestä ei tässä vaiheessa kuitenkaan ole varmuutta.

Kiven ja Kallion tekstit (dialogit) yhdistyvät ensimmäisen näytöksen alussa, kun Aapo ottaa puheeksi uudet elämäntavat. (SV, 12; SVM, 19.) Juoni ja keskustelu kulkee pääosin samoina tästä kohdasta lähtien. Dialogi hallitseekin romaanin alkupuolta, joten se on myös sen vuoksi luontevaa (Kinnunen 1973, 72). Päätetään siis aloittaa uusi elämä. Sovitaan myös alustavasti tilan jaosta ja oikeudesta asua sekä tehdä työtä siellä. Kallio on lisännyt sen jälkeen näytelmään Juhaniin mietteet talonpoikaisesta elämästä. Kuvaus naisesta on karu, jota Eero vielä värittää:

JUHANI

Aivan oikein. Mutta jos tässä ottaisi itselleen akan, mitenäs sitte . . .

EERO

Älä veliseni akkaa ota, mutta ota tyttö ja tee työstä akka. (SVM, 22)

Romaanissa ajatus emännän löytymisestä ja rakkaudesta nostaa päätään Aapon sanoin: [---] ”Emännätön isännöys on puoletonta ja ontuvaa; talo ilman aitan polulla astelevaa emäntää” (SV, 17; SVM, 26). Tämä puhe on säilytetty myös näytelmässä. Juhani saa tästä ajatuksen asettautua uhrin asemaan. Aivan kuin hänet taivutettaisiin naimisiin väkipakolla, mikä ei liene todellinen asiointi. Veljekset havahtuvat kuitenkin tähän tosiasiaan ja alkaa minidraama näytöksen sisällä (Vacklin 2015, 86). Juhani tarttuu syöttiin ja paljastaa rakkautensa kohteen, Venlan. Hämmästyksensä on suuri, kun muut ilmoittavat Lauria lukuun ottamatta mieltäneensä myös naapurin tyttöön. Juhani raivosuu ja haastaa veljensä halkotappeluun. Aapo saa riidan sovittua ja ehdottaa Kiven tekstissä näin: [---] ” Näenpä siis parhaaksi, että käymme kaikki miehissä ja yht'aikaa hänen luoksensa ilmoittamaan vakaasti asiamme, kysyen hartaalla mielellä ja kielellä, taitaisko hän kellenkään meistä sydämmensä lahjoittaa.” (SV, 22; SVM, 32.). Päätetään siis lähteä yhdessä kosimaan Venlaa.

Romaanin toisen luvun alussa Juhaniin ajatukset palaavat kosinta-ajatukseseen. Hänen ajatuksensa askartelevat rengissä, joka saattaisi pahimmassa tapauksessa naida Venlan. Olisi toimittava nopeasti. Näytelmässä päädytään samaan havaintoon, mutta Juhaniin ja Tuomaksen repliikkejä on sekoitettu:

JUHANI

Aina myöhään syksyyn? Minä tulen kovin levottomaksi. Kaiketi lähevät he; mutta Tikkalassa on tänä vuonna renki, joka on pulski poika ja suuri vekkuli, ja sinne menisi pian meidän kaikkein toivo. Parastahan siis tehdä tuossa tiimassa se merkillinen temppu, tehdä kysymys, kaikkein kysymysten kysymys. Mennään siis likalta kysymään, tahtoisiko mielensä taipua ja sydämmensä syttyä.

TUOMAS

Sen katson parhaaksi minäkin. (SV, 25–26)

JUHANI

Parastahan siis on tehdä tuossa paikassa se merkillinen temppu, tehdä kysymys, kaikkein kysymysten kysymys.

TUOMAS

Mennään kaikki miehissä ja kaikessa ystävyudessa, tytöltä kysymään, tahtoisiko mielensä yhteenkään meistä taipua.

[---]

JUHANI

Niin, niin! Ei nyt auta muu kuin naimaan pojat. Nyt on juuri justiin otollinen aika. (SVM, 32–33)

Kohtaus jatkuu tästä Kiven dialogia noudatellen. Mustasukkaisuuden aalto pyyhkäisee läpi veljesparven, kun Eero julistaa autuuden päivän tulleen. Juhani tivaa: ” Kenen autuuden päivä, kenen? Ahaa! kuinka luulet, poika?” (SV, 26). Kallio on käyttänyt tässä kohtauksessa samoja repliikkejä kuin Kivi, pieniä muutoksia lukuun ottamatta (SVM, 33). Eeron mielestä autuuden päivä voisi siis koittaa kaikille. Morsian voitaisiin jakaa kaikkien kesken. Hämmästyksen ja taivastelun loputtua päädytään siihen, että Aapon puheenlahjat valjastetaan puheen-kannattajan toimeen (SV, 26; SVM, 35).

Romaanin tekstissä veljekset lähtevät kosimaan Venlaa. Äänettöminä he astelevat Männistön muurin mökille (SV, 28). Tässä kohdassa tapahtumien järjestys muuttuu ja näytelmässä palataan romaanin ensimmäisen luvun tapahtumien loppuun. Siinä Aapo muistuttaa lukemisen tärkeydestä. (SV, 24; SVM, 35.) Ennen näytöksen loppua Juhani vielä yrittää kurittaa Eeroa, mutta tämä estetään. Sen jälkeen pohditaan vielä tulevaa kosimista. Kallio on siirtänyt tähän tekstiä romaanin toisen luvun alusta. Juhaniin vuorosanat on jaettu mukaelmassa kahteen eri repliikkiin Eeron ”pistelyiden” ympärille. Näin välttytään myös pitkältä puheosuudelta. Draaman ihmiset ovat kuitenkin puheliaita ja senkin voi katsoa olevan toimintaa (Pohjola 1986, 399).

JUHANI

Käykäämme juoneen. — Herrajesta! Mutta eihän auta, vaan käykäämme juoneen täyttä päätä. Pussimme jätämme ulkopuolelle muurin mökkiä, ja Lauri, jolla ei ole tässä lähteessä yhtään nauttaa, vartioitkoon niitä sioilta. Mennään nyt! ja astukaamme morsiushuoneeseen aapiskirja kourassa; se antaa meille vähän niinkuin juhllisuutta.

EERO

Liioinkin jos kukkolehden näkyviin käännämme.
(SV, 27)

JUHANI

Niin, niin . . . Lukkarille, ja Venlan luokse . . . Ja aapiskirjat kourassa astumme sitte morsiamen eteen, se . antaa meille vähän niinkuin juhllisuutta.

EERO

Varsinkin jos kukkolehden näkyviin käännämme.

JUHANI

Niin, niin! Käykäämme juoneen . . . Herranjesta! Minä tulen kovin levottomaksi. Mutta ei nyt auta muuta tällä erää, kuin lukkarille ja samalla naimaan kaikki ja yhtäikaa niinkuin pojat. Se on sanottu. (Menee syömään). (SVM, 41)

Eeron pistelyt eli huumori säilyy tässä kohdin Kiven tarkoittamalla tavalla. Juhani ei välttämättä ymmärrä tätä ironiaa. Eeron tehtävä on kuitenkin osoittaa koko kosimisen älyttömyys. Hän on satiirikko, vaikka onkin aina valmis lähtemään mukaan

toimintaan. Kysymyksillä ja huomautuksilla Eero johdattelee muut veljekset umpikujaan. Näin selviää muiden sosiaalinen kypsymättömyys. (Kinnunen 1973, 57–58.)

4.4 Rakkauden jälkeen

Toisen näytöksen ensimmäinen kuvaelma alkaa pitkällä Kallion omalla lisäyksellä. Veljekset ovat tulleet kanttoorille (lukkari ja kanttoori vaihtelevat teksteissä) lukuoppiin. Pojat tavaavat ja kanttoori opettaa. Venla on kanttoorilla piikana, mutta romaanissa hän on siis menossa Tikkalaan. (SVM, 42–43.) Kallio luo tässä kohtauksen, missä kosiminen on mahdollista. Lukemisen opettelu ja kosiminen samassa paikassa on näyttämöteknisesti edullista. Paikkaa ei tarvitse vaihtaa. (Steinby & Tanskanen 2013, 334.) Kun kohtauksen pohjustaminen on tehty, päästään itse asiaan. Kallio palaa romaanin tekstiin ja yhdistää sen näytelmän tapahtumiin. Timo päätyy siihen, että on otollinen hetki. Romaanissa tämän sanoo Juhani lähes samalla tavalla aikaisemmassa kohdassa: ”Mutta Venlan vuoksi! Nyt on otollinen aika.” (SV, 26; SVM, 44). Juhani haikailee sormusta ja Kallio yhdistää näytelmän Kiven dialogiin.

Juhanin silmät lasittuvat ja päätä huimaa. On käytävä juoneen. Kivi esittää kossinnan kerrontana. Nöyryyttävää tapahtumaa ei esitetä suoraan, vaan lukija kokoaa tapahtumat mielessään. Mökin ovi kirahti ja Juhani astui ulos ensimmäisenä: kosinta on epäonnistunut. Kallio esittää veljesten älyttömyyden ja nöyryytyksen viiden sivun mittaisella ilakoinnilla. (SV, 29–30; SVM, 45–50.) Kohtaus on koominen ja sisältää farsin piirteitä. Sen henkilöt ovat karrikoituja ja tilannekomiikka sekä kielenkäyttö on karkeaa. Päinvastoin kuin Kiven kertojan hiljaisuus tässä kohdassa, Kallio tuo näyttämölle toimintaa. Kertojan puuttuessa dialogi on myös ainoa vaihtoehto tapahtuman kuvaamiselle. Kosinta myös syventää veljesten ahdinkoa. Sosiaalinen häpeä kasvaa ja mitättömyys valtaa mielen. (Pohjola 1986, 397–398, 403, 412; Steinby & Tanskanen 2013, 272.)

Venla on myös ilkeyksissään muistuttanut veljeksiä, hänen äitinsä, Männistön muorin lukuopista. Romaanissa kerrottu tapahtuma tuodaan esiin Juhanin vuoroissa epäsuorasti, mutta kuritus jää kertomatta. Lisäksi Juhani hakee vielä turvaa äidistä. Umpikuja naisten keskellä on kuitenkin todellinen. Siitä on vaikea kiemurrella ulos.

VENLA

Päivää. Tokko ne aa-puustavit mahtuu kalloonne? Taitaa olla vielä tiukempaa täällä, kuin äitini opetus, josta karkasitte metsään, junkkarit. (SVM, 45)

AAPO

Mutta äitimme ei tuntenut yhtään ainoata kirjaintakaan, ja kuitenkin oli hän totinen kristitty.

[---]

JUHANI

Koetti kyllä parastansa; hän koettikin Männistönmuorin kautta. Mutta äkeä ämmä rupesi kohta löylyttelemään selkäämme, ja tupansa muuttui silmissämme hirveämmäksi peikkoin luolaa; emmekä lopulta astuneetkaan mökkiin sisään, vaikka he meitä pieksivät kuin tulta pohtaen. (SV, 83)

Juhanin epätoivo yhdistää tekstit jälleen: ”Kirouksen päivä tämä! Saimmehan rukkaset Venlalta, istu ja pala!” (SVM, 51). Kivi kirjoittaa: ”Kirottu olkoon hänen kielensä, kirottu olkoon tämä päivä! Saimmehan, Jumalan nimessä! rukkaset Venlalta”. (SV, 31). Mukaelman keskustelua on lyhennetty huomattavasti romaanista, mutta pääosin se pysyy samana. Joitain lisäyksiä ja siirtoja on myös tehty, kuten näytelmän sivuilla 52–53. Siinä missä Aapo on järkevä ja sanoo Juhanielle totuuden asiain tilasta, Eero vahvistaa veljensä uskoa Venlan naimiseen. Ennen sitä Tuomas kertoo Juhanielle oman mielipiteensä: ”Me olimme kovin mahdottomia. Sen osoitti Venlan kaikki temput.” (SVM, 51). Kiven ilmaisua on tässä kohdin loivennettu. Kivi kirjoittaa Tuomaksen vuorosanat näin: ”Me olimme kovin mahdottomia. Sen näytti likan pilkallinen irvistys koska Aapo oli maininnut yhteisen asiamme.” (SV, 32). Aapon näkökulma näytelmässä perustuu kuitenkin vain rakkauden syvempään olemukseen, ei suureen taloon ja sen houkutukseen. Vuorosanojen alku on säilytetty, mutta loppuosaa Kallio on muokannut Juhanin ja Venlan romanssiin sopivaksi.

AAPO

Kaksikin. Siis kuule nyt. Ota sydämesi kouraan ja kuiskaa sen korvaan järjen kielellä näin: Venla ei sinusta huolinut, koska ei hän sinua rakasta, ja ettei hän sitä tee, se älköön sinua närkästyttäkö; sillä rakkauden liekin virittää taivas, vaan ei ihmisen tuumat. Kerjuutyttö rakastuu kuninkaasen, ruhtinatar rakastuu nokipoikaan aivan vimmatusti. Niin lentelee täällä ristiin rastiin rakkauden henki, ja sinä et tiedä kusta hän tulee. (SV, 32–33)

AAPO

Kaksikin, Siis kuule nyt. Ota sydämesi kouras ja kuiskaa sen korvaan järjen kielellä näin: ole potkittelematta! Venla ei sinusta huolinut, koska hän ei sinua rakasta, ja niinpä teki hän oikein antaessaan sinulle kiellon; sillä avioliittohon ruveta ilman rakkauden ponnistusta, ei tahdo käydä päisin, vaan se mutkistelee ja tekee monasti ikuisen kiusan töitä. Niin veljet, Venla ottakoon sen joka on hänelle määrätty; me teemme samoin. (SVM, 52)

Timo ja Juhani pohtivat asiaa myös toisesta näkökulmasta. Heidän mielestään kyse on varallisuudesta. Ehkä apiskirjat kainalossa näyttivät typerältä? Olisiko ollut parempi

hankkia kiilto-aineita? Toisaalta Juhani ottaa esiin myös aseman yhteiskunnassa. Hän on sentään savitalon poika. Sellaista ei voi niin vain hylätä.

JUHANI

Naisella ja harakalla on molemmilla yhtä kiivas halu kiilto-aineisin. — Mutta Aapo on vaiti kuin jäätynyt järvi. (SV, 32; SVM, 52)

JUHANI

Venla, Venla! Miksi hyljäsit minun, talonpojan, oikein savitalon vanhimman pojan. Huomatkaa! veljeni armaat: koska iltasin käyskelin tuolla männistössä, jossa Venlan mökki sijaitsee, niin kaapaisimpa vikkellästi kuin orava, Venlan oven taakse uskaltamatta sitä kuitenkaan aukaista, kuuntelua ja kuuntelin aina hetken; silloinkos kuulin kuinka Venlan rukki pörräsi, pörräsi kuin iloinen sontiainen, kesäiltana, ennustaen poutaa. Nyt on tämäkin ilo minulta kielletty. (SVM, 52–53)

Kallio on lainannut Venlan rukin pörräämisen aikaisemmasta kohdasta romaanin tapahtumia ja sijoittanut sen Juhaniin vuorosanoihin. Siihen on myös lisätty Kallion omaa tekstiä, minkä sisältö ei varsinaisesti imartele Juhaniin käytöstä. Kaikesta nöyryytyksestä huolimatta, Juhani ei sorru tässä vaiheessa käyttämään Venlasta nimitystä mustalaislunttu. Hän kerää kiukkuaan ja säästää ilmaisun mukaelman myöhempään vaiheeseen: ”Ja Venla sitten, se hölläkkä! Sinä mustalaislunttu! (*Näyttää hiuksia taskustaan*) (SVM, 67). Kiven mielestä tämä lienee ollut oikeutettu ilmaisu. Savitalon esikoispoikaa ei voi näin kohdella. Kohtauksessa voi havaita, että Kallio on joissain kohdin pehmentänyt Kiven ilmaisuja. Timokin käyttää Venlasta nimitystä tyttö, vaikka Kivellä tässä kohdassa on likka. Toisaalta Juhani kiukuissaan nimittää häntä luntuksi, minkä Kallio on tässä kohdassa myös säilyttänyt. (SV, 32; SVM, 51.) Ihmisten nimittelyä pitää tulkita myös niiden ajan mukaan. Se mikä kuulostaa pahalta nykyihmisen korvaan, voi olla normaalia kielenkäyttöä 1800-luvun Suomessa. Vaikka aihe on kiinnostava, se ei kuulu tämän tutkimukseni piiriin.

Henkilöt muodostuvat dialogin kautta ja puhetapa sekä suhteet muihin näytelmän henkilöihin määrittävät puhujaa. (Esslin 1980, 54; Pohjola 1986, 399–401.) Venlan asema muuttuu tässä kohdassa näytelmässä myös vahvemmaksi kuin romaanin maailmassa. Myös hän saa sanottavansa. Venlan käytös veljeksiä kohtaan on ollut myös jätävää. Kosinnan ratkaisevalla hetkellä hän sanoi: ”Minäkö? (*Nauraa*) Onko mätäkuun houreet iskeneet kalloonne?” Lisäksi ennen veljesten karkumatkaa, hän nakkeli niskojaan poikien edessä. (SVM, 47, 63.) Ei siis olekaan ihme, että asia halutaan unohtaa mahdollisimman pian. Kun veljekset (Juhani) saavat Venlalta kieltävän vastauksen, tämä aihe jää sivuun kolmannen näytöksen loppuun asti. Siinä Juhani muistelee Venlaa, sitä ”lunttua” ja ajatus aviopuolisosta herää jälleen. Myös romaanissa

epäonnistunut kosinta johtaa tunteiden jäädyttämiseen. Venla tuleekin esille vasta romaanin lopulla. (Kinnunen 1973, 203–204.)

Romaanissa Männistön muorin mökillä tapahtuneen kosimisen jälkeen veljekset tapaavat Toukolaiset, jonka jälkeen pohditaan Sonnimäellä lukuoppiin menemistä, johon myös toinen luku päättyy. Kolmannessa luvussa veljekset istuvat jo pöydän ääressä aapiskirja edessään. Lukuharjoittelua kertoja kuvaa noin puolen sivun verran (SV, 44). Näytelmässä lukemisen opettelu jatkuu sitä vastoin kosimisen jälkeen. Sitä ennen Kiven tekstiä on poistettu ja käytetty muihin näytelmän osiin. Veljesten lukemisen harjoitteluun Kallio on käyttänyt omaa tekstiään noin yhdeksän sivua (SVM, 54–62). Aines on koomillista ja siksi se on sopinut näytelmän tarkoitukseen ja draaman kaareen. Nöyryytys epäonnistuneen kihlauksen jälkeen siis jatkuu. Draaman kaareissa voi nähdä, että toiminta on nousevaa ja peruskonflikti kehittyä. Uusia vastuksia tulee esiin jatkuvasti, mitkä pakottavat toimimaan ja etsimään ratkaisuja. Ensimmäinen kertomuksen ja näytelmän käänne tapahtuu, kun veljekset Juhanin johdolla päättävät karata lukkarin opista. (Esslin 1980, 54.)

4.5 Tunteiden jäädytys

Lukkarin tupa on jätetty. Toisen näytöksen toinen kuvaelma jatkaa romaanin tavoin pakomatkaa Sonnimäelle. Siellä kohdataan Rajamäen rykmentti ja Kaisa. Kertojan kuvaus Kaisan perheestä on poistettu, mutta Kallio on kirjoittanut sen lyhennettynä näyttämöohjeisiin (SVM, 82). Irtolaisuutta ja vapautta kuitenkin halveksutaan, eikä Kaisa naisena saa arvoistaan kunnioitusta kuin näytelmän ja romaanin lopussa. Vaikka veljekset elävätkin vapaan tuntuista elämää, he eivät ole vapaita velvoitteistaan samalla tavalla kuin Kaisa ja hänen perheensä. (Nummi 1993, 126–127.) Aihepiirin valikointia voi nähdä myös. Venäläisyyttä vältetään, vaikka Kiven aikaan kuulumisten kysyminen lienee ollut normaalia myös venäjäksi (Kak pozhivaete?) Eeron lausahdus, ”Kappusi-vai” sanoi Ryssä”, on poistettu (SV, 53; SVM, 82). Kallio jatkaa tästä laajalla poistolla. Juhanin, Eeron ja Timon pilkkalaulu jää esittämättä, vaikka näyttämölle se periaatteessa sopisi (SV, 53–55). Tästä siirrytään romaanin tavoin Kaisan ennustukseen, josta Juhani ei ilahdu. Näitä tulikivistä voimansa saavia tunteenpurkauksia ei näytelmässä kuulla. Kallio muuttaa näin ollen myös henkilön luonnetta (Pohjola 1986, 399).

JUHANI
Mene helvettiin...
[---]

JUHANI
Mene tulipunaiseen helvettiin! Mene lukkarille ja noidu lukkarin kurkkuun ijankaikkinen sian-tauti. (SV, 55)

JUHANI
(Nauraa) Mene lukkarille ja noidu lukkarin kurkkuun ijankaikkinen sian-tauti. (SVM, 83)

Kinastelua Mikon ja Kaisan kanssa on lyhennetty mukaelmassa. Seuraavaksi alkaa siirtojen, lisäysten ja poistojen vyyhti. Tässä vaiheessa siirrytään romaanin tapahtumissa taaksepäin, Toukolaisten tapaamiseen. Kuvaelmassa on siten yhdistetty kahden eri ryhmän kohtaaminen peräkkäiseksi tapahtumaksi. Periaatteessa näin tapahtuu myös romaanissa, kun veljekset joutuvat väijytykseen ja Toukolaisten murjomaksi. Tätä ei kerrota, vaan Kivi esittää sen ellipsinä neljänteen lukuun siirryttäessä. Kyse on siis eri tappelusta. Sitä ennen Sonnimäellä koetaan kauhunhetkiä, kun veljekset kuvittelevat tuomiopäivän tulleen. Tämä kohtaus on poistettu näytelmästä. (SV, 64–67.)

Kosinta on siis epäonnistunut ja menossa on tunteiden jäädytys. Naiset eivät kuitenkaan ole veljesten mielestä poistuneet. Mukaelman kolmannen näytöksen ensimmäinen kuvaelma alkaa Aapon kertomuksella kalveasta immestä, joka kuvastaa nuorten aikuisuuteen siirtymistä. Nuorille miehille tämä kehitys tarkoittaa myös seikkailuja ja vaaroja. Lapsuuden turvallisuudesta on luovuttava. (Bettelheim, 271–272.) Tarinalla on siis vertauskuvallinen merkitys. Yhdennentoista luvun alusta on poistettu kohta, missä romaanin kertoja palaa tapahtumiin Tammiston pihalla. On oteltu Toukolaisten kanssa ja haavoja paikkaillaan. Nyt näytelmä jatkaa tällä lyhyellä tarinalla, joka on siirretty romaanin viidennestä luvusta (Kinnunen 1973, 127). Kallio on poistanut siitä valtaosan. (SV, 101–105; SVM, 99.) Keskustelua johdatellaan naisiin. Koska kaikkea romaanin tekstiä ei voi käyttää, Kallio lisää tähän väliin oman siirtymätekstinsä. Näin tapahtumat säilyvät yhtenäisinä. Kallio siirtyy Aapon tarinoinnin, poistojen ja omien lisäystensä jälkeen suoraan kohtaan, missä Simeoni pohtii:

SIMEONI
Miksi ei hän seisnut kiusausta vastaan. (SV, 106)

SIMEONI
Mutta miksi ei impi alussa, silloin kun peikko muutti hahmonsä ruhtinaaksi, seisonut kiusausta vastaan? (SVM, 100)

Simeonin vuorosanoissa tulee esiin, miten Aapon kertomaa tarinaa syvennetään keskustelussa. Simeonin ajatuksilla jatketaan myös eteenpäin. Hän pohtii: ”Olemme siis muuttaneet tänne peikkojen ja paholaisten kaupunkiin” (SV, 106; SVM, 101). Vuorosanat ovat samoja mukaelmassa ja romaanissa, mutta Simeonin edellinen pohdinta on romaanissa tämän aprikoinnin jälkeen. Mietteet ovat siis vaihtaneet paikkoja.

Kohtausta jatketaan Kallion omalla siirtymätekstillä, mutta naisteema säilyy myös tämän jälkeen. Kärrynpyörää korjataan ja Juhani polttaa piippua: ”Veljeni, kerkiäähän tuon vielä laittaa. (*Iskee tulta tuluksilla piippuunsa*) Pahako tuota taulaa riivaa, kun ei syttyä tahdo.” (SVM, 102). Juhaniin piipun polttaminen ei varsinaisesti ole ongelma, mutta tapahtuma on liian aikaisin. Kivi sijoittaa tupakan röyhyttelyn vasta siihen vaiheeseen, kun elämä on tasaantunut ja veljekset elävät talonpoikaista arkea. Nuuska tai mälli siihen ei kuulu, mutta piippu on asemastaan tietoisien talonpojan ystävä. (Hallila 2019, 98–99, 105.)

Jutustelusta ja mukaelman keskustelusta päästään taas Kiven tekstin yhteyteen. Kalveasta immestä alkunsa saanutta keskustelua jatketaan. Juhaniin pitkä tarinointi Turun matkasta on kuitenkin jaettu Timon ja Eeron välihuomautuksiin: ”Kuinka, kerro, kerro! [---] Kerro, kerro veliseni, kerro! [---] Kas sepä vasta kuherrusta oli (*Nauraa*)” (SV, 126–127; SVM, 103–104). Timokin säästää Juhania ja sanoo nähneensä Hämeenlinnassa saman, vaikka romaanissa tästä ei ole mainintaa (SVM, 104). Kallio katkaisee naisaiheen käsittelyn siihen, kun Laurin tuo metsäretkeltään metson. Palataan muistoihin, aikaan, kun oltiin kodin suojassa ja turvassa. Valakki (Valko) myös mainitaan, mutta nyt kohtausta ei laajenneta paholaisen karkotukseen ja kekäleiden heittoon. Uskon sankareita ei nähdä. (SV, 110.) Sitä vastoin mukaelmaan tuodaan tekstiä romaanin toisesta luvusta. Siinä ottelu Toukolaisten kanssa on käyty ja veljesten mieli halajaa kodin turvaan (SV, 40–41; SVM, 106–107). Katumus ja synkkyys väistyvät, kun onnen ja ilon kyneleet valtaavat taas mielen. Tähän Kallio tuo tekstiä romaanin viidennen luvun alusta.

TUOMAS

Painaahan tämä päivä miehen mieltä; mutta Impivaarassa on meillä pian toinen koto ja kohta ehkä yhtä rakas. (SV, 91)

TUOMAS

Painaahan nuo miehen mieltä. Mutta ompa tämä Impivaara jo meille toinen koti. (SVM, 108)

Syntymäkodin muistot ovat raskaita. Mieli vaeltaa lapsuuteen ja äitiin. Kohtauksessa palataan romaanin toiseen lukuun, minkä tapahtumissa oltiin myös ennen uuden kodin haaveilua. Eero sanoo: ”Mutta miksi emme olleet tottelevaisia lapsia me, miks’emme silloin raataneet pelloillamme kuin seitsemän karhua? Eipä olisi Jukola nyt vieraalla eikä isännät pakosalla.” (SVM, 108). Romaanissa Kivi tosin lisää tähän Eeron piikin: ”Mutta mitä ymmärsin minä silloin, pieni paita-ressu?” (SV, 41).

Kolmannen näytöksen käännekohtaan Kallio on valinnut juopottelun Impivaarassa, painin, saunan palamisen ja pakomatkan Jukolaan. Noin neljän sivun mittaisella keskustelujaksolla siirrytään mukaelmassa painikohtaukseen, joka tapahtui romaanin kuudennessa luvussa. Ensimmäisenä jouluiltana pöytä on katettu. Juhani aatteesta joulujuhlaa jatketaan niin romaanissa kuin mukaelmassa painilla (SV, 118; SVM, 129). Kallio on poistanut siitä suurimman osan ja tehnyt pieniä puhelisyksiä. Aapo ei myöskään paini, vaan luovuttaa: ”Tunnustan että voitat painimattakin.” (SVM, 131) Kohtaus on joka tapauksessa varsin pitkä – noin kuusi sivua ja tuo näyttämölle toimintaa.

Veljellinen voimainkoetus päättyy, kun palava sauna huomataan. Jouluiltana palo saa romaanissa alkunsa humalaisten nahistelusta. Juhani on päättänyt heittää olutta kiukaalle: ”Siitäpä nousi nyt yleinen kärhämä, jonka vilinässä palava päre viskattiin parvelta alas laattialle.” (SV, 154). Kallio käyttää tässä paloa, joka tapahtui jo romaanin neljännessä luvussa.

Mutta äkisti valkeni avaruus Jukolan ympärillä; sen sauna oli syttynyt tuleen. Sillä kuumaksi oli Timo lämmittänyt harmaakivisen uunin, josta seinä rupesi kytemään ja lomahti viimein liekkiin. (SV, 72)

JUHANI

Timo lämmitti saunan liian kuumaksi. (SVM, 136)

Romaanissa kertoja esittää palon syttymisen jälkeiset tapahtumat. Kallio on muuntanut sen keskeisen sisällön dialogoksi. Impivaaran joulusaunasta alkunsa saanut pakomatka päättyy tuttuun Jukolan tupaan, missä Nahkapeitturi perheensä kanssa vielä nukkuu. Toinen kuvaelma esitetään siellä. Kiven ja Kallion tekstit kulkevat vielä alussa rinnakkain. Kertojan kuvaus pakomatkan viimeisistä vaiheista ja tupaan tulemisesta on poistettu, mutta mukaelmaan lisätyssä dialogissa valmistetaan veljesten saapumista näyttämölle. Noin sivun mittaisen esittelyn jälkeen siirrytään Kiven tekstiin, johon on lisätty joitain parenteesitekstejä (Pohjola 1986, 395). Tuvassa voivatellaan elämän kurjuutta ja punaisia jalkoja. Emäntä sanoo: Voi ihmislasta täällä, voi!

(SV, 140; SVM, 142). On siis päästy takaisin äiti-Jukolan suojiin. Kallio jättää tässä kuitenkin Juhanin kiitollisuuden lämpimästä hoivasta sanomatta ja poistaa näytelmästä nämä Juhanin vuorosanat:

JUHANI

Kultainen emäntä, teidän itkunne ja surkutuksenne saattaa minun uudestaan kyynelisin. Ah! Mutta älkäätkä itkekö, muori, älkäätkä itkekö! Olemmehan jo pääsneet petoin ja pakkasten kynsistä tänne kristillisten lähimmäisten lämpymään. Ja siitä Jumalalle kiitos. (SV, 140).

Näytös etenee romaanin tahdissa, mutta tekstistä on myös poistettu osia, lisätty näyttämöohjeita ja Kallion omaa vuoropuhelua. Armoa ja parannusta rukoillaan. Tässä Kallio muuttaa myös juonilinjaa. Kun ruokaa ja lämpöä on taas saatavilla, Juhani pohdii romaanin kuudennen luvun lopussa tulevaa talvea ja Impivaaran jälleenrakennusta (SV, 142). Mukaelmassa oppi ei ole mennyt perille. Kaiken kurjuuden keskellä viina on ensimmäisenä mielessä. Tässä Kallio muuttaa taas tapahtumien kulkua ja rakentaa Laurin juomisesta samantapaisen näytelmän kuin Hiidenkivikohtauksessa. Kallio aloittaa kohtauksen rakentamisen tuomalla siirron romaanin neljännen luvun alusta. Toukolaisten työkeään tuhotyöhön tarvitaan lääkevoidetta. Sen perusaineosa on viina. Mukaelmassa samaa lääkettä pyydetään jalkojen hoitoon.

JUHANI

Tee se aika-mekosta, sillä haavamme tarvitsevat löylyä; totisesti! Mutta sinä, Eero, käyppäs Routiosta tuoppi viinaa, jonka hinnaksi määrään korvestamme parhaan hirren. Tuoppi viinaa!

SIMEONI

Siinä ehkä liiaksikin. (SV, 68)

JUHANI

Antakaat myöskin puoli tuoppia viinaa voiteiksi, jos teillä vaan on. Hinnaksi määräämme korvostamme paraan hirren. Tervaa ja puoli tuoppia viinaa.

SIMEONI

Siinä ehkä liiaksikin. (SVM, 144)

Kallio lisää tämän siirron jälkeen noin kuuden sivun mittaisen perustelun juomiselle. Teksti on siis Kallion omaa. Siinä kerrataan pakomatkan hirveyttä ja kaiken kurjuutta. Emäntä on lämmittänyt olutta ja Lauri juo lääkeviinaa (SVM, 148–149). Lopulta Simeonin aavistus käy toteen ja Lauri humaltuu. Kohtaus päättyy, kun Lauri on saanut tarpeekseen ja veljekset päättävät tehdä parannuksen.

Kun nimismies ja rovasti ovat jättäneet veljekset rauhaan, voidaan aloittaa uuden elämän suunnittelu. Mukaelmassa Juhanin aatokset lähtevät lentoon: ”Mitä sinä siinä, Eero. *(itsekseen)* Vaan enpä saata kieltää, ettei ajatukseni silloin tällöin askartele

tuossa luntussa, oikein vimmatusti.” (SVM, 157). Draaman konventioiden mukaisesti Juhani puhuu siis itsekseen. Syrjäänpuhumisen ja monologin avulla kuvataan hänen sisäistä tilaansa. (Pohjola 1986, 396; Steinby & Tanskanen 2013, 327–328.) Lukemisen opettelu saa myös uutta voimaa siipiensä alle, kun ajatus kosiosta palaa mieleen. Ilman lukemisen taitoa on vaimo kielletty hedelmä (SV, 249; SVM, 160). Aapon pohdinta lukemisesta romaanin yhdenntoista luvun lopusta on siirretty muokattuna tähän kohtaan. Perusajatus kuitenkin säilytetään. Se kiteytyy Aapon sanoihin: ”Mutta nytpä miehet lukemaan, nyt aapiskirja kouraan ja sanaa päähän vaikka halkonuijalla.” (SV, 249; SVM, 159.)

4.6 Kaksi tammaa laitumella

Neljännän näytöksen tapahtumapaikka on Jukolan tupa. On palattu kotiin, joka myös karakterisoi veljeksiä (Steinby & Tanskanen 2013, 338). Mukaelmassa siirrytään suoraan kolmannentoista luvun loppuun, jossa romaanissa valmistaudutaan tervetuliaisjuhlaan. Freytagin mallin mukaisesti edessä on moraalisesti sovittava loppu (Reitala & Heinonen 2003, 41). Tämä luku on neljännän näytöksen ydin. Kallio aloittaa kohtauksen rakentamisen omalla tekstillä. Simeoni havuttelee lattiaa, kun muut veljekset tulevat. Toiminta kuvaa Simeonin asemaa veljesten keskuudessa (Steinby & Tanskanen 2013, 337). Muut avioituvat, mutta Simeoni jää Jukolaan vanhaksi-sedäksi (SV, 299; SVM, 164).

Kallion ja Kiven tekstit yhdistyvät lyhyen keskustelujakson jälkeen, vaikka eivät ole samoja. Kallio palaa romaanin tapahtumiin ennen Jukolaan tuloa ja Juhanin mietteisiin. Mukaelmassa Kallio on jakanut vuorosanojen ajatuksen kahteen kohtaan: ”Pojat, pojat! tuntuupa jo sieraimissani kotonurkkien haisu, ihanampi neitsymaarrian sänyruohon tuoksua. Pojat ja veljet, saman maatuskan kantamat ja synnyttämät kaikki, kuulkaat yksi oiva sana: Käskekäämme tuliaisjuhlalle kanssamme Jukolaan joka ainoa mies ja vaimo, koiras ja naaras, jonka vaan kohtaamme tiellä ennen kotoa.” (SV, 274; SVM, 164–165). Juhani ei kauan ehdi haistella kotonurkkkiensa tuoksua, kun tapahtumissa siirrytään Jukolaan. Timo ilmoittaa Kiven tekstissä ettei ole ilahtunut nahka-peitturin toimista. Mukaelmassa närkästyksen esittää Tuomas (SV, 290; SVM, 164.) Henkilöiden luonteet poikkeavat siten tämän dialogin perusteella alkuteoksesta (Pohjola 1986, 399–401). Raikasta lannantuoksua, elämän hajustetta ja alkuvoimaa, ei kuitenkaan tuoda näyttämölle. Mukaelmassa siirrytään sitä vastoin romaanin tavoin

taivaallisiin korkeuksiin ja tekstit ovat väliaikaisesti samoja. Vaikka Jukola on kaikkien mielessä, on Juhanilla silti sydämessään muutakin: ”(Erikseen) Venla, se korkea-povinen. –Hm! Vai Venla!” (SVM, 165).

Ennen Jukolaan paluuta, kotimatalla romaanissa kohdataan ensimmäisenä lukkari. Näin tapahtuu myös näytelmässä. Mukaelmassa kohtaaminen tapahtuu Jukolan talolla. Veljekset katsovat ikkunasta, kun lukkari tulee pihaan. Romaanissa vanha luopettaja taapertaa sitä vastoin poikia vastaan aholla. (SV, 276; SVM, 166). Kohtausta jatketaan Jukolan tuvassa. Romaanissa ollaan vielä matkalla ja tavataan seuraavat henkilöt: Kun lukkari on tavattu, vastaan tulee Rajamäen rykmentti, jonka jälkeen vielä kohdataan Kolistimen ukko. Männistön muori ja Venla liittyvät seuraan viimeiseksi. Mukaelmassa järjestys on toinen. Venla ja muori nostetaan ensimmäiseksi ja Juhanin kosimista aletaan valmistella. Jännitettä luodaan siten jo näytöksen alussa eli luodaan odotusta sen etenemiselle (Esslin 1980, 47).

Romaanissa Venlan ja Juhanin tapaaminen sekä kosminen kestävät kertojan kuvaamana noin puolen sivun verran (SV, 293). Kallio käyttää tähän näytelmän sivut 170–185. Tähän tarkoitukseen on lisätty tekstiä, mikä epäsuorasti kertoo myös romaanin aiemmista tapahtumista; munavarkaus, Venlan rugin pörräys, Kaisan ennustus, Nahkapeitturin myllylle muutto ja Kaisan ennustus sovintojuhlassa. (SV, 7, 29, 55, 267; SVM, 170, 171, 172, 173.) Mikon ja Kaisan kohtaamisessa käytetään myös Kiven tekstiä. Pariskunnan koominen olemus täydentää Juhanin ja Venlan liittoa. Rakkauden sävelet soivat näytöksen taustalla ja sovintojuhlan ajatus korostuu, kun nahkapeitturille annetaan anteeksi tilan huono hoitaminen. (SV, 267; SVM, 177.)

Samalla kun näyttämöllä käydään keskustelua Jukolan tilan ja veljesten asioista, taustalla kulkee Venlan ja Juhanin rakkaustarina. Vihdoin päästään asiaan, kun Nahkapeitturin asia on käsitelty ja annettu anteeksi (SVM, 177). Venla on lupautunut äitinsä kanssa kahvinkeittäjäksi juhliin. Kallion kirjoittama keskustelu mukaelman sivuilla 171–173 noudattelee tässä Kiven tekstin sisältöä, jossa kertoja kuvaa asiaa.

”Ja niin oli Jukolan pojilla lukkarissa mahdollinen välimies ja sovittaja Toukolaisia varten, muorissa ja hänen tyttäressään kiltit kahvinkeittäjät, ja Rajamäen Mikossa oli heillä iloisen tulomarssin soittaja ja pelimies karkeloissa Toukolan tyttöjen kanssa.” (SV, 289)

Juhani haroo hiuksiaan kuin järkensä menettäneenä, kun Männistön muori ilmoittaa ettei estettä liitolle ole (SV, 292–293; SVM, 178–179). Asia jää taas taustalle, kun nimismies kysyy veljesten suunnitelmista ja tilan jaosta. Tässä Kallio jaksottelee

Juhanin ja muiden tapahtumien välillä ja jättää kihlaamisen pitovaiheeseen (Reitala & Heinonen 2003, 26). Romaanin lopussa viinasta on Kiven tekstissä luovuttu, mutta ei aivan kokonaan. Tuliaisjuhlan lopuksi lukkarin naama punertaa ryyppyjen jälkeen (SV, 298). Näytelmässäkään ei viinaa ole unohdettu (SVM, 180). Juhani ei kuitenkaan Tuomaksen viinapulloa näe, koska ajatukset Venlasta täyttävät mielen. Kallio käyttää Juhanin vuorosanoissa samaa sanontaa kuin Kivi, mutta eri tarkoituksessa. Kohtaukseen tuodaan tekstiä epäonnistuneen kosinnan jälkeisistä tunnelmista. Silloin veljekset päättelivät yhdeksi epäonnen syyksi tietynlaisen varattomuuden. Tai ettei ollut ymmärrystä tarjota naiselle jotain erikoista. Aapiskirjat kainalossa näyttivät typerältä. Oliko ollut parempi hankkia kiilto-aineita? Tässä kohdassa näytelmää Juhani käyttää kuitenkin tätä sanontaa vertauskuvana jostain halutusta asiasta.

JUHANI

(Itsekseen) Pääni höyrää, ja pyörii kuin Keitulan tuulimylly. (Katsoo Venlaan) Tuolla astelee hän, joka on kaiken tämän alku ja puntti; hän vetää minua puoleensa taas, kuin kiiltävä aine harakkaa . . . (SVM; 180)

JUHANI

Naisella ja harakalla on molemmilla yhtä kiivas halu kiilto-aineisiin. — Mutta Aapo on vaiti kuin jäätynyt järvi. (SV, 32)

Seuraavaksi Kallio ottaa esille Kaisan, jonka ennustustaidot on tällä kerralla valjastettu hyvän tulevaisuuden näyttämiseen. Kaisa kuuluu myös näytelmän tyyppihenkilöihin, mutta on myös osa huvinäytelmän kaavaa (Pohjola 1986, 401; Tanskanen 2010b, 91). Palot ja pakomatkat ovat taakse jäänyttä elämää. Nyt katsotaan tulevaisuuteen. Muka-elmassa repliikki kohdistetaan Juhanin ja Venlan liitolle, mutta romaanissa kahvinpo-roista nähdään koko veljesparven onni.

KAISA

(Joka on ennustanut yhdelle ja toiselle. Venlalle) Miehen sinun saaman pitää, ole varma siitä. Osavan ja ovelan saatkin. (SVM, 180)

Ympäri miehestä mieheen kiertoili kuohuva olut, naisesta naiseen höyryävä kahvi, ja kahvin saosta ennusteli Rajamäen Kaisa veljeksille onnen päiviä aina hautaan asti. (SV, 299)

Rakkausteema jatkuu edelleen muun toiminnan taustalla. Näytelmän ja romaanin tekstit yhdistyvät hetkellisesti ja Juhani melkein itkee. Hän sanoo: ” ”jos kanttoori olis niin hyvä ja tulis pikkuisen tänne nurkan taakse, ja sinä myös, Aapo; tule, armas veljeni!” (SV, 293; SVM, 181). Vuoro siirtyy tästä taas toiseen aiheeseen ja kosiotaapahtumaa

pitkitetään. Kun on hetki ihmetelty Juhanin punakoita kasvoja ja veljesten raittiutta, Juhanin ja Venlan rakkaus saa täyttymyksensä. Kallion teksti säilyttää romaanin kertojan perussanoman. Juhani pitää Venlan kädestä kiinni ja kihlaus on tehty. Männistön muori ja lukkari toivottavat heille onnea. (SV, 293; SVM, 183.) Lukkarin onnentoivotuksiin Kallio on tuonut tekstiä romaanin kahdennestatoista luvusta, jossa Aapo pitää puhetta naimisen välttämättömyydestä ja naisen asemasta talossa (SV, 270). Näytelmässä Kallio lisää siihen omaa tekstiä, puheen sävyä ja vaihtaa puhujan lukkariksi: ”Huono emäntä, huomaa Venla, on talon kaikki kuluttava rotta ja kurja katsella kuin porolammikossa, vanha tallukka haasu” (SVM, 183).

Kosinta ja kihlaus on tehty. Enää on jäljellä vain Juhanin epäuskoinen pohdinta. Onko kaikki totta? Mitä olen tehnyt? Mukaelmassa Juhani mutisee: ” *(Itsekseen)* Olenko minä kihloissa, minä sammakko? [---] Minä tätä kaikkea en vielä oikein usko . . . *(löytää juomaan haarikasta olutta, katsoo taas Venlaan).*” (SVM, 185). Kivi on kuvannut kertojan kuvaamana asiaa toisin, mutta asiayhteys on selvä:

Äkisti kiirehtii hän katsomaan hevosia Ojaniitulla, näkee siellä Impivaaran molemmat nuoret tammaat, hän näkee, mutta ei kuitenkaan näe. Olisipa hän pitänyt hevosina kaksi kurkeakin siellä niitun äyrähillä. (SV, 293)

Romaanin neljännessätoista luvussa kerrataan vielä kaikkien veljesten lähitulevaisuus. Kaikki avioituvat Simeonia lukuun ottamatta. Matsonin (1947/1969) mukaan Kivi onkin luonut vain Juhanista täydellisen kuvan neljänteentoista lukuun mennessä. Vasta tämän jälkeen on muiden veljesten vuoro. Heidänkin hahmonsaaavat psykologisen pyörityksensä. Näin romaanin muoto täydellistyy lopussa. (Matson 1947/1969, 67–69.) Kallio ei tätä kerro, mutta antaa siitä vihjeen näytelmän lopussa. Eero pyytää Kaisaa ennustamaan tulevaisuutta vaimon toivossa ja Mäkelä ilmoittaa: ”No, tytöt siellä! Katsokaapa eteenne tekin. Tässä talossa on tavaraa. Kuusi poikaa, kuin nurkanpäättä, on vielä kahleitta. He, he, he!”. (SVM, 184.) Tähän päättyy rakkausteeman käsittely ja näyttämölle tuodaan Kolistimen ukko. Vielä kuitenkin annetaan aavistus muiden veljesten naissuhteista. Romaanissa Konkkalan Hinriikkaa hakee tanssiparikseen Aapo, mutta mukaelmassa katrillin tahdeissa häntä pyörittelee Tuomas (SV, 298; SVM, 193–194). Muiden tanssipareista ei ole tietoa kummassakaan. Vain Eero jutustelee mukaelmassa Seunalan Sannan kanssa. Nimi on muutettu. Eero ottaa vaimokseen siis Seunalan Annan, joka selviää kertojan selostuksessa romaanin viimeisessä luvussa. (SV, 381; SVM, 329.)

Näytelmän loppuun otetaan mukaan myös Taula-Matti ja hänen tunnettu lausahduk-
sensa ennen veljesten suurta metsästysmatkaa romaanin seitsemännessä luvussa. Eero
sanoo: (*Kurottaa haarikan Mäkelälle*) Ja ”sitte me ryypättiin”, Mäkelä, sanoi Taula-
Matti. (SV, 145; SVM, 194). Vaikka Matin lausahdus liittyikin romaanissa suureen
metsästysretkeen ja sen miehisyyden riitteihin, voidaan nähdä, että Eeron mielessä vel-
jekset ovat nyt saavuttaneet tasavertaisen aseman Matin kanssa myös naismaailmassa.

Veljesten paluussa Jukolaan – niin näytelmässä kuin romaanissa, voidaan ha-
vaita myös ”jätkä-mytologian” piirteitä. Pako velvollisuuksista ja naisten edustamista
työn sekä sitoumusten maailmasta on päättynyt. Koivusen ja Laineen (1993) mukaan,
1920–30-luvuilla kehittynyt tukkilaisromantiikka kertoi juuri tällaisesta käytöksestä.
Tukkilaisuus ja jätkyys nähtiin nuorten miesten elämänvaiheena, josta voitiin palata
normaaliin elämään. Kaikille tämä ei onnistunut, mutta talollisten pojille, kuten Juko-
lan veljeksille, se oli mahdollista. Miehuuskokeen läpäiseminen on tehnyt siten vel-
jeksistä täysivaltaisia yhteisön jäseniä. (Koivunen & Laine 1993, 136–138.) Mitään
epänormaalia ei ole siten tapahtunut. Aitaa kaatuu ja ryskyy, mutta pohjimmiltaan kyse
on seitsemän nuoren miehen aikuistumisriitistä, jonka myös ympäröivä yhteisö hyväk-
syy. Kinnunen (1973) ja Lyytikäinen (2004) korostavat myös tällaista aikuisuuteen
vihkimistä. Päinvastoin kuin Kinnunen, Lyytikäinen ei kuitenkaan katso Jukolaan pa-
luuta pelkästään taantumisena. Kiven luoma kuva modernista ihmisestä toteutuu juuri
siinä, että veljekset ylipäättään ovat tehneet matkan. He eivät siis hyväksyneet heille
ennalta määrättyä kohtaloa, vaan toimivat omien tuntemustensa mukaan. (Kinnunen
1973, 153; Lyytikäinen 2004, 239–240.)

Mikä sitten on ero romaanin ja näytelmän naisten sekä erotiikan välillä? Kiven
tuotannossa näiden kuvaukset vaihtelevat aistikkaasta lemmeestä (Olviretki Schleusin-
genissä) aina henkiseen rakkauteen (Lea, Margareta). Seitsemän veljeksien naiskuvaus
lisää näihin vielä maanläheisen rakkauden. Kivi ei romaanin kuvauksissa naisille
naura, mutta eivät naura naisetkaan. Naiset ovat sen mukaan enemmänkin Pohjan to-
merien emäntien luonteisia, kuin kauneudella kuorutettuja neitoja. (Karkama 1985,
77; Kinnunen 1973, 19.) Naisten ja miesten yhteiselo vertautuu siinä luontoon. Ro-
maanin viimeisessä luvussa Lauri taltuttaa ensin härkensä ja sen jälkeen myös vai-
monsansa. On parasta sopia hyvän sään vallitessa. (Kinnunen 1973, 20; Nummi 2002,
93.) Näytelmä sitä vastoin pysäyttää tapahtumat siihen, kun juhlat ovat vielä käynnissä
ja arki edessä. Kallion mukaelmaa voisikin pitää koko kansalle sopivana yleisratkai-
suna, jossa talonpoikien rehevää elämää esitetään kaupunkilaisten näkökulmasta. Siinä

toisaalta rakkauden luonne muuttuu. Lannan tuoksu unohtuu ja lempeen sekoittuu kaupungin hajusteet. Pohjan tomerat emännät muuttuvat samalla niskojaan nakkeleviksi neitosiksi. Lemmestä katoaa viattomuus. Kiven romaanissa kyse on myös suomalaisen talonpojan kuvauksesta, jota on tosin siloteltu parempaan suuntaan. Erotiikalla ei elä möidä, vaan sen kuvaukset ovat sekä niukkoja että häveliäitä. (Kinnunen 1973, 18–20.) Romanin lopussa naiset ovat niitä, jotka pitävät perhettä pystyssä. Rakkaus ja välittäminen on Kiven tekstissä sitä, että huolehditaan, nahistellaan, haukutaan luntuksi ja annetaan anteeksi.

5 Kiveä kovempi tulkinta

Kuvaan tässä luvussa näytelmän rakentumisen piirteitä. Aluksi tarkoitukseni on hahmottaa Kallion tapaa muodostaa Venlan kosintaan liittyvien tapahtumien järjestystä ja teeman käsittelyä. Tämän jälkeen teen yhteenvedon, miten laajoja alueita Kallio on poistanut mukaelmastaan ja kuinka paljon siihen on lisätty siirtymä- ja johdantotekstejä, siirretty tai korvattu muita Kiven alkuperäisteoksen sisältämiä tekstikohtia. Viimeiseksi summaan yhteen poistot, lisäykset, muut muutokset.

5.1 Tanner jyskää ja aitaa kaatuu

Lähtökohta Venlan kosimiseen on näytelmässä sama kuin romaanissa. Ensimmäisen näytöksen alkuun Kallio on kuitenkin luonut kohtauksen, joka korvaa tarinan kertojan. Veljesten apuna Jukolassa häärailee Kekkurin emäntä. Lisäksi siellä vieraillee Taula-Matti, joten jonkinlainen miehen ja naisen malli on olemassa. Kuinka paljon Kallion luomalla ”sijaisäidillä” on sitten vaikutusta veljesten käytökseen? Sitä on vaikea sanoa, mutta ainakaan tasavertaista suhdetta tässä ei tarjoilla. Lisäksi on nähtävissä, että Taula-Matin asenteet vastakkaista sukupuolta kohtaan perustuvat lähinnä mieskuntoon ja sen tuomaan suosioon naisten keskuudessa. Veljesten ajatukset naisista perustuvat luultavasti paljon myös Matin kertomuksiin. Kallio on joka tapauksessa luonut näytelmänsä pohjalle tilanteen, mistä päästään sujuvasti ajan hengen mukaiseen huvinäytelmään. Nuorenparin rakkaus on siis kyseessä ja sen täyttymiseen käydään monen mutkan ja ongelman kautta.

Romaanin tavoin, veljesten läheisistä naiskontakteista ei näytelmässä ole tietoa. On kuitenkin selvää, että veljekset ovat jollain tasolla tietoisia kilpailutilanteesta avioliittomarkkinoilla. Kivi mainitsee tässä ”pulskin rengin”, mutta näytelmässä kilpako-sijoista ei ole mainintaa. Pitäisi pyrkiä joka tapauksessa ainakin samaan tai vähän parempaan kuin Matti. Tilanne on muutenkin hankala, koska tilan huono kunto ja lukutaidottomuus eivät vaikuta naimahankkeeseen myönteisesti. Tässä kiireellä on suuri merkitys. Jos veljekset eivät pikaisesti käy toimeen, Venla viedään muualle. Tässä ei auta Juhanin olettamus siitä, että Venla olisi jotenkin automaattisesti hänelle varattu. Toisaalta Eeron ajatus yhteisestä vaimosta kuvastaa sitä, ettei ymmärrystä avioliitosta juurikaan ole. Kohtaus on kuitenkin hauska ja sopii komedian henkeen.

Venlan kosintaan johtaneet tapahtumat on pääosin säilytetty näytelmässä, mutta niiden järjestystä ja tapahtumapaikkoja on joissain kohdissa muutettu. Ensinnäkin Venla asentelee näytelmässä polkua pitkin aikaisemmassa vaiheessa kuin alkuteoksessa. Tilanne kosinnalle pohjustetaan, kun Juhani katsoo ikkunasta ja näkee Venlan. Itse kosintapäätöstä on myös aikaistettu. Kysymysten kysymys esitetään kuitenkin näytelmässä eri paikassa kuin romaanissa. Sitä on myös muutenkin muokattu alkuteoksen tapahtumista. Kivi ei näytä kosintatapahtumaa, mutta näytelmässä se esitetään. Veljesten lempilintu ei anna siinä armoa. Hän kieltäytyy luovuttamasta sydäntään kosijoille ja sivaltelee heitä sanallisesti ympäri korvia. Eero saa osakseen samat rukkaset, koska tapahtumat esitetään lukkarin tuvassa. Lisäksi romaani kuvaa Tuomaksen sanoin Venlan pilkallisesti irvistäneen heille.

Venlan voimakas tahto ja käytös olivat yllätyksiä, mihin veljekset eivät olleet varautuneet. Taula-Matin kertomukset naismaailmasta eivät olekaan ehkä totta. Kokeuttomuus naisten suhteen nousee esiin erityisesti Juhaniin reaktioissa. Hän ei ymmärrä, miten savitalon pojan voi hylätä. Harhaiset kuvitelmat omasta asemasta yhteisössä ovat johtaneet tähän päätelmään. Tällaiset epäonnistumiset kuuluvat tietenkin luonnollisena osana nuorten elämään. Niihin reagoidaan myös usein voimakkaasti. Siksi Juhaniin tunteet voi hyvin ymmärtää. Kallio noudattelee tässä Kiven romaanin tavoin suurta tunteiden vyöryä ja antaa Juhaniin puhua suunsa puhtaaksi. Kallio on toisaalta siistinyt kieliasua, mutta toisaalta konfliktia Venlan kanssa on haluttu korostaa. Venlan rukki ja kaunis kesäilta ovat kuitenkin vain kaukaisia muistoja, kun kanttoori palaa mukaelman juonessa takaisin ja opetus jatkuu. Tästä alkaa myös tunteiden jäädytys ja Venla jää myös näytelmässä muiden tapahtumien taustalle. Naiset ja äiti ovat kuitenkin läsnä veljesten mielessä. Kaisaa siis pilkataan Sonnimäellä toisen näytöksen toisessa kuvaelmassa. Tapahtuma esitetään romaanissa samassa kohdassa.

Naiseutta tuodaan esiin myös vertauskuvien ja kertomusten kautta. Kolmannen näytöksen alussa Aapo kertoo myös tarinaa kalveasta immestä ja Juhani muistelee Turun matkaa. Immen tarina kuvastaa nuorten seksuaalista heräämistä, johon esikuvaksi voidaan ottaa satu prinsessa Ruususesta. Näytelmässä ei kerrota immen tarinaa kokonaisuudessaan, mutta se kuvaa nuorten kehitykseen kuuluvaa hiljaista vaihetta ennen aikuisuutta. Juhaniin muistelut Turun matkasta sisältää taas varoituksen petollisista kaupunkien naisista. Veljekset ovat siis selvästi irtautumassa lapsuudestaan, jonka kehitykseen nämä seikkailut kuuluvat. Nämä tapahtumat seuraavat toisiaan myös

alkuteoksessa. Näiden jatkoksi Kallio on siirtänyt tekstiä romaanin neljännessä luvusta, jossa muistellaan äidin hyvyttä. Seuraavaksi naisen äidilliseen huomaan veljekset pääsevät, kun he pakenevat Impivaarasta palon jälkeen Jukolaan. Näiden pakkoon johtaneiden tapahtumien järjestystä on muutettu. Kallio muokkaa myös saunan palosta oman version. Alkutekstissä palo syttyy tappelun seurauksena, mutta tässä palon aiheuttaa liiallinen lämmitys. Pako äiti-Jukolaan ja naisen turvaan on kuitenkin tosiasia.

Neljännessä näytöksessä palataan taas kosimisajatukseen. Venlan ja Juhanin tapaamista muokataan näytelmässä, mutta muuten tapahtumat säilyvät pääosin samoina. Kivi kuvaa kertojan avulla kosinnan ja kihlauksen lyhyesti, mutta näytelmässä tapahtumaa viivytetään näytöksen loppuun asti. Lisäksi sävyeroa tapahtumiin tuo lukkarin muistutus Venlalle huonosta vaimosta, kaiken kuluttavasta rotasta Venlalle näytelmässä. Kivi ei tuoretta kihlattia syyllistä, vaan alkuteoksessa kihlauksen siunauksessa puhutaan vain avioliiton velvoitteista. Vielä voi havaita, että Kiven tekstissä Aapo hakee Hinriikkaa tanssiin, ei Tuomas. Muuten muiden veljesten suhteista naisiin ei kerrota. Niihin kuitenkin viitataan, kun Eero pyytää Kaisaa ennustamaan itselleen. Mäkelä vielä ilmoittaa juhlaväelle, että kuusi poikaa on vielä kahleitta.

Romaanin viimeinen luku summaa yhteen veljesten elämät. Niistä voidaan nähdä, että avioelämä ei ole yhtä onnea. Rakkaus voidaan kuitenkin käsittää paljon suuremmaksi kuin sen ulkoinen olemus. Vaimot näyttäytyvät siinä melkeinpä veljesten äitihahmoina, joka heiltä on puuttunut. Sitä on kaivattu koko romaanin ajan, missä äitiä muistellaan tasaisiin väliajoin. Äiti on ollut raataja, ihannehminen, mitä muistellaan myös näytelmässä. Ainoastaan kymmenes luku, missä veljekset juopottelevat, ei sisällä mitään äitiin tai naiseuteen liittyvää muistelua. Näytelmä eroaa joka tapauksessa tässä suhteessa romaanista. Siinä suhde naisiin ei syvene. Tämän lähtökohdan voi havaita jo Taula-Matin puheista näytelmän alussa, jossa korostetaan hänen menestystään naismaailmassa. Toisaalta heiltä on puuttunut myös toinen kasvattaja – isä.

Romaanissa esiintyy runsaasti vertauksia metsän tai vuorten kohdusta, Timon laulu armaan kuusen äitinrinnass ja Laurin uni maaemon kohdussa. Näitä näytelmässä ei kerrota eikä esitetä. Maan kohtuun palataan myös Seunalan Annan laulussa romaanin lopussa, jossa lauletaan kasteisen viidan kohdusta. Naisuus kattaa siis koko elämän ja lopussa veljekset eivät saavu ainoastaan Jukolaan, vaan se on kunnioitettava äiti-Jukola. Eroja naiseuden käsittelyyn siis löytyy. Saunan merkitystä voisi tarkastella

myös laajemmin kuin pelkästään peseytymispaikkana. Se on puhdistautumisen lisäksi elämän alun ja naiseuden paikka. Saunalla ja niiden palamisella on myös Kiven romaanissa vahva asema. Voisiko kaipaus saunan lämmöstä tarkoittaa äidin rakkauden etsimistä? Saunan tuhoutumien merkitsee sitä vastoin äidistä erkaantumista.

Veljesten ainoa todellinen naiskontakti on ollut oma äiti. Naapurissa tosin asuu Männistön muori ja hänen tyttärensä Venla. Rajamäen rykmentin Kaisakin on tavattu, mutta ikäisten tyttöjen seura tai tapaaminen on mysteeri. Tuskin veljekset ovat silti aivan umpiossa tämän suhteen eläneet. Niin romaanissa kuin näytelmässä selviääkin, että Juhani on katsellut Venlaa jo kymmenen vuotta eli noin viisitoistavuotiaasta lähtien. Hän on käyskennellyt torpan ulkopuolella ja kuunnellut Venlan rukin pöriää, mutta rohkeus tapaamiseen on puuttunut. Fiktiivisen maailman ajassa hän on nyt kaksikymmentäviisivuotias. Kun Juhani vihdoon kihlautuu kymmenen vuoden pakomatkan jälkeen, on hänellä ikää jo kolmekymmentäviisi vuotta. Koko kosminen on kesännyt kaikkine vaiheineen noin kaksikymmentä vuotta. Muiden veljesten naissuhteista ei ole mitään tietoa. Juhaniin rakkauden kohde kuitenkin osoittaa, että tyttöjä ei ole ollut paljon tarjolla tai sitten kyse on elämää suuremmasta rakkaudesta.

Koko nuoruusikänsä veljeksiltä puuttui elämästään kaikista tärkein asia. Tämä oli äidinrakkaus, mitä ei millään mittarilla voi korvata. Tila oli rappiolla, eikä parannusta ollut näköpiirissä. Ympäröivän yhteiskunnan vaatimukset pakottivat kuitenkin miettimään tulevaisuutta. Jukolan tilan vanhimmalle veljekselle lankesi samalla osa tilan isännyydestä ja velvoite emännän hankinnasta. Mitään mallia ei ollut, joten veljekset päättivät hoitaa asian kerralla kuntoon. Siitä yli, mistä aita matalin. Haaveet eivät kuitenkaan toteuta todellisen maailman lakeja. Sosiaalisesti vajavaisille veljeksille, tie talonpojan vakaaseen elämään ei näyttänyt kovin tasaiselta. Enemmänkin tuntui siltä, että se oli jäänyt rakentamatta.

Olkoon aika tai paikka mikä hyvänsä, seitsemän nuoren miehen ryhmittymä on aina yhtä arvaamaton. Kun kokemattomuus yhdistyy nuoruuden vimmaan ja voimaan, seuraukset voivat olla tuhoisia. Kaikista vastoinkäymisistä huolimatta Juhani onnistuu kihlautua Venlan kanssa. Näytelmä päättyy iloon ja onneen. Kiven alkuteoksessa päädytään samaan lopputulokseen, mutta mikä erottaa sen näytelmästä? Tämä on rakkauden henki, joka sen sivuilla on astetta lempeämpi. Kiven kertomus on komedia, mutta siihen sisältyy paljon muutakin. Veljekset ovat enemmänkin henkisesti eksyneitä naapurinpoikia, kuin Taula-Matin perinnön jatkajia. Näytelmä huipentuu

tansseihin, mutta romaanin perusidea täydentyy vasta viimeisessä luvussa. Seunalan Annan laulu lapselleen hietakehdosta. Sieltä löytyy rauha ja ikuinen rakkaus romanttisen idealismin hengessä.

5.2 Näytelmän yleinen rakentuminen

Ensimmäisen näytöksen loppu kuvastaa Kallion yleistä linjaa Kiven tekstin muokkauksessa. Vuorosanoja ja eri tekstinosia yhdistelemällä, näytelmä toisaalta noudattaa romaanin peruslinjoja, mutta toisaalta myös muuttaa olennaisesti juonen kulkua. Kallio on piilottanut vihjeitä tekstiinsä myös laajaan lisättyyn keskusteluun näytelmän alussa. Siihen on lisätty tekstinosia romaanin myöhemmistä tapahtumista (saunan lämmitys, tieto veljesten isän lukutaidosta, Venla polulla). Koko Hiidenkivi-tapahtuma on poistettu näytelmästä, mutta Taula-Matin esiintyminen edustaa tätä tapahtumaa.

Suuremmat muutokset Kallion mukaelman ensimmäisessä näytöksessä alkavat halkotappeluhaasteen jälkeen. Eeron kuritusyritys jää tästä pois. Sen tilalle Kallion valinnut romaanin toisen luvun alkutapahtumat. Juhanin ajatus kosimisesta nostetaan esiin. Kohtaus etenee mukaelmassa romaanin keskusteluja noudatellen. Se loppuu Aapon valintaan puheen-kannattajan tehtävään. Tästä Kallio siirtyy romaanin ensimmäisen luvun loppuun, jossa Aapo pohtii lukemisen tarpeellisuutta. Siihen on sekä lisätty kohtia, mutta tehty myös joitain poistoja. Sen jälkeen Kallio on lisännyt oman siirtymätekstin, jolla päästään Eeron ilveilyyn. Sen alkuosan Kallio on säilyttänyt pääosin, mutta muokannut, poistanut ja lisännyt kohtia muihin osiin. Ensimmäisen näytöksen loppuun on myös lisätty tekstiä.

Kallion mukaelman ensimmäinen näytös käsittelee koko romaanin ensimmäisen luvun ja toisen luvun alkuosan. Siinä on myös viitteitä ja siirtoja muista romaanin osista. Juoni noudattelee alussa Kiven romaania, mutta poikkeaa tästä linjasta näytöksen lopulla. Samaan juoneen palataan kuitenkin aivan näytöksen lopussa, tosin hieman toisella tavalla sävytettynä. Draaman kaari rakentuu nousevan toiminnan mukaan. Esittelyjakson jälkeen tapahtuu käänne (Mäkelä välittää rovastin uhkauksen), jonka jälkeen toiminta voi alkaa. Kivi syventää tapahtumia (Venlan kosintapäätös) vasta toisessa luvussa. Draaman kaari kehittyy mukaelmassa nopeammin. Jännitettä nostetaan jo ensimmäisen näytöksen lopulla. Siinä luodaan asetelmat toiseen näytökseen.

Toinen näytös

(I kuvaelma)

Toisen näytöksen ensimmäinen kuvaelma käsittelee lukemisen oppia lukkarin tuvassa. Näytelmän juonessa on siirrytty Jukolan tuvasta suoraan lukkarille. Väliin on jäänyt Venlan kosiminen ja tappelu Toukolaisten kanssa. Nämä tapahtumat Kallion on siirtänyt eteenpäin. Lukemisen opettelu korostuu sitä vastoin näytelmässä. Romaanissa siihen on käytetty noin puoli sivua, mutta mukaelmassa koko nöyryytys tuodaan esiin monen sivun voimalla. Kuvaelman kantavia ajatuksia muokkauksessa onkin eri tekstinosien yhdistäminen. Kallio on omalla johdantotekstillä yhdistänyt romaanin keskustelun näytelmän juoneen. Näyttämölle on luotu asetelma, joka mahdollistaa kaksi eri toimintaa: kosinta ja lukeminen. Kun lukkari on kiusannut poikia aikansa (lisätty teksti), voidaan siirtyä kosintaan (yhdistetty teksti). Romaanissa tämä on tapahtunut siis jo ennen lukkarin tupaa Männistön muorin mökillä. On myös huomattava, että Kivi esittää kosinnan ellipsinä, mutta Kallio rakentaa siitä koomillisen kohtauksen (farssi). Se päättyy draaman kaaren mukaisesti katastrofiin ja lisää veljesten ahdinkoa.

Lukeminen ei suju, kosinta on epäonnistunut, on nälkä, ollaan lukkarin vankeina ja rovasti uhkaa. Näkymät eivät ole hyviä. Voidaan havaita, että vaikeudet lisääntyvät ja peruskonflikti kehittyy. Voi katsoa myös, että Venlan naiminen on näytelmän toinen pääjuoni. Se jää piileväksi ongelmaksi, joka romaanin tavoin ratkeaa lopussa. Toisaalta se myös johtaa toimintaan ja on siksi tarpeellinen. Toiminta on joka tapauksessa edelleen nousevaa ja käänne tapahtuu, kun veljekset päättävät karata. Toista käännettä eli Impivaaralle muuttoa valmistellaan, mutta tässä kohdassa päätös ei ole vielä lopullinen.

Näytelmän juoni jatkaa tästä romaanin tekstin kohdasta taas lukemiseen. Romaanissa kosioretken päätteeksi tapellaan vielä Toukolaisten kanssa ennen lukkarille tuleamista. Ennen kuin lukemisen harjoittelu jatkuu, on Kallio poistanut tekstiä ja siirtänyt tekstiä mukaelman muihin kohtiin romaanin sivuilta 34–44. Lukemiseen on lisätty runsaasti Kallion omaa tekstiä. Se jatkuu, kunnes päädytään pakoretken valmisteluun. Siinä romaanin ja mukaelman juonet taas yhdistyvät. Ennen varsinaista pakoa, Kallio yhdistelee tekstinosia niistä kohdista, jotka liittyvät järkeen (Timo), ruusuilla tanssimiseen (Aapo), ohdake nisupellossa (Eero), vankeudesta pois (Juhani) ja Impivaaraan rauhan satamaan (Lauri, Simeoni). Näistä eri kohdista on koottu kohtaus, joka

valmistaa ikkunan rikkomiseen. Lisäksi on huomattava, että joissain kohdin tekstiä on siistitty ja puhujia vaihdettu.

II kuvaelma

Kallio jatkaa romaanin dramatisointia samaan tapaan kuin edellisessä kuvaelmassa. Toisen näytöksen toiseen kuvaelmaan on yhdistetty romaanista kolme eri tapahtumaa: Rajamäen rykmentin kohtaaminen (luku 3), tappelu Toukolaisten kanssa (luku 2) ja päätös Impivaaralle muutosta (luku 4). Lisäksi kuvaelmasta löytyy myös pienempiä siirtoja, lisäyksiä, poistoja, puhujien ja muokkauksia. Sen tapahtumapaikkana on Sonnimäki, jonne siis on paettu lukkarin tuvasta. Tässä vaiheessa romaanin ja näytelmän kulkevat yhdessä. Pian siirrot kuitenkin tekevät aukkoja romaanin tekstiin ja kokonaisuus hajoaa. Kohtaukseen ei ainoastaan siirretä tekstiä romaanin muista osista, vaan niitä siirretään myös kohtauksen sisältä taaksepäin.

Rajamäen rykmentti kohdataan Kiven tarkoittamassa järjestyksessä, Sonnimäellä. Kohtauksesta on poistettu veljesten pilkkalaulu ja muutamia muita osia. Pääosa ja tunnelma Mikon ja Kaisan kohtaamisesta kuitenkin säilyy. Sen päätteeksi romaanissa Aapo kertoo tarinan linnan neidosta. Reipas mielikuvitus ja ukonilma Sonnimäellä saavat veljekset uskomaan tuomiopäivään, josta he pakenevat Tammistoon. Kotimatalla joudutaan vielä Toukolaisten järjestämään väijytykseen ja piestyiksi. Tätä tapahtumaa Kallio ei sisällytä mukaelmaansa, vaan Rajamäen rykmentistä siirryttään romaanin tapahtumissa taaksepäin. Siinä kohdataan Toukolaiset, jonka seurauksena ensimmäinen tappelu on valmis. Kallio liittyy tämän tapahtuman mukaelmaansa poistojen ja siirtymätekstien avulla. Siirryttään suoraan kohtaan, missä kuullaan Kissalan Aapelin klaneettia. Keskusteluun on vielä sisällytetty romaanin kertojan tekstiä.

Tekstit yhdistyvät, mutta ne eivät ole samoja. Myös Toukolaisten pilkkalaulu joutuu Kallion käsittelyyn. Sen jokaisen säkeistön viimeisiä säkeitä muokataan. Laulun rytmitys ja tunnelma muuttuvat, vaikka pääosin sen sisältö säilyykin. Tähän kohtaukseen Kallio on valinnut osia Hiidenkivi-kohtauksesta, joka muuten on kokonaan poistettu. Laurin veljeksille kohdistettu pilkka on nyt yhdistetty Aapelin vuorosanoihin. Kohde säilyy, mutta puhuja vaihtuu. Pienin muutoksin tappelu päättyy romaanin tavoin Toukolaisten tappioon. Romaanissa Juhani pakottaa Toukolaista suutelemaan aapiskirjaa, mutta mukaelmassa Aapelin kohtaloksi tulee esittää aapiskukkoa.

Kuvaelman lopussa tekstit taas eriytyvät, kun Impivaaraan muutto palautuu mieliin. Kallio lainaa tekstiä tähän romaanin neljännessä luvusta, mutta säilyttää siihen myös hetken lukkarin tuvasta romaanin toisesta luvusta (SV, 101–105, 58).

Toiminta on ollut koko konfliktin kehittymisestä asti nousevaa. Vaikeuksia on kasaantunut koko ajan enemmän. Toisen näytöksen lopussa draaman kaarella on tapahtunut käänne. Kun päätös Impivaaraan muutosta tehdään, myös toiminnan suunta muuttuu. Veljesten yritys ratkaista ristiriita päävastustajan eli rovastin kanssa saa uuden suunnan. Tähän sisältyy kuitenkin ristiriita, mitä Kallio ei esitä. Kivi kirjoittaa neljännen luvun lopussa: ”Niin meni talvi, ja sen kuluessa ei joutunut veljeksille provostilta minkäänlaista käskyä, ei muistutusta. Odottiko hän, vai oliko hän heittänyt heidät kohtalon huomaan?” (SV, 105) Lause ei ole yksiselitteinen. Olisiko rovasti jo tässä vaiheessa jättänyt pojat korkeamman haltuun? Muutto Impivaaraan on turha. Sitä veljekset eivät kuitenkaan tiedä ja kertomus jatkuu. (Kinnunen 2002, 101–102.)

Kolmas näytös

Kolmas näytös on näytelmän laajin. Se alkaa Impivaarasta, johon veljekset ovat muuttaneet. Aapo kertoo tarinaa kalveasta Immestä, joka romaanissa kerrotaan luvussa viisi. Kun näytös etenee voidaan havaita, että siinä ollaan kuitenkin jo romaanin yhdeksäntoista luvun tapahtumissa. Mukaelma jättää siis väliin romaanin luvut kuudesta yhteentoista. Aivan kokonaan ne eivät väliin jää. Kuten edellä on nähty, Kallio valikoi myös neljännessä luvusta osia muihin kohtiin näytelmässä. Tämä on näiden ”välilukujen” tehtävä mukaelman rakentumisessa. Niiden tapahtumia käytetään mukaelman loppuosan kohtauksissa.

Kohtaukset rakentuvat pääpiirteissään samoin kuten aiemmissä näytöksissä. Kallio aloittaa jostain romaanin tekstinkohdasta, jonka ympärille aletaan rakentaa kohtaus. Kun Aapo on aloittanut tässä kuvaelmassa tarinan kertomisen, poistojen, siirtojen ja omien lisäysten avulla kohtaus alkaa rakentua haluttuun suuntaan. Lähtökohta ensimmäiseen kuvaelmaan on siis viidennen luvun tapahtumat Impivaaraan muuton yhteydessä. Tämän jälkeen Kallio rakentaa mukaelmaansa yhdistämällä tekstejä romaanin toisesta, viidennestä, kuudennesta, neljännessä, kymmenenestä, yhdeksäntoista, kolmannesta, toisesta, kahdeksannesta, kuudennesta, neljännessä, yhdeksäntoista, kuudennesta, kahdeksannesta ja viidennestä luvusta.

Kohtauksen rakentumisessa on nähtävä, että Kallio valitsee ne tekstinosat käyttöön, joiden avulla mukaelman juoni kulkee haluttuun suuntaan. Omaa tekstiä ei siis voi olla liian paljon, näytelmän muuttumatta joksikin toiseksi. Tässä tapauksessa Kiven teoksesta on säilytettävä sen tunnistettavuus. Vaikka juonessa on muutoksia, niihin on valittava sopivia kohtauksia teoksen sisältä. Järjestyksellä ei ole tässä suhteessa merkitystä.

Toinen näytös on päättynyt tappelun jälkeisiin tunnelmiin, josta kolmannesta näytöksessä jatketaan. Se on myös mukaelman laajin, johon paljon tapahtumia. Sen tarkoitus on johdattaa veljekset synkstä toivottomuudesta kohti valoa ja toivoa. Draaman kaaren mukaisesti toiminta on edelleen nousevaa, vaikka kohtaaminen rauhallisesti. Taustalla kummittelee pelko miesmurhasta. On tapeltu Toukolaisten kanssa, ja rangaistus pelottaa. Tunnelma laskee, mutta pulssi nousee, kun nimismies saapuu. Tästä kohtaaminen saa uuden suunnan, kun alakulo vaihtuu vapauden juhlaan. Käydään huipulla, josta kohtaaminen laskee alas. Saunan palaminen ei tosin vielä ole sysäys muutokselle. Se tapahtuu vasta, kun Lauri veljellisesti solvaa koko muun veljesjoukon. Humala saa muidenkin päät kääntymään. Alkaa laskevan toiminnan aika. Sovinnon harras ilmapiiri täyttää tuvan, kun veljekset päättävät opetella lukemaan ja saattamaan tilansa kuntoon. Palkinto on luvassa vaimojen muodossa, jos kaikki onnistuu. Lukemisen opettelu yhdennentoista luvun lopussa on jätetty mukaelmasta pois. Eeron opetusmenetelmistä on silti vihjaus. Juhani sanoo: ”Vai niin, että Eero opettaisi meitä. Hm! Eero? Mutta älä tule sentähden ylpeäksi, Eero; sen minä sanon.” (SV, 292; SVM, 163).

Kolmas näytös ei poikkea rakentumisensa puolesta muista näytöksistä. Siinä on lisäksi paljon siirtoja muista romaanin luvuista. Ensimmäinen ja toinen näytös rakentuivat paljon romaanin ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen lukuun. Kallio on käyttänyt paljon romaanin ainesta, vaikka juoni on erilainen. Näiden väliin on sijoitettu siirtymätekstejä ja johdantoja, joiden avulla kokonaisuus liimataan. Tavoitteeseen eli lukutaitoon, naimiseen ja kotiinpaluuseen käydään toista tietä.

Neljäs näytös

Neljännessä näytöksessä Kallion menetelmänä näyttää olevan kaiken jäljelle jääneen aineksen käyttäminen. Tämä jatkuu koko näytöksen ajan. Siinä on eniten Kallion

omaa lisättyä tekstiä. Niihin sisältyy paljon epäsuoria viittauksia romaanin tapahtumiin ja teksteihin. Poistoja on myös hyvin paljon. Näytös rakentuu lisätyn keskustelun, tekstien yhdistymisenä, muista romaanin kohdista tuotujen siirtojen ja poistojen yhdistelmänä.

Romaanin loppua kohden kertojan osuus tekstissä lisääntyy. Tämän voi huomata myös neljännen näytöksen rakentumisessa. Keskusteluja on täytynyt rakentaa kerrotun tarinan pohjalta, koska dialogi on melkein kadonnut. Kallio on myös säilyttänyt paljon romaanin tapahtumia. Tästä syystä keskustelussa siirrytään usein asiasta toiseen. Jopa rinnakkaiset puheenvuorot voivat sisältää romaanin eri kohtia. Juhanan kihlaus Venlan kanssa tuodaan myös esille toisesta näkökulmasta. Liittoa pohjustetaan näyttämöllä pitkään ennen kuin itse kosminen ja kihlaus tapahtuvat.

Neljännen näytöksen ydin on romaanin kolmastoista luku ja sen tapahtumat. Toiminta on koko ajan laskevaa. Ristiriitaa rovestin välillä odotetaan ratkaistavaksi. Laajojen poistojen lisäksi Kallio sijoittaa mukaelmaan omaa tekstiä. Se voi olla täysin uutta ja irrallista tekstiä romaanista, osin samaa tai viittauksia sisältävää. Siirtoja tuodaan kahdennestatoista luvusta, mutta pienempiä kohtia myös muualta. Neljästoista luku ei saa suurta huomiota. Kallio päättää mukaelmansa melkein samoihin mietteisiin kuin Kivi kolmannentoista luvun. Päätösjuhla sovittaa kaiken.

5.3 Poistot, lisäykset ja muut muutokset

Romaanimuodon laajuuden takia, Kiven tekstiä on ennen kaikkea lyhennettävä. Näitä poistoja löytyy eniten luvuista 4–10 ja 14. Useimmiten poiston kohteena on kertojan osuus. Pitkiä dialogisuuksia, jotka sisältävät esimerkiksi pohdintaa ja asioiden filosofista pyörittelyä on jätetty mukaelman ulkopuolelle. Näin on esimerkiksi kohta, missä veljekset pohtivat lukuoppiin menemistä tai pohdiskelut Aapon tarinoiden jälkeen. Kaikki romaanin tarinat on pääasiassa poistettu. Vain pieni osuus kalveasta immestä on jätetty. Myös laulut ja unet sekä muutamat venäjänkieliset tai venäläiset sanonnat on poistettu. Myös joitain alatyylisiä ilmauksia on poistettu ja korvattu toisella sanalla. (Liitteet 3 ja 4.)

Poistojen tarkkaa määrää on vaikea arvioida, koska niitä on paljon myös pieninä pätkinä. Toisaalta luku 14 on poistettu kokonaisuudessaan ja luvuista 7–10 lähes kaikki. Suoranaisten poistojen määrä on kuitenkin noin 2/3 koko Kiven tekstistä. On myös muistettava, että poistot eivät välttämättä merkitse kyseisen asian sivuuttamista.

Kallion on voinut muuntaa poistetun dialogin implisiittiseksi maininnaksi muussa yhteydessä. Toisaalta kertojan poistettua osuutta on siirretty dialogiin. Poistot eivät siis merkitse poistoa koko mukaelman yhteydestä. Näytelmään on toisaalta lisätty paljon Kallion omaa dialogia ja näyttämöohjeita. Sillä on korvattu romaanin kertojan osuutta, kuten ensimmäisen luvun alun tapahtumia. Tekstiä on myös lisätty romaanin dialogin joukkoon. Osa tekstistä on siis Kiven, osa Kallion. Tällainen tekstien yhdistely on dialogin rakentumiselle hyvin tyypillistä.

Mukaelman tapahtumien järjestys poikkeaa romaanista. Kallio on koostanut näiden siirtojen avulla mosaiikinomaisen näytelmäkehikon. Niistä voi tunnistaa tapahtumat, mutta niiden alkuperäiset paikat ovat vaihtuneet. Siirtoja on tehty koko romaanin alueelta. Toisaalta joitakin kohtauksia on säilytetty alkuperäisinä. Niiden ympärille on voitu kuitenkin sijoittaa eri tapahtumia kuin romaanissa. Dialogista voidaan havaita, että sen rakentumisessa on pyritty tiivistämään sanottavaa. Siinä tulee myös esiin, sanojen poisto tai niiden korvaaminen jollain toisella sanalla. Voidaan havaita, että perusasiat joissain kohdissa säilyvät myös vaihtojen yhteydessä, mutta niihin tulee sävyeroja.

Joissain kohdissa näytelmää puhujaa on vaihdettu tai repliikki on jaettu usealle henkilölle. Myös sanoja on vaihdettu uudempaan kirjoitusmuotoon tai vältetty käyttämästä alatyylisiä ilmaisuja. (Liite 2.) Laskennallisesti selvästi eniten repliikkejä näytelmässä saa Juhani jaetut repliikit mukaan lukien. Hänellä niitä on 354 eli noin puolet enemmän kuin Aapolla (175). Näiden kahden jälkeen tulee Eero (125). Muille jää vähäisempi määrä, mikä kuvastaa yleisemminkin veljesten luonteita ja merkitystä näytelmän teeman käsittelyssä. Loput repliikit jakautuvat näin: Timo (119), Tuomas (118), Simeoni (73) ja Lauri (65). Venla saa myös sanottavaa. Hänelle on kertynyt 24 repliikkiä, mikä on kohtalainen määrä siihen nähden, että romaanissa Venlalle ei ole jaettu yhtään suoraa puheenvuoroa.

6 Päättäntö

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut, miten Hemmo Kallion näytelmä *Seitsemän veljestä*. 4-näytöksinen huvinäytelmä kuudessa kuvaelmassa on rakentunut, vertailemalla sitä Aleksis Kiven *Seitsemän veljeksien* ensipainoksen tekstiin vuodelta 1870. Lähtökohtana on ollut tieto alkutekstin eli romaanin draamallisuudesta ja sen periaatteellisesta soveltuvuudesta näyttämölle. Tutkimukseni teoreettisena viitekehysenä on toiminut adaptaatioteoria. Tutkimusmetodiksi olen valinnut soveltuvien osien draama-analyysin, jonka avulla olen vertaillut kohdetekstin rakentumista lähtötekstiin.

Romaani *Seitsemän veljestä* on laaja ja monitasoinen. Olen kohdistanut huomioni vain suppeaan osaan sen teemoista ja aihepiiristä. En pyrkinyt tekemään koko näytelmän kattavaa analyysia, vaan kohdistin tarkasteluni Venlan kosimiseen ja sen ympärille rakentuvaan toimintaan. Tein siis enemmänkin poikkileikkauksia näytelmään, mutta tarkastelin pitkittäissuuntaan myös veljesten suhteita naisiin ja naiseuteen. Lisäksi pohdin rakenteellisia ja sisällöllisiä muutoksia romaaniin nähden ja hahmottelin Kallion tekemiä yleisiä valintoja näytösten rakentumisessa. Pyrin ottamaan tässä huomioon Kallion tekemät poistot, lisäykset, dialogin yhdistelyn ja muut muutokset, kuten puhujien vaihdokset dialogissa ja kielen siistimisen. Olen pyrkinyt osoittamaan Kallion tapoja dramatisoida romaania sekä ottamaan tässä huomioon näytelmän rakentumisen konventioita ja aikakauden erityispiirteitä sen syntymisen aikoina. Tutkielmani lähestymistapa on kuvaileva, enkä arvota näytelmän taiteellista lopputulosta.

Yleisesti voi nähdä, että Kallio on muokannut Kiven tekstiä painottamalla sen toiminnallisia osuuksia. Tämä tarkoittaa sitä, että romaanin kuvailevia ja kerronnallisia jaksoja on täytynyt poistaa. Poistot liittyvät myös olennaisesti kertomuksen lyhentämiseen. Lisäksi joitain osuuksia on muunneltu. Kohtauksien rakennetta on muunneltu joko tapahtumien valikoinnilla eli uudelleenjärjestämisellä tai henkilöiden muutoksilla. Lisäksi on huomattava, että joitain poistoja on voitu tehdä pelkästään kielen käyttämisen takia. On myös huomattava, että näytelmä käsittelee *Seitsemän veljeksien* aiheita rajatummin. Kallio jättää joitain alkuteoksen tapahtumia käsittelemättä, mutta nostaa esiin toisia. Voidaan nähdä, että näytelmä tarkoitus on teatteriyleisön viihdyttäminen. Siksi siihen täytyy sisältyä komediallisten ainesten lisäksi myös rakkaus-teema sekä miehistä voimainkoittelua.

Kerronnan tapojen erilaisuus pakottaa siis tekemään muutoksia niin tapahtumien kes-
ton kuin niiden esiintuomisen suhteen. Kallion ja Kiven tekstit eivät noudatakaan ta-
pahtumien suhteen samaa järjestystä. Kallio on käyttänyt kohtausten siirtoja ja järjes-
telyjä sen mukaan, miten ne palvelevat tarinan toiminnallisuutta ja tapahtumien jatku-
moa näyttämöllä. Tärkeää ei ole ollut tapahtumien alkuperäinen järjestys, vaan koh-
tausten ja niiden vaikuttavuuden sopivuus kulloiseenkin kuvaelman tilanteeseen. Mu-
kaelmasta onkin muodostunut joissain kohdin eräänlainen kollaasi, joka koostuu eri
tekstinosista.

Draama perustuu toimintaan. Kallio on tätä periaatetta noudattaen myös poista-
nut tai muuntanut Kiven kuvailevia osuuksia ja siirtymätekstejä dialogin muotoon.
Näissä henkilöiden repliikit selventävät jo tapahtuneita asioita. Kiven kuvaus Tammi-
ton huutokaupasta ja tappelusta Toukolaisten kanssa on esimerkiksi muunnettu henki-
löiden puheeksi, jossa yleisölle kerrotaan tapahtuman syistä ja seurauksista. Voidaan
myös havaita, että joissakin mukaelman repliikeissä puhuja on eri kuin Kiven tekstissä.
Kallio ei siis ole halunnut noudattaa Kiven hahmottelemia luonteenpiirteitä, vaan jakaa
repliikejä muille henkilöille. On huomattava, että repliikeissä Kallio on myös siisti-
nyt joissain kohdin Kiven käyttämää kieltä. Näytelmätekstin tapaan, mukaelma sisäl-
tää myös runsaasti paranteesitekstejä. Toisaalta on myös huomattava, että alkuteoksen
dialogia on säilytetty paljon. Sitä on joko käytetty suoraan tai osittain näytelmän vuo-
rosanoissa.

Siirtymäteksteissä ja loppuratkaisun kuvailussa Kallio on käyttänyt runsaasti
omia lisäyksiään. Lähes koko loppuosa, missä Kivi päättää kertomuksensa henkilöiden
elämäkuvauksilla, on poistettu. Erilaiset tunnetut tapahtumat, kuten lukemisen opet-
telu, Venlan kosinta, saunan palaminen, Laurin juopottelu tai veljesten painiottelu toi-
mivat kuitenkin mukaelman kiintopisteinä romaaniin. Voidaankin olettaa, että Kallio
on näillä valinnoillaan luottanut yleisön *Seitsemän veljeksien* tuntemukseen. Vaikka
nämä kohtaukset eivät olekaan alkuperäisellä paikallaan, ne kantavat näytelmää ja pi-
tävät yllä katsojien mielenkiintoa. Tärkeää ei ole siis tarinan kerronta Kiven ensipai-
noksen mukaan, vaan toiminnallisuus ja osuva replikointi. Toisaalta on muistettava,
että jokainen taideteos kuvastaa jollain tasolla myös ympäröivää yhteiskuntaansa.
Ehkä Kallio onkin halunnut välittää teoksellaan oman aikakautensa arvoja ja asenteita,
oman näkemyksensä mukaisesti.

Seuraavien tutkimusten aiheiksi voisi valita romaanista tehtyjä muita dramatisointeja. Niiden vertailu Kallion näytelmään voisi esimerkiksi paljastaa, onko dramatisointien pohjana ollut Kiven vai Kallion teksti. Näitä on esimerkiksi Armas Launiksen 4-näytöksinen koomillinen ooppera (1913), Eino Kauppinen näytelmäsovitus Seitsemän veljestä vuodelta 1948 ja Alpo Rautasepän Seitsemän veljestä koulunäyttämöllä (1953). Toisaalta vertailun kohteiksi voisi ottaa myös uudempiä dramatisointeja. Näin voitaisiin nähdä, mitä kukin aikakausi on halunnut Kiven romaanista painottaa.

Tutkimukseni perusteella voidaan nähdä, että draamallisuudestaan huolimatta, Aleksis Kiven romaani ei ole sellaisenaan valmis näyttämölle. Vaikka Kallion ja Kiven teksteistä voidaan löytää paljon samoja piirteitä, ne myös eroavat toisistaan. Kiven *Seitsemän veljestä* on toiminut Kallion mukaelman pohjatekstinä, josta on poimittu vain käyttökelpoisimmat osat. Kallion adaptaatio kunnioittaa tässä suhteessa kuitenkin alkuperäistä tekstiä. Se pyrkii myös säilyttämään tapahtumia ja niiden järjestystä. Näytelmän erityispiirteet pakottavat tekemään kuitenkin muutoksia, jotka ovat aina jollain tasolla myös kompromisseja kahden eri tekstilajin välillä. Mukaelma eroaakin niin sisältönsä kuin rakenteensa puolesta teoksen ensipainoksesta, mutta romaanin tapahtumat ja henkilöt ovat selvästi tunnistettavissa.

Adaptaation yhteydessä voidaan esittää kysymys, onko Kallion mukaelmassa kyse enää ”*Seitsemästä veljeksestä*”? Onko teksti muuttunut niin paljon, että voidaan puhua täysin uudesta itsenäisestä teoksesta? Voisiko näytelmän nimeksi sopia paremmin ”*Seitsemän miestä*”? Ehkä näytelmältä ja Kiven tekstiltä ei kuitenkaan pitäisi vaatia täydellistä yhdenmukaisuutta, vaan kummallekin tulisi antaa oma paikkansa. Kallion mukaelmaa voisikin käsitellä oman aikansa taideteoksena ja näytelmänä, joka esittää Kiven ajatuksia tietyssä muodossa ja laajuudessa sekä tietyin osin muunneltuna omassa käyttötärpeessään.

LÄHTEET

Aineisto:

KALLIO, HEMMO 1905: *Seitsemän veljestä. 4-näytöksinen huvinäytelmä kuudessa kuvaelmassa*. Helsinki: Yrjö Weilin.

KIVI, ALEKSIS 1870: *Seitsemän veljestä* : kertomus / tehnyt A. Kiwi. [Helsinki] : [Suomalaisen Kirjallisuuden Seura] , 1870–1873 (Helsingissä : Simeliuksen perilliset). <http://nebu.finlit.fi/kivi/index.php?pagename=teokset-nimio&set=3026> Luettu 19.5.2020.

Tutkimuslähteet:

AALTONEN, JOUKO 2002: *Käsikirjoittajan työkalut. Audiovisuaalisen käsikirjoituksen tekijän opas*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

ARISTOTELES 2009: *Retoriikka. Runousoppi*. (suom. Paavo Hohti). Helsinki: Gaudemus.

ARO, MATTI 1977: *Suomalaisen teatterin vaiheita*. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto Osakeyhtiö.

ASPELIN-HAAPKYLÄ, ELIEL 1910: *Suomalaisen Teatterin historia. IV. Bergbomin loppukausi: Kansallisteatteri*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

BALME, CHRISTOPHER B. 2015: *Johdatus teatteriin*. Suom. Pirkko Koski. Helsinki: Like. (eng. alkuteos *The Cambridge Introduction to Theatre Studies* 2008).

BETTELHEIM, BRUNO 1984. *Satujen lumous – merkitys ja arvo*. Käänt. Mirja Rutanen. Porvoo, Helsinki, Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö. (eng. alkuteos *The Uses of Enchantment* 1975/1976).

DAMMERT, ELISA 2011. *Niin muuttui tämäkin näytelmä : Aleksis Kiven Nummisiutareiden ensipainoksen ja Suomalaisen teatterin ajan esitysversioiden eroja*. Pro gradu-työ. Helsingin yliopisto, yleinen kirjallisuustiede.

ESSLIN, MARTIN 1976/1980: *Draaman perusteet*. Suom. Sirkka Heiskanen-Mäkelä. Jyväskylä: Gummerus. (eng. alkuteos *An anatomy of Drama* 1976).

GENETTE, GÉRARD 1982: *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. Lincoln: University of Nebraska Press.

HALONEN, PENTTI 2001: Dramaturgian mustavalkoiset vaihtoehdot: aristoteelinen ja ei-aristoteelinen. Teoksessa Pekka Korhonen & Anna-Leena Østern (toim.) *Draama, teatteri ja kasvatus*. Jyväskylä: Atena.

HONKA-HALLILA, ARI 1995: *Kolme Eskoa. Nummisiutarien ja sen kolmen filmatisoinnin kerronta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

HOSIAISLUOMA, YRJÖ 2016: *Kirjallisuusoppi. Aapisesta äänirunoon*. Helsinki: Avain.

HUTCHEON, LINDA & O'FLYNN, SIOBHAN 2013: *A theory of adaptation*. London : Routledge 2013.

HÄGGMAN, KAI 2008: *Paras tawara maailmassa. Suomalainen kustannustoiminta 1800-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

- IHONEN, MARKKU 1996: Historiallisesti myöhästyneestä valmiiksi jäänteenomaiseen. Eeppisten lajien suhteista Suomen 1800-luvun kirjallisuudessa. Teoksessa *Rakkaudesta lukemiseen. Suomalaisen kirjallisuusharrastuksen kehityksestä*. Toim. Juhani Niemi. Helsinki: Yliopistopaino. Helsinki University Press.
- IKONEN, TEEMU 2008: Tarina ja juoni. Teoksessa Outi Alanko–Kahiluoto & Tiina Käkelä–Puumala (toim.) *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. Helsinki: SKS.
- KARKAMA, PERTTI 1985. Impivaara ja yhteiskunta. Tutkielmia kirjallisuudesta ja kulttuurista. Oulu: Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen.
- KARKULEHTO, SANNA, KÄÄPÄ, PIETARI & LAINE, KIMMO 2013: Kansalliset kertomukset elokuvina. Teoksessa *Suomen nykykirjallisuus 1. Lajeja, poetiikkaa*. Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiainluoma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä ja Jussi Ojajärvi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KAUPPINEN, EINO 1948: *Aleksis Kivi. Seitsemän veljestä*. Näytelmäksi sovittanut Eino Kauppinen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- KINNUNEN, AARNE 1967: *Aleksis Kiven näytelmät. Analyysi ja tarkastelua ajan aatevirtausten valossa*. Porvoo, Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- KINNUNEN, AARNE 1973: *Tuli, aurinko ja seitsemän veljestä. Tutkimus Aleksis Kiven romaanista*. Helsinki, Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- KINNUNEN, AARNE 1985: *Draaman maailma. Villiintynyt puutarha*. Porvoo, Helsinki, Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- KINNUNEN, AARNE 2002: *Seitsemän veljestä ja lukemisen juonet*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- KIRSTINÄ, LEENA 2017: *Kirjallisuutemme lyhyt historia*. Helsinki: Laatusana Oy.
- KOIVUNEN, ANU & LAINE, KIMMO 1993. Metsästä pellon kautta kaupunkiin (ja takaisin) – Jätkyys suomalaisessa elokuvassa. Teoksessa *Mieheyden tiellä. Maskuliinisuus ja kulttuuri*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja. Julkaisu 39. Toim. Pirjo Ahokas, Martti Lahti & Jukka Sihvonen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimusyksikkö. 136–154.
- KUPIAINEN, UNTO 1960: *Kirjallisuustieteen peruskurssi*. Toinen, tarkistettu painos. Hämeenlinna. Arvi A. Karisto Osakeyhtiö.
- KUPIAINEN, UNTO 1971: *Suomen kirjallisuuden vaiheet*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- LAITINEN, KAI 1984. *Metsästä kaupunkiin. Esseitä ja tutkielmia kirjallisuudesta*. Helsinki: Otava.
- LAITINEN, KAI 1997: *Suomen kirjallisuuden historia*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- LAUNIS, ARMAS 1913: *Seitsemän veljestä. 4-näytöksinen koomillinen ooppera kuudessa kuvaelmassa ja orkesterikuvauksessa* Aleksis Kiven mukaan sovittanut ja säveltänyt Armas Launis. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Kirja/ Osakeyhtiö Weilin & Göös Aktiebolag.
- LEHTINEN, MARJA 1996: 1800-luvun kirjalliset sukupolvet ja kirjallisuuskäsitysten muotoutuminen Suomessa. Teoksessa *Rakkaudesta lukemiseen. Suomalaisen*

- kirjallisuusharrastuksen kehityksestä*. Toim. Juhani Niemi. Helsinki: Yliopistopaino. Helsinki University Press
- LEINO, EINO 1902: *Suomalainen näyttämötaide*. Helsinki: Eero Erkko.
- LYYTIKÄINEN, PIRJO 1991: Palimpsestit ja kynnystekstit. Tekstien välisiä suhteita Gérard Genetten mukaan ja Ahon Papin rouvan intertekstuaalisuus. *Teoksessa Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*. Toim. Auli Viikari. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LYYTIKÄINEN, PIRJO 2004. *Vimman villityt pojat. Aleksis Kiven Seitsemän veljeksien laji*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MAKKONEN, ANNA 1991: Onko intertekstuaalisuudella mitään rajaa? Teoksessa *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*. Toim. Auli Viikari. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MATSON, ALEX 1947/1969: *Romaanitaide*. Kolmas painos. Helsinki: Tammi.
- MATSON, ALEX 1945: Kääntäjä katselee Kiveä. Teoksessa *Minä elän. Aleksis Kivi ajan kuvastimessa*. Toim. Aleksis Kiven seura. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- MURPHY, VINCENT 2013: *Page to stage : the craft of adaptation*. University of Michigan.
- NUMMI, JYRKI 1993. *Jalon kansan parhaat voimat. Kansalliset kuvat ja Väinö Linnan romaanit Tuntematon sotilas ja Täällä Pohjantähden alla*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- NUMMI, JYRKI 2002. *Sepeteuksen pojista voiton sankareiksi. Seitsemän veljestä ja raamatullinen alluusio*. Teoksessa Raamattu suomalaisessa kirjallisuudessa. Kaunis tarina ja Jumalan keksintö. Toinen korjattu painos. Helsingin yliopisto.
- PAAVOLAINEN, PENTTI 2018: *Kriisit ja kaipuu. Kaarlo Bergbomin elämä ja työ III 1889–1906*. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 64. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu.
- PAAVOLAINEN, PENTTI & KUKKONEN, AINO 2005: *Näyttämöllä. Teatterihistoriaa Suomesta*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- POHJOLA, RIITTA 1986: Näytelmäkirjallisuus – dramatiikka. Teoksessa Marja-Leena Palmgren (toim.) *Johdatus kirjallisuustieteeseen*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö Oy.
- RAUTASEPPÄ, ALPO 1953: Seitsemän veljestä koulunäyttämöllä. Porvoo, Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- RIMMON-KENAN, SHLOMITH 1991: *Kertomuksen poetiikka*. Suom. Auli Viikari. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. (eng. alkuteos *Narrative Fiction: Contemporary Poetics* 1983).
- REITALA, HETA & HEINONEN, TIMO 2000/2003: Dramatisoitua todellisuutta. Teoksessa *Dramaturgioita*. 2. uud. painos. Toim. Heta Reitala ja Timo Heinonen. Helsinki: Palmenia-Kustannus.
- SANDERS, JULIE 2006: *Adaptation and appropriation*. London, New York: Routledge.

- SEPPÄLÄ, MIKKO-OLAVI 2010: Kalevalainen ja historiallinen näytelmä suomalaisuuden rakentajana. Teoksessa *Suomen teatteri ja draama*. Toim. Mikko-Olavi Seppälä & Katri Tanskanen. Helsinki: Like.
- SIHVO, HANNES 2002: *Elävä Kivi. Aleksis Kivi aikansa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SIIKALA, ANNA-LEENA 1984: *Tarina ja tulkinta. Tutkimus kansankertojista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- STEINBY, LIISA & TANSKANEN, KIRSI 2013: Näytelmäkirjallisuus eli draama. Teoksessa *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*. Toim. Aino Mäkikalli ja Liisa Steinby. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TANSKANEN, KATRI 2010a: Fennomanian kerrostumia draamassa. Suomalaisen draaman ensiaskeleet. Teoksessa *Suomen teatteri ja draama*. Toim. Mikko-Olavi Seppälä & Katri Tanskanen. Helsinki: Like.
- TANSKANEN, KATRI 2010b: Demokraattinen teatteri. Huvinäytelmät. Teoksessa *Suomen teatteri ja draama*. Toim. Mikko-Olavi Seppälä & Katri Tanskanen. Helsinki: Like.
- TAMMI, PEKKA 1992: *Kertova teksti. Esseitä narratologiasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- TARKIAINEN, V. 1915/1984: *Aleksis Kivi. Elämä ja teokset*. Kuudes painos. Porvoo, Helsinki, Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- TOMAŠEVSKI, BORIS 2001: Juonen rakenne. Teoksessa Pekka Pesonen & Timo Suni (toim.) *Venäläinen formalismi*. Antologia. Helsinki: SKS.
- TURTOLA, MARTTI & LAPPALAINEN, TARJA 2011: Juhani Aho lehtimiehenä, poliittisena henkilönä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Teoksessa *Kansalliskirjailija Juhani Aho*. Martti Turtola ja Tarja Lappalainen. Helsinki: Edico Oy.
- VACKLIN, ANDERS 2015. Kohtaus ja kohtaustyypit. Teoksessa *Käsikirjoittamisen taito*. Toim. Anders Vacklin ja Janne Rosenwall. Helsinki: Like.
- VAHTOLA, JOUKO 2003: *Suomen historia. Jääkaudesta Euroopan unioniin*. Helsinki: Otava.
- VALKAMA, LEEVI 1983: *Proosan taide. Viisi tutkielmaa*. Helsinki: WSOY.
- VARTIAINEN, PEKKA 2009: *Länsimaisen kirjallisuuden historia*. Helsinki: BTJ Kustannus.
- WALTARI, MIKA 1935/1994: *Aiotko kirjailijaksi? Tuttavallista keskustelua kaikesta siitä, mitä nuoren kirjailijan tulee tietää*. Toinen painos. Porvoo, Helsinki, Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- VILJANEN, LAURI 1964: Aleksis Kivi. Teoksessa Lauri Viljanen (toim.) *Suomen kirjallisuus III. Turun romantikoista Aleksis Kiveen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Kustannusosakeyhtiö Otava.

E-kirja:

NUMMI, JYRKI 2017: Kiveen veistetty. Aleksis Kivi ja klassikkotraditio. Teoksessa *Suomalaisen kirjallisuuden ABC: tutkimus, kääntäminen ja opetus ulkomaisissa*

yliopistoissa. Toim. Toimittaneet Mika Hallila & Łukasz Sommer. E-kirja, Varsova: Varsovan yliopisto.

[<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/suomalaisen-kirjallisuuden-abc.pdf>]

Painamattomat lähteet:

ITKONEN, PIRJO 2004–2006: ”Aleksis kivi. kansalliskirjailija. Veljesten sanoja ja sanontoja”. Ei sivunro. Viitattu 19.5.2020 <http://www.aleksiskivi-kansalliskirjailija.fi/teokset-ja-kieli/veljesten-sanoja-ja-sanontoja/>

LIITIÄ, SIIRI 2020: ”Seitsemän veljestä – unohtumaton matka Impivaaraan”. Ei sivunro. Viitattu 19.5.2020. <https://teatteri.turku.fi/turun-kaupunginteatteri/tietoa-teatterista/turun-kaupunginteatterin-historia/esitysarkisto/seitseman>

OKSANEN, SOFI 2020: ”Puhdistus”. Ei sivunro. Viitattu 19.5.2020. <http://www.sofioksanen.fi/kirjat/puhdistus/>

TEATTERIKORKEAKOULU 2020: ”Eurooppalaisen teatterin historiaa. Realismia kohti ja siitä pois.” Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 55. Ei sivunro. Viitattu 19.5.2020. <https://disco.teak.fi/euteatteri/6-realismiin-ja-siita-irti/>

TEATTERIMUSEO 2020: ”Seitsemän veljestä – romaanista näyttämölle”. Ei sivunro. Viitattu 19.5.2020 <https://www.teatterimuseo.fi/fi/Seitseman-veljesta--romaanista-nayttamolle>
Viitattu 29.4.2020

TIETEEN TERMIPANKKI 2020: ”Hyvin tehty näytelmä”. Ei sivunro. Viitattu 19.5.2020. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Esitt%C3%A4v%C3%A4t_taideet:hyvin_tehty_n%C3%A4ytelm%C3%A4

TIETEEN TERMIPANKKI 2020: ”Adaptaatio. Versiointi”. Ei sivunro. Viitattu 19.5.2020. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:adaptaatio>

VÄLIMÄKI, ILKKA & JOKINEN, EERO 2020: ”Lapsi saunassa”. Ei sivunro. Viitattu 19.5.2020. <https://www.sauna.fi/saunatietoa/sauna-ja-terveys/lapsi-saunassa-ja-saunomassa/>

LIITTEET

Liite 1 Seitsemän veljeksien juonet romaanissa ja näytelmässä

<p>KIVI/Ensimmäinen luku 1870 Kerronta kursivilla, luettelo=dialogi *= pois jätetty kohta 1, 2...)= kohta/tilanne mukaelmassa</p> <p>Ensimmäinen luku s. 5–25</p> <p>s. 5 1)</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Jukolan tilalla metsiä ja maita</i>• <i>Veljesten esittely, iät ja ulkonäkö</i>• <i>Isä kova metsämies, kuoli karhupainissa</i>• <i>Pojat perineet saman metsästysinon ja tilaa laiminlyödään</i>• <i>Äiti yritti nuhdella ja kasvattaa H</i>• <i>Munavarkaus Männistön muorilla</i>• <i>Pojat lähtevät karkuretkelle 2)</i> <p>-veljekset ovat tehneet leirin jossa makoi-levat, keskustellaan pakoretkien järkevyydestä *</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Pojat viedään kotiin, äidin kuritus</i>• <i>Kiekonlyöntiä (otsassa sarvi), nuoruus metsissä, uunin pankolla</i>• <i>Äidin kuolema, tilan isännöisyys H</i>• <i>Rovastin uhkaus jalkapuusta 1, 5)</i> <p>s. 12 7)</p> <p>-Aapon puhe: tämä elämä ei käy päinsä, toiset tavat ja toimet!</p> <p>- Juhani valitaan esimieheksi, äidin määräys muistetaan H1</p> <p>-Sovitaan tilan jaosta, jos joku päättää hankkia emännän H2</p> <p>- Talo ilman aitan polulla astelevaa emäntää... H3</p> <p>- käy ilmi, että kaikki ovat rakastuneet Venlaan paitsi Lauri (Eero ilveilee) H4</p> <p>- Aapon neuvo on: kaikki menevät kosi-maan yhdessä 8) H5</p>	<p>KALLIO/Mukaelma 1905 Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi *= lisätty kohta 1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelmassa</p> <p>Ensimmäinen näytös s. 5–41</p> <p>s. 5 Jukolan tupa, Kekkurin emäntä hellan ääressä, Taula-Matti tulee *</p> <p>1)</p> <ul style="list-style-type: none">- Kekkurin emäntä ja Taula-Matti keskustelevat *- Matti kehuskelee viina- ja naiskokemuksillaan *- Puhutaan veljeksistä, esiin tulevat maat ja metsät, pellot huonossa kunnossa, poikien pelailu ja nujakointi *- Äiti yritti kurittaa, maininta ”kypälämäestä” eli Kiven kertomuksessa karkuretkestä 2) * H- Poikien iät esiin *- Isän metsästysinto perittyä, isä kyläkunnan parhaita lukijoita, tila rappiolle * <p>s. 10 Emäntä ikkunan luona, veljekset tulevat meluten sisään aseet mukana, kätelään Mattia, Kekkurin emäntä lähtee *</p> <ul style="list-style-type: none">- Kinastelua pelin voittajasta (kiekonlyöntiä) *- Juhani käskee Laurin lämmittämään saunan 3) <p>Lauri menee</p> <ul style="list-style-type: none">- Matti kiusoittelee tyhjistä kontista 4)* <p>Mäkelä tulee</p>
--	--

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kurssiivilla, luettelo=dialogi

*= pois jätetty kohta

s. 22

- ”isän ja äidin kirkastetut haamut” **H5**

- Eero pilkkaa Simeonia; kiitosvirsi

- Eeroa kasvatettu liian hempeästi **H6**

- Juhani yrittää kurittaa Eeroa Simeonin kanssa, mutta Tuomas on ajatusta vastaan ja Eero selviää **13)**

s. 24

- Aapo muistuttaa lukemisen taidosta

- Juhani mielestä on mahdotonta oppia lukemaan **11)**

- päätetään hankkia aapiskirjat ja lukkarille oppiin **12)**

- käyvät levolle*

Toinen luku s. 25–44**s. 25**

- *Veljekset tutkivat punakantisia aapiskirjoja**

- *Juhani katselee Venlan mökin suuntaan, polkua astelemassa **6)***

J2**s. 26**

- Juhani: on tehtävä kaikkien kysymysten kysymys, on mentävä kosimaan Venlaa **9)**

J3

- Eero: Venla kaikkien vaimoksi! **J4**

- Juhani ehdottaa Aapoa puhemieheksi **10)**

- aapiskirjat mukaan **14)**

s. 27

- Juhani uni: kananpesä ja seitsemän muunaa*

KALLIO/Mukaelma 1905

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi

*= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

- Lautamies Mäkelä tulee varoittamaan ro-vastista ja antaa myös elämänohjeita: ru-vetkaa viljelemään ja opetelkaa lukemaan, uhkaus jalkapuusta **5)** *

s. 15**Mäkelä lähtee**

- Venla polkua astelemassa **6)** **J2**

s. 17 Taula-Matti lähtee *

- Kolistimen ukko (muistelu)*

s. 19**7)**

-Aapo puhuu, että on otettava uudet tavat ja toimet

- Päätetään aloittaa uusi elämä. Juhani lyk-kää ajatusta maanantaiksi

- Juhani valitaan esimieheksi, äitimme määräys **H1**

- Sovitaan tilan jaosta, jos joku päättää hankkia emännän **H2**

- Lauri ehdottaa Impivaaralle muuttoa. Timo ja Tuomas ovat valmiita ajatukseen, mutta Aapo saa järjen palaamaan

s. 26**7)**

- Talo ilman aitan polulla astelevaa emän-tää... **H3**

- Käy ilmi, että kaikki ovat rakastuneet Venlaan paitsi Lauri (Eero ilveilee rakas-tuneensa) **H4**

- Juhani haastaa veljet halkotappeluun

- Aapo saa riidan sovittua

- Aapon neuvo on: kaikki menevät kosi-maan yhdessä **8)** **H5**

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kurssiivilla, luettelo=dialogi

*= pois jätetty kohta

s. 29

- Veljekset menossa kosimaan, ei sormusta

- Eero: sitä et tarvitse (sormusta) **15) J6**

- *Veljekset astuvat mökkiin, Eero jää ulos**

- *Mökistä ulos, kosinta epäonnistui (ei kuvata tilannetta)* J7*

- Juhani epätoivon partaalla; kuin tuhka tuulee kaikki meni, rukkaset tuli **J8**

- Tuomaksen mielestä he olivat ”mahdotomia”

16)**s. 34 20)**

- Kuuluu Toukolaisten pitämää meteliä, on menossa joutomaanantai, päissään

- Veljesten tekisi mieli liittyä seuraan

- Kissalan Aapeli soittaa ja Toukolaiset laulavat pilkkalaulun seitsemästä veljeksestä

- *Eräs toukolainen tempaisee Juhaniin aapisen hänen kädestään, tapelu*

- Juhani vaatii toukolaista palauttamaan aapisen: suutele aapista! **B****s. 40–44**

- Simeoni kertoo unesta, missä oli taivaallinen ruokapöytä*

- muistellaan äitiä, ei osannut lukea **J9**- ”hyvä lapsi kurittaa itsensä” **24)**

- Timo laulaa oravasta sammalhuoneessaan*

- Armaan kuusen äitirinnass! **J10****KALLIO/Mukaelma 1905**

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi

*= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

s. 32–36- ”isän ja äidin kirkastetut haamut” **H5**- Juhani: on tehtävä kaikkien kysymysten kysymys **9) J3**- Eero: Venla kaikkien vaimoksi! **J4**- Juhani ehdottaa Aapoa puhemieheksi **10)**- Aapo muistuttaa lukemisen taidosta, mutta Juhani mielestä on mahdotonta oppia lukemaan **11)**- päätetään hankkia aapiskirjat ja lukkarille oppiin, Venla on siellä sopivasti **12)****s. 37–41**

- Eero pilkkaa Simeonia ja lyö korville

- Juhani yrittää kurittaa Eeroa Simeonin kanssa

- Juhani mielestä äiti kasvatti liian lempeästi **H6**

- Tuomas on ajatusta vastaan ja Eero selviää

13)**Syömässä**- Päätetään lähteä aapiskirjat mukana Venlaa kosimaan **14)****Toinen näytös****Ensimmäinen kuvaelma s. 42–77****s. 42****Veljekset pöydän ympärillä, Eero siivumalla, Kanttoori kävelee edestakaisin. Timo juo vettä.**

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kurssiivilla, luettelo=dialogi
 *= pois jätetty kohta

Kolmas luku 44–67**s. 44–49**

- *Lukemisen opissa lukkarilla*

17)

- Piika* (ei Venla) tuo eväspussit
 - karkaavat ikkunasta
 (Päätöstä Impivaaralle muutosta ei tehdä)

C

- *Veljekset pakenevat Sonnimäelle*

50–59

- Eero kiusoittelee Juhania ovinurkassa seisomisesta **18)**

- *Rajamäen rykmentti tulee, kuvaus perheestä, Mikosta ja Kaisasta*
- *Kaisa on äiti* **K**
- **19)**

- *Lauletaan pilkkalaulu* **19)**

- Kaisa ennustaa saunan ja tuvan palosta sekä pakomatkasta (ennustus toteutuu)
 - Juhani ja Eero lähettävät pilkkaterveisiä lukkarille ja rovastille

s. 60–68

- Aapo kertoo tarinan neidosta, nuorukaisesta ja linnanherrasta* **K1**

- *Pappilan riihi palaa**

*Ukkonen jyrähtää ja veljekset heräävät**

- yleinen paniikki, yritetään rukoilla*

- *Lähtevät Tammistoon Kyöstille**
- *Kotimatalla joutuvat Toukolaisen väijytykseen**

KALLIO/Mukaelma 1905

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi
 *= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

- opetellaan kirjaimia: T, U, V *
 - Venla ilmestyy paikalle, veljekset näkevät tilaisuutensa tulleen *

- Juhani ehdottaa Aapoa puhemieheksi, kysyy onko kellään sormusta

- *Eero vastaa: sitä et tarvitse* **15) J6**

- Aapo suorittaa kosinnan, kun Venla ilmaantuu paikalle *

- Venla antaa Juhanielle rukkaset * **J7**

s. 50

- Tuomaksen mielestä he olivat ”mahdottomia”

- *Juhani on epätoivon partaalla, pettynyt rakkaus* **16) J8**

(ainoan kerran sanotaan: mustalaislunttu)

s. 54

- Kanttoori tulee, opetus jatkuu: A, Ö... *

- Kanttoori moittii veljeksiä, pitkä jakso opetusta*

- *Venla tuo eväspussit* * (nakkelee niskojaan)

s. 63–77**17)**

- Juhani ehdottaa nälkälakkoa: olkoon pussit

- Tuomas ehdottaa karkaamista Sonnimäelle

- Timo ei ymmärrä miksi kiusataan vähästä järjestä

- Aapo yrittää vastustaa karkaamista

- Juhani päättää Impivaaralle muutosta

- Kaikki hyväksyvät päätöksen

- Juhani päättää hajottaa ikkunan Aapon vastustuksesta huolimatta, vapaus koittaa

- Lukkari on tulossa, Juhani aikoo kurittaa

- Tuomas estää ”hirmutyön”

- Karkaavat ikkunasta

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kursiiivilla, luettelo=dialogi

*= pois jätetty kohta

1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelman kohta

Neljäs luku s. 68–88**s. 68–80 3)**

- *Kuuma sauna palaa yöllä**

- puhutaan oikeudesta ja huomataan palo*

- muistellaan äidin opetusta synneistä **L**

s. 81–88

-Mäkelä tulee, veljeksiä käsketään kirkolle, rovasti haluaa istuttaa heidät jalkapuuhun **5)**

-äitiä muistellaan, ei osannut lukea, yritti auttaa, Männistön muorille oppiin **L**

- *Vuokrataan Jukola nahkapeitturille **21)***

- turvaan metsien kohtuun (äiti) **L1**

Viides luku s. 88–111

- *Veljekset muuttavat Impivaaraan*

- Ihminen on merenkulkija **25)**

- pois koreat synnilliset vaatteet **34a)**

s. 92

- Aapo kertoo tarinan käärmekuninkaasta *

*Kuvaillaan Sompiosuota, leiriydytään syyskoijun vaiheille ja käydään aterialle**

s. 97

- Aapo kertoo tarinan Kalveasta immestä

- tuuhean männyn kohdussa **22) M**

- Simeoni: miksi impi ei vastustanut kiusausta?

- Juhani kertoo Turun matkasta **23) M2**

KALLIO/Mukaelma 1905

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi

*= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

Toinen näytös**Toinen kuvaelma 78–98****s. 78****Veljekset nuotiolla Sonnimäellä **18)****

- syövät nauriita

- Juhani kehuskelee karkumatalla

- Eero kiusoittelee Juhania lukutaidosta, syntyy kinastelua

- katselevat korkealta mäeltä avautuvaa näkymää

- Juhani laulaa: Eipä mua peljätä piispa...

Rajamäen rykmentti tulee, kuvaus Mikosta ja Kaisasta, vankkureista ja lapsista **19) K****s. 82**

- Veljekset kiusoittelevat Mikkoa ja Kaisaa

- Kaisa tekee ennustuksen

- Juhani ja Eero irvailevat rovastista

- Kaisa sanoo vievänsä terveiset perille

- Eripuraa syntyy irvailusta Rajamäen rykmenttiä ja rovastia kohtaan

- Veljekset ovat taas yhdessä rintamassa, erimielisyydet sovitaan

<p>KIVI/Ensipainos 1870 Kerronta kurssiivilla, luettelo=dialogi *= pois jätetty kohta 1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelman kohta</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Simeoni epäilee: peikon silmä näkyy*</i> • <i>Kekäleet heitetään Valkoa kohti ja erehdys huomataan*</i> <p>Kuudes luku s. 111–143</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Pirtti on valmis, ensimmäinen joulu*</i> <p>s. 116–126 - Juhani haastaa Tuomaksen ja muut painiin 28)</p> <p>s. 126–143 29) - Eero laulaa Jukolan Jussista, saunotaan* <ul style="list-style-type: none"> • <i>Eero heittä olutta kiukaalle Juhaniin käskystä*</i> • <i>Syntyy tappelu, jonka seurauksena päre sytyttää tulipalon*</i> • <i>Pirtti palaa, pojat puolialastomina pihalla</i> • <i>Pyssyt ja tuohikontit saatiin pelastettua</i> </p> <p>- Päätetään lähteä Jukolaan 30)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Sudet ulvovat ja jahtaavat</i> • <i>Korven kohdussa N</i> <p>- Nahkapeitturi luulee ryövääjien tulevan - Voivotellaan surkeaa tilaa, esitellään jalakoja - Päätetään viettää talvi Jukolassa 31, 31a)</p>	<p>KALLIO/Mukaelma 1905 Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi *= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne</p> <p>s. 87 20) - Kuuluu Toukolaisten pitämää meteliä, on menossa joutomaanantai - Veljesten tekisi mieli liittyä seuraan ja kiekonlyöntiin, menevät iloisina Toukolaisia vastaan, aapiskirjat kainalossa - Kissalan Aapeli soittaa ja Toukolaiset laulavat pilkkalaulun seitsemästä veljeksestä (muunneltu versio) - Toukolaiset pilkkaavat veljeiksi ja aapiskirjoja* (Käytetty Laurin hiidenkiven dialogia)</p> <p>s. 92–98 Aapeli lyö aapisen Juhaniin kädessä Meteliä ja tappelu näyttämön takana, Juhani taluttaa Aapelia niskasta B - Juhani vaatii Aapelia hakemaan aapiskirjan 20a) - Juhani pakottaa Aapelin nousemaan kiville ja kiekumaan ”kukkokiekuuta” - Aapeli vannoo kosto* - Juhani mielestä veljeillä ei ole sijaa yhteisössä, on parempi lähteä Impivaaraan* - Tuomas ehdottaa, että Jukola annetaan vuokralle Nahkapeitturille kymmeneksi vuodeksi - Lopullinen päätös lähdöstä tehdään 21)</p>
--	---

<p>KIVI/Ensipainos 1870 Kerronta kurssiivilla, luettelo=dialogi *= pois jätetty kohta 1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelman kohta</p> <p>Seitsemäs luku 143–171</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Impivaaran pirtti valmistuu ke-sällä*</i> • <i>Taula-Matti kertoo tarinoita ret-kistään veljeksille* 4)</i> <p>- Metsästysretket päättyvät aina: ”ja sitten me ryypättiin”*</p> <p>150–160</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Juhani unelmoi metsästysretkestä*</i> <p>- Päätetään lähteä Kourusuolle sorsapyyntiin* - Viertolasta viinaa *</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kaadetaan karhu *</i> <p>- Lauri saa ensimmäisen kaatoryypyn*</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Härät hyökkäävät, pako hiidenki-velle*</i> <p>s. 160–170 - Aapo kertoo tarinan Hiiden ruhtinaasta*</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Yö kivellä, härät eivät poistu*</i> <p>- Huudetaan apua, nälkä* - Aapo kertoo tarinan jalosta uskonsanka-rista* (vuoren kohdussa) Q - Unelmoidaan ruoasta, seurataan härkien kamppailua ja päätetään ottaa viinaryypyt *</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ryypöjen jälkeen huudetaan *</i> 	<p>KALLIO/Mukaelma 1905 Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi *= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne</p> <p>Kolmas näytös</p> <p>Ensimmäinen kuvaelma 99–139</p> <p>s. 99–105 Impivaarassa, Aapo kertoo tarinaa ul-kona 22) - Kalvean immen tarina; Mutta nytpä äkeä peikko... M - Simeoni kysyy, miksi ei impi vastustanut kiusausta? - Juhani esittää vastakysymyksen; entä itse..? - kärrynpyörän korjausta* - Saunanlämmitys alkaa, Eero lisää puita* - Juhani kertoo Turun matkastaan 23) M2</p> <p>s. 105 Lauri tulee metsältä</p> <p>- Lauri on tarkka ampuja, metso mukana, mutta riista vähentynyt* - muistellaan isää ja erityisesti äitiä sekä Jukolaa 24) - raatajaäiti, vaikka ei osannut lukea J10, L - kuritus tekee hyvää - päätetään elää Impivaarassa, missä on hyvä olla 25)</p> <p>s. 110 26) - muistellaan tappelua Tammistossa Toukolaisten kanssa - veljekset olivat ennen tappelua menossa kirkkoon vaikka oli maanantai - Toukolaiset kostivat Sonnimäen löyly-tyksen, mille nimismieskin oli nauranut - oli häiritty kruunun käskyläistä, ehkä tehty miestappo</p>
---	---

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kurssiivilla, luettelo=dialogi

*= pois jätetty kohta

1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelman kohta

Kahdeksas luku s. 171–192

- *Neljäs päivä kivellä, härät paikalla **
- *Lauri juo viinaa, muut moittivat*

32)

- Lauri on humalassa
- Juhani yrittää ottaa viinakannua pois
- Lauri alkaa muiden solvaamisen
- Lauri on kerännyt kaiken vihan sisäänsä
- Lauri pitää pilkkasaarnan *

s. 180–184

- Juhani päättää: Lauri härkien eteen *

- *Tappelu kivellä **

- ei tiennyt, äiti mihin pojat synnytti O2

- Lauri nukahtaa

- Timon oivallus: ammutaan härät *

s. 185–192

- *Kaikki härät ammutaan **
- *Viertolan patruuna saapuu kymmenen miehen kera **

- Viertola uhkaa löylytyksellä *

- Juhani rukoilee Viertolan herran järjen puolesta *

- *Kaikki härät teurastetaan ja nyljetään **

Yhdeksäs luku s. 193–215

- *Veljekset hakevat loput lihat **

- päätetään käydä kiekonlyöntiin *

KALLIO/Mukaelma 1905

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi

*= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

s. 114 27)

- päätetään lähteä Parolan pataljoonaan
- nimismies ja lautamies tulevat kylään, nimismies kysyy, mihin matka?
- nimismies huijaa, että järjestyshäiriön lisäksi Kissalan Aapeli on tapettu*
- Juhani ja Tuomas ovat valmiina vastarintaan

s. 119

- uhkaillaan kasakoilla*
- veljekset itkevät kohtalonsa edessä*
- selviää että nimismies huijasi*
- Toukolaisista ei ole harmia, ei myöskään rovastista
- veljekset eivät luota herroihin 27a)

s. 124

- Mäkelä vakuuttaa asian olevan kunnossa, pojat uskovat: verraton komisarius*
- vettä Mäkelälle*
- Juhani haluaa tarjottavan kaljaa*
- Timo saunan lämmitykseen*
- olutta juodaan, on väkevää*
- sopimus nahkapeitturin kanssa voitaisiin Mäkelän mukaan päättää*

s. 127**Mäkelä lähtee ***

- Veljekset juovat kaljaa*
- Timo lupaa kuuman saunan*
- Alkaa käsikapulan vetäminen, Tuomas voittaa Juhaniin
- Juhani haastaa muita painiin 28)

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kursiiivilla, luettelo=dialogi

*= pois jätetty kohta

1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelman kohta

s. 194–206

- *Lauri kuljeskelee metsässä **
- *hietavuode myyrällä maan uumenissa, maa-emon kohdussa P*

- Eero laulaa Mikosta ja Kaisasta *

- *Mäkelä tuo aamulla viestin käräjiin kutsusta **

- Aapo ehdottaa kaskeamista ja viljelyä, maksetaan härät viljalla *

s. 212–215

- *Viertola suostuu kauppaan, veljekset kasken tekoon **
- *Metsän vilja väheni, talvi tuli, ilvesjahti**
- *Kesä tuli, kaski poltettiin, tehtiin kylvö**

Kymmenes luku s. 215–237

- *Viljaa jää maksun jälkeen omiin tarpeisiin ja Juhani päättää käydä viinanpoltoon, alkaa juopottelu**
- *Simeoni ja Eero palaavat viinanhakumatkalta rahattomana **

s. 224

- Simeoni käy unessa kuussa ja saapasnahkatornissa, varoitus veljeksille*

- Päätetään hävittää viinapannu ja lopettaa juominen *

- Aapo kertoo tarinan siasta ja juoposta *

- Päätetään lähteä sunnuntaina kirkkoon *

KALLIO/Mukaelma 1905

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi

*= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

s. 131**Saunan palo näkyy
29)**

- Juhani ja Timo painivat
- Juhaniin housut putoavat
- Timo voittaa

s. 135**Tulipalo leimahtaa suureksi. Lauri huomaa palon****30)**

- Pyssyt ja kontit on pelastettava
- Sauna palaa (eri palo kuin romaanissa)
- Timoa syytetään liian kuumaksi lämmitämisestä
- Seisovat pihalla, tuulee pohjoisesta ja lunta alkaa sataa
- Päätetään lähteä Jukolaan yli Teerimäen vaikka sudet ulvovat

Kolmas näytös**Toinen kuvaelma s. 139–163****s. 139****Jukolan tupa, Nahkapeitturi, hänen vaimonsa ja lapsensa nukkuvat**

- Nahkapeitturi herää, lunta on satanut

Veljekset ryntäävät sisään**31)**

- Nahkapeitturi uhkaa aseella
- Veljekset kertovat palosta ja pakomat-kasta
- Voivottelua, jalkojen esittelyä
- Nahkapeitturi antaa viinaa lääkevoiteen tekemiseen

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kursiivilla, luettelo=dialogi

*= pois jätetty kohta

1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelman kohta

s. 233–237

- *Tammiston pihalla Juhani kysyy, miksi sunnuntaina pidetään huuto-kauppaa **
- *Toukolaiset ivaavat veljeksiä, koska on maanantai, seuraa tappelu 26)*

Yhdestoista luku s. 237–257

- mietitään Tammiston tappelua ja pohditaan

itsemurhaa, maanpakoa ja sotaväkeä 26) 27)

- *Päätetään lähteä Parolan pataljoonaan*
- *Nimismies tulee vastaan Viertolan tiellä*

s. 241–247

- Tammiston tappelusta ei seuraa rangaitusta, asia sovittu nimismiehen kanssa, Toukolaisista eikä rovastista ole harmia enää 27)

- ihmetellään kuinka se komisarjus on vanhettunut, viimeksi kun äidin kanssa nähtiin R

s. 248

- Päätetään aloittaa lukemisen opettelu 33)
- Eero jahtivoudille oppiin, sen jälkeen veljesten opettajaksi 34)

- Aapo ehdottaa peltoviljelyä, johon suostutaan

- tarjona moni pulski ja hehkuva Hämeen tyttö R1

KALLIO/Mukaelma 1905

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi

*= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

s. 144

- Laurin mielestä pelkkä viina riittää*
- Veljekset saavat olutta, ruokaa ja makuusijan
- muistellaan matkaa, susia 31a)

s. 149 32)

- Lauri juo viinaa ja humaltuu
- Juhani yrittää ottaa pulloa pois
- Lauri solvaa veljiään
- Lauri väsähtää eikä halua lisää viinaa*

s. 154

- Muut päättävät jättää viinan juomisen myös*
- Juhani muistelee Venlaa, sitä lunttua*
- Päätetään palata Impivaaraan ja rakentaa uhkea uudistalo, raivata pellot 33)
- päätetään käydä työhön ja toimeen
- tehdään myös alustava pesänjako, kaikille oma tila

s. 159 34)

- rovasti ei uhkaile enää
- päätetään aloittaa lukemisen opettelu
- Aapelukseni tahdon oppia
- pois viha, vaino ja ylpeys, pois kirkkokääsyt 34a)
- Eero valitaan veljesten opettajaksi

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kurssiivilla, luettelo=dialogi

*= pois jätetty kohta

1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelman kohta

s. 253–257 34)

- *Eero lähtee oppiin, muuta raivavat peltoa*
- *Eero palasi jouluna ja alkoi opettaminen*

- Eero kiusoittelee Juhania, seuraa kurinpalautus

Kahdestoista luku s. 257–270

- *Kesä tuli, peltoa raivataan, kylvetään, tehdään ometta, lukeminen jatkuu**
- *Talvi tulee, seuraavana keväänä on Juhankin oppinut lukemaan**
- *Halla tuhoaa sadon, Sompiosuo syynä**

s. 258

- päätetään tehdä uusi kylvö syksyllä ja ojittaa Sompiosuo *

- *Suo ojitetään, kylvettiin ja talvi harjoiteltiin lukemista **
- *Kesä tulee, halla tuhoaa sadon, päätetään kuivata suo, syksyllä työ on valmis ja pelto kylvetään **
- *Nälkä talvella **

- Eero ehdottaa metsästystä *

s. 262

- *saadaan kaadettua karhu **
- *vilja kasvaa, eikä halla vie **
- *Käydään rovastilla suorittamassa lukututkinto **

KALLIO/Mukaelma 1905

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi

*= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

Neljäs näytös s. 164–198**s. 164**

Simeoni on Jukolan tuvassa, havuttelee lattiaa, ulkoa kuuluu metelöintiä 35)

- Veljekset saapuvat Jukolaan

Mikko soittaa viulua**36, 37)**

- paheksutaan nahkapeitturin talonhoitoa
- ollaan sovinnon tiellä, kutsutaan kaikkia tulojuhlaan, Toukolaiset myös

- Juhani havahtuu, kun kuulee Venlan tulevan kahvinkeitäjäksi

- lukkari (kanttoori) tulee, pojat vastaan

- Juhani tekisi mieli kiusoitella lukkaria

- kehutaan Enklannin lahjoja

- pyydetään kanttooria tekemään sovinto Toukolaisten välillä

- männistön muori ja Venla saapuvat **T1**

- Juhani ja Venla juttelevat

Kaisa ja lapset tulevat

- Mikko ja veljekset keuhuvat Kaisaa **T**

- tehdään sovinto Kaisan kanssa **38)**

s. 175**Nimismies ja Mäkelä tulevat**

Männistön muori vie Juhani sivummalle **39)**

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kurssiivilla, luettelo=dialogi

*= pois jätetty kohta

1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelman kohta

s. 267–270

- Aapo kertoo: nahkapeitturi on valmis luopumaan Jukolasta, vuokraa ei ole maksettu*

- Aapo kertoo tuhlaavasta emännästä* **S**

Kolmastoista luku s. 270–299**35)**

- *Lähdetään ottamaan Jukolaa takaisin*

s. 274**36, 37)**

- Haluavat kaikki ihmiset tulojuhlaan

- rovasti tulee vastaan, Juhani haluaisi kiu-soitella, mutta sotkee omat ajatuksensa Se-peteuksen pojista, Timo säestää

- Veljekset pyytävät rovastia tekemään so-vinnon heidän ja Toukolaisten välillä

s. 281–290

- *Rajamäen rykmentti tulee vastaan* **38)**

- Pyytävät Mikkoa ja Kaisaa tulojuhlaan, Kaisa povaamaan ja Mikko soittamaan

- Kehutaan Kaisaa: oivallinen muori **T**

- *Kolistimen ukko tulee vastaan* **41)**

- Ukkoa pyydetään Jukolaan, mutta äkeä äijä ei suostu lähtemään

- *Venla ja Männistön muori tulevat*
- *Suostuvat lähtemään rovastin ja Aapon vakuuttelujen jälkeen kahvinkeittäjiksi* **T1**

KALLIO/Mukaelma 1905

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi

*= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

- puhutaan nimismiehen kanssa veljesten aikomuksesta muuttaa Jukolaan

- muori tarjoaa Venlaa Juhaniille vaimoksi, vihjailee asiasta **T3**

- pojat antavat nahkapeitturille anteeksi tilan laiminlyönnin

Venla tuo kahvia pöytään

- Juhani ja Venla pitävät teerenpeliä

Juhani kävelee hermostuneena ja katselee Venlaan

- puhutaan tiloista mihin pojat asettuvat, kaikille oma paitsi Simeoni

s. 180**Tuomas tarjoaa viinaryyppyä kanttoorille ja nimismiehelle***

- Juhani tuskailee kosinnasta

- Kaisa ennustaa Venlalle*

- Tuomas ei ota viinaryyppyä vastaan, puhutaan viinankäytöstä, raittiusaate, paitsi Simeoni*

s. 183**Juhani tarttuu Venlan käteen T4 40)**

- kanttoori siunaa Juhaniin ja Venlan liiton

- yleistä rakkauden huumaa

- kanttoorin puhe Venlalle: huono emäntä on kaiken kuluttava rotta **T5**

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kurssiivilla, luettelo=dialogi

*= pois jätetty kohta

1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelman kohta

s. 290–294 36, 37)

- Saavutaan Jukolaan, nähdään lantakasa, nahkapeitturi ei ole hoitanut tilaa hyvin 40)

- kunnioitettava äitimme Jukola T2

- *Aapo ja lukkari lähtevät hakemaan Toukolaisia**
- *Männistön muori antaa siunauksen Venlan ja Juhanin liitolle 39)*
- *Juhani ja Venla kihloihin T3,T4*
- *Lukkari onnittelee ja muistuttaa aviokäskystä T5*
- *Lukkari pitää sovintopuheen 42)*
- *Aapo* hakee Konkkalan Hinrikaa tanssimaan* T6*
- *Kaisa ennustaa pojille hyvää*
- *Juhlat jatkuvat, sovintomaljoja juodaan ja aamun tullessa erotaan 44)*

Neljästoista luku s. 299–333

- *Naisten kuvaukset esiin V*
- *Jukolan ja Impivaaran jako osiin veljesten kesken*
- *Vain Simeoni ei avioidu*
- *Aapo lautamieheksi 43)*
- *Juhanin elämä hymyilee Venlan kanssa*
- *Kerrotaan heinänteosta ja Juhanin kiroilusta**

(Kuusiston kohdussa)

- *Simeoni nuukailee uskossa, ei anna Juhanin lapsille ruokaa**
- *Simeoni käy kamppailua viinan kanssa, yrittää itsemurhaa katumuksessa**
- *Veljekset polttavat piippua*
- *Aapo parantajana ja aviossa**

KALLIO/Mukaelma 1905

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi

*= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

s. 185

Kolistimen ukko tulee 41)

- ukko rähjää pojille
- veljekset käyttäytyvät sovinnollisesti

s. 188

Mikko soittaa ja Toukolaiset ovat tulleet

- kanttoori pitää sovintopuheen 42)
- Jukolaiset ja Toukolaiset kättelevät
- Aapo lautamieheksi 43)

s. 191

Mikko soittaa katrillia, yleistä iloa ja sovintoa 44)

- Mäkelä kehuu veljeksiä
- sovinnon maljoja Kissalan Aapelin kanssa
- *Tuomas* hakee Konkkalan Hinrikaa* T6*
- rovasti tulee, tuo Eerolle sanomalehden

- juhlat jatkuvat

s. 198

Esirippu

KIVI/Ensipainos 1870

Kerronta kurssiivilla, luettelo=dialogi

*= pois jätetty kohta

1,2...)=kohtaus/tilanne mukaelman kohta

s. 314

- *Tuomas aviossa ja tunnettiin ante-
liaana**
- *Lauri käyskentelee metsässä, kun
"akka" mekastaa**
- *Timo käy hummailemassa Tam-
mistossa, vaimo antaa anteeksi**
- *Eero lukee sanomalehteä, johon
myös kirjoittaa*

G

- *Eeron vaimo Seunalan Anna, Sy-
dämeni laulu**

(kasteisen viidan kohdussa on lapselle val-
miina kehto)

- *Yhteinen joulujuhla**

KALLIO/Mukaelma 1905

Näyttämöohje lihavoitu, luettelo=dialogi

*= lisätty kohta; 1,2...)=kohtaus/tilanne

Liite 2 Puhujien muutokset dialogissa

SIVU	KIVI	SIVU	KALLIO
149	TIMO Vie sinun seitsemän seppää!	6	MATTI Voi veikkonen! [---] Vie sinun seitsemän seppää!
232	TIMO Pinnata naamaansa kallista trah- tööri-viinaa yöt ja päivät, yöt ja päi- vät, ja juoda vielä makuvaria kuin suuret herrat.	6	MATTI Voi veikkonen! [---]Silloin sai pinnata makuunsa kallista trahtöörin viinaa, ja vieläpä hörppiä makuvaaria päälle niin kuin suuret herrat.
8	JUHANI Elettiinpä ennenkin, Vaikk' ojan ta- kan' oltiin, Ojapuita poltettiin Ja ojust' oltta juotiin	5	MATTI Tuli ja taula! Eletty on ennen meillä, vielä nytkin nytkytel- lään!
163	TIMO Mikä on heidän tässä ollessa? Korpi antaa heille sekä ruo'an että juoman; mutta kuiva sammale on meillä tässä leipänä ja särpimenä.	7	MATTI Vai että metsässä . . . No, Kek- kurin emäntäkö heille nykyään ruo'an ja särpi- met laittaa?
81	TUOMAS Jääpä sinulta pelot niinkuin mennä kesänä huikea Aroniittu, jonka muh- kean heinän annoimme lakastua il- man yhtään ainoata viikatteen sival- lusta.	8	EMÄNTÄ Niin on asia. [---] se huikea, lihava aroniittu, niin jää tänä, niinkuin mennä- kin vuonna, ilman ainoata vii- katteen sivallusta, märkäne- mään paikoilleen.
11	KERTOJA Humisten hyppeli kiekko pitkin tietä ja ponnahti usein kartusta miehelle vasten kasvoja, niin että kun he pala- sivat leikistä, oli yhden ja toisen otsa varustettuna aika sarvella, tai poski ajettuneena simpulaksi.	8	EMÄNTÄ [---] Temmeltävätpä toisinaan niinkin tuimasti, että leikin lo- puttua kellä on poski ajettu- neena simpulaksi, kellä otsa varustettuna aika sarvella tai haavalla.

Sivu	Kivi/1870	Sivu	Kallio/1905
12	JUHANI Haasteletpa oikein, sitä ei taida kieltää.	19	TUOMAS Haasteletpa oikein, sitä ei taida kieltää.
12– 13	JUHANI Oikein haasteltu! Ensiksi käykäämme lannan kimppuun niinkuin sontiaiset[---]Ensi maanantaina aloitamme ja juuresta jaksain	20	SIMEONI Oikein haasteltu! JUHANI No, käykäämme siis lannan kimppuun kuin sontiaiset [---]Ensi maanantaina aloitamme juuresta jaksain.
15	TIMO Ottakaamme asia harkittavaksi juuresta jaksain. [---] Mutta Eero on irvihakas, aina tiellämme, aina pitkänä kantona kaskessamme.	24	LAURI Eero on irvihakas, aina tiellämme, aina pitkänä kantona kaskessamme.
17	TIMO On niinkuin suden pesä ilman naaras-sutta, tai niinkuin saapas ilman toista saapasta; totisesti ontuupa se, niinkuin Aapo sanoi.	26	TIMO On niinkuin sudenpesä ilman naaras-sutta. EERO Tai niinkuin saapas ilman toista saapasta; totisesti ontuupa se, niinkuin Aapo sanoi.
22	TIMO Ole tekemättä pilkkaa, Eero, Jumalan sanasta, Simeonin kiitosvirrestä.	37	TUOMAS Ole tekemättä pilkkaa Eero, Jumalan sanasta ja Simeonin kiitosvirrestä.
23	LAURI Et nyt koske häneen sormellaskaan.	40	TUOMAS Et nyt koske häneen sormellasikaan. (Mene eroittamaan) Laske poika irti! Paikalla!

SIVU	KIVI	SIVU	KALLIO
25– 26	AAPO Mutta voimallinen tahto vie miehen läpi harmaan kiven. Käykäämme juoneen, tuottakaamme itsellemme aapiskirjat Hämeenlinnasta ja lähtekäämme lukkarille kouluun, niinkuin on rovastimme käsky. Se tehkäämme, ennen kuin viedään meitä kruunun vauhdilla.	35 ja 36	AAPO Mutta voimallinen tahto vie miehen läpi harmaan kivenkin. AAPO Käykäämme juoneen, [---]Se tehkäämme, ja tehkäämme kuin miehet, ennenkuin kruunun vauhdilla viedään meitä jalapuuhun.
26	TUOMAS Sen katson parhaaksi minäkin.	33	TIMO Sen katson parhaaksi minäkin
33	AAPO Niin, niin, maailma on yht'aikaa hullu ja petollinen. Venlalta ei puutu muotoa eikä Jussilta juonia.	53	EERO Venlalta ei puutu muotoa eikä Jussilta juonia. Kyllä hän vielä kiikkiin joutuu, usko mitä sanon.
46	SIMEONI Hiljaa, lukkarin tähden hiljaa!	65	AAPO Hiljaa, lukkarin tähden hiljaa!
46	TUOMAS Kaikki liriin, kaikki!	68	EERO, TIMO, TUOMAS, LAURI Kaikki liriin, kaikki!
86	JUHANI Seitsemän poikaa meitä on. Siis seitsemän läpeä ja seitsemän poikaa. [---]Puhaltakoot meitä kohtaan joka haaralta myrkkyä kuin kärmeet, ja taivas satakoon päällemme paljasta sappea, me kuitenkin, silmät ummessa, kiristäen hammasta ja myristen kuin villit härjät, rynkäämme päisin.	71	JUHANI Seitsemän poikaa meitä on. [---]] Kas kuinka ihmiset ja kova sallimus ovat yhdessä juonessa meitä vastaan. TUOMAS Mutta puhaltakoon meitä kohtaan joka haaralta myrkkyä kuin käärmeet, [---] Eihän ole vielä kaikki toivo mennyt.

SIVU	KIVI	SIVU	KALLIO	
87	JUHANI Sinne siirrymme ja rakennamme uuden maailman.	72	TIMO Sinne siirrymme ja rakennamme uuden maailman.	
87	JUHANI Kaikki yksimielisesti!	72	KAIKKI Kaikki yksimielisesti.	
48	SIMEONI Kas niin! Se on tehty! Siinähan akkuna sälähti!	75	LAURI Kas niin! TIMO Se on tehty! EERO Siinähan akkuna sälähti!	
51	TIMO "Toisinaan alaslasketaan, toisinaan ylösnostetaan" tässä maailmassa.	80	SIMEONI «Toisinaan alas lasketaan, toisinaan ylösnostetaan" tässä maailmassa.	
52	JUHANI Ihmisiä? Katso tarkemmin, niin näet suljun Mustalaisia, näet "Rajamäen rykmentin".	81	TIMO Ihmisiä? katso tarkemmin, niin näet suljun mustalaisia näet "Rajamäen rykmentin".	
34	AAPO Haavan, haavan, totisesti; mutta aika, tiedän minä, saattaa sen haavan unohduksen rupeen ja nahkaan. — Mikä meno tuolla tiellä.	87	SIMEONI Mutta mikä meteli tuolla tiellä?	
34	AAPO Viettävätpä joutomaanantaita vallattomassa hummauksessa, suurikelmit.	87	TUOMAS Viettävätpä joutomaanantaita-vallattomassa hummauksessa, suurikelmit. (Klaneetin ääni).	

SIVU	KIVI	SIVU	KALLIO	
37	TOUKOLAINEN Älä lyö.	93	AAPELI Hellitä Herran nimessä.	
37	TOUKOLAINEN Tuonnehan sen viskasin pensaasen.	93	AAPELI Tuonnehan sen viskasin.	
38	TUOMAS Olkoon hän jo rauhassa, kurja mies.	96	AAPO (Hilliten Juhania) Olkoon hän jo rauhassa kurja mies.	
40	TUOMAS Mutta tuossahan on kuusi, josta isämme kaatoi kerran aika ilveksen; ja olikin se hänen viimeinen ilvek- sensä	106	LAURI Vieppäs pyssyni aittaan, Eero. Pudotin metson samasta puusta, josta isämme ampui viimeisen ilveksensä. (Menee).	
89	JUHANI [---] Mutta ei auta tässä maailmassa, vaan olkoon miehen sydän aina kova kuin valkoinen harakankivi.	109	EERO Ja olkoon miehen sydän aina kova kuin harakan kivi, niin- hän olet itse sanonut, Jussi.	
117	JUHANI [---]Täällä on vapaus ja rauha. Ky- synpä vielä: mitä huolisimme, vaikka polttaisi kultainen tuli tämän maailman kaiken, kun vaan säästyy pohjapuoli Jukolan talosta ja sen seitsemän poikaa?	109	TUOMAS Niin kyllä! Mikä on meillä täällä hätänä? [---] Täällä on vapaus ja rauha. [---] Mitä puuttuu?	
117	TIMO "Ei Jumalan armoa eikä linnun- kiinnä". Aitta on ruokaa täys ja pirt- timme lämmin. Täälläkin kiiriske- lemme oljilla.	110	EERO „Ei Jumalan armoa, eikä lin- nun kiinnä”. TIMO Täällä elämme, kuin vuohet huhdassa vaan, omalla kannallamme, kau- kana kiukkuisista ihmisistä.	

SIVU	KIVI	SIVU	KALLIO	
237	Tuomas Peijakas meidät perii, perii ilman armoa; [---]	111	TIMO Peijakas meidät perii, perii ilman armoa.	
73	Tuomas Valkea, hiukseton linja juoksi hänen otsaltansa niskaan alas kuin linnunrata syksytaivaalla.	112	TIMO Valkea, hiukseton juova juoksi hänen otsaltansa niskaan alas, kuin linnunrata syysaivaalla.	
73	Tuomas Minä näin sen.	112	TIMO Minä näin sen, koska kourasi teki tämän töykeän raivaustyön.	
237	Tuomas Peijakas meidät perii, perii ilman armoa;[---] Noh, ehkä nykäisimme vielä joltain henki-kultaisenkin pois, ja sittenpä kaikki hyvä; tallella olemme ja syömme kruunun surutonta leipää	113	AAPO Ehkä nykäisimme vielä joltain henkikultasenkin pois, ja sitten kaikki hyvin, tallella olemme ja syömme kruunun surutonta leipää.	
241	Juhani Edessämme on pitkä matka.	116	AAPO Edessämme on pitkä matka.	
65	Juhani Menköön tuhannen riittä kun vaan seisoo tämä matoinen maailma ja me sen seitsemän syntistä lasta. Herra auta! Uihan koko ruumiini kylmän hien virrassa.	119	SIMEONI Uihan koko ruumiini kylmän hien virrassa!	
247	AAPO Toukolan miehet, vaikka onkin monella etujalassa aika patti, tai päässä millä korkea kuhmo, millä pahoin irvistävä reikä eivät hiiskahda lainkäymisestä sanaakaan, eivätkä oman käden kostosta;	124	MÄKELÄ Totisesti! Ja Toukolan miehet, vaikka saivatkin ankarasti könniinsä, eivät hiiskahda lainkäynnistä sanaakaan, eivätkä oman käden kostosta;	

SIVU	KIVI	SIVU	KALLIO
132	<p>AAPO</p> <p>Tulesta pelastuimme, mutta pakkasen uhreiksi. Katsokaat: taivas selkiää ja kylmästi jo puhaltaa Pohja. Veljet, vaaramme on hirvittävä.</p>	137	<p>JUHANI</p> <p>Katsokaa! Lunta alkaa sataa ja kylmästi puhaltaa pohja. Veljet, vaaramme on hirvittävä! kiitä teemme nyt? (Värisyvät vilusta).</p>
134	<p>AAPO</p> <p>Jukolaan kuin noidannuolet halki yön, ennen kuin pakkasen tulistuu ja löylyttää veremme jäätymään polttavalla kylmyydellä. Päin Jukolaan yli kiljuvan Teerimäen! Susia vastaan on meillä aseet, mutta ei hyydepartaista kuningas Pakkasta vastaan.</p>	138	<p>TUOMAS</p> <p>Tässä ei auta itku; vaan kivääri olalle ja kontti selkään joka mies, ja päin Jukolaa yli kiljuvan Teerimäen! Susia vastaan on meillä aseet, mutta ei hyydepartaista pakkasta vastaan. (Kukin ottaa kanttinsa ja pyssynsä).</p>
183	<p>TUOMAS</p> <p>En huoli sinun viinastas!</p>	154	<p>LAURI</p> <p>En huoli sinun viinastasi! En nyt, enkä koskaan! (Nyyhkyttää ja nukkuu hetki-sen kuluttua).</p>
248	<p>AAPO</p> <p>[---] Hän on kiivas, mutta oikea Herran viinamäen mies, ja sanomattoman paljon on hän jo tehnyt seurakunnallemme hyvää.</p>	159	<p>SIMEONI</p> <p>Sinä kunnan Provasti, vaikka ankara herran viinamäen mies.</p>
249	<p>JUHANI</p> <p>Minä ymmärrän: Iskisimme aapiaiseen kynsin ja hampain, siitä heltimättä ennen kuin olemme kukon hännän alla. Oikein! Kentiesi kohta päätämme jotain, ja kerran päätettyämme, sen teemme myös, teemme vaikka verta hikoillen.</p>	160	<p>JUHANI</p> <p>Minä ymmärrän : iskisimme aapiseen kynsin ja hampain, siitä heltimättä, ennenkuin olemme kukon hännän alla.</p> <p>TUOMAS</p> <p>Aivan niin, ja kerran oikein vakaasti päätettyämme sen teemme myös, teemme, vaikka verta hikoillen.</p>

SIVU	KIVI	SIVU	KALLIO	
90	JUHANI Paatunut, paatunut, sitä ei taida kiel- tää. [---]Pois viha, vaino ja ylpeys.	161	SIMEONI Ja tästä lähtien eläkäämme kuin hurskasten urosten tulee. Pois viha, vaino ja ylpeys.	
90 x2	JUHANI Niin!	161 x2	SIMEONI Niin!	
90	JUHANI Mitä? Mitä sinä puhut?	161	SIMEONI Mitä?	
90	SIMEONI Hän veistelee taas.	161	JUHANI Hän veistelee jo, vaikka äsken juuri itkeä tillitti.	
90	JUHANI [---] Katso etten tempaa niskastasi kiinni, jos nimittäin huolisin houkon pu- heista, mutta enhän sitten oliskaan mies, en totisesti oliskaan.	161	SIMEONI Huomaan sen, vaan huoli- sinko houkan puheista.	
290	TIMO Minä närkästyn kovin tälle nahka- peitturille. No, noh, saatpa kuitenkin anteeksi varsinkin tänä päivänä, joka on Jukolan juupelijuhla	164	TUOMAS Minä närkästyn kovin tälle nahkapeitturille. Nähtyäni mi- ten kurjassa kunnossa on tämä syntymä kotomme.	
276	Tuomas Totisesti! No terve miestä!	166	AAPO Totisesti! No terve miestä!	

SIVU	KIVI	SIVU	KALLIO
277	JUHANI Tuhannet kiitokset, herra kanttoori.	166	JUHANI, TIMO, AAPO ja TUOMAS Tuhannet kiitokset, herra Kanttoori.
284	JUHANI Muija kuin patavaltti vaan.	174	EERO Muija kuin patavaltti vaan.
267	TUOMAS [---] ; ja vuokraansa ei ole hän maksanut meille yhtään ainoaa jyvää.	176	AAPO (Nimismiehelle) Ja vuokras- taankaan ei ole hän maksanut meille yhtään ai- noata äyriä, ei yhtään äyriä, sanon minä.
267	AAPO Tuon kaiken tuomitsis laki hänen maksamaan, mutta millä hän sen te- kis?	177	NIMISMIES Tuon kaiken tuomitsisi laki maksamaan
267	TUOMAS Siihen on hän ikuisesti voimaton, ellei pane hän pantiksi kurjaa sie- luansa.	177	AAPO Niin, mutta millä hän mak- saisi? Ellei pane pantiksi kurjaa sieluaan.
267	AAPO Työtuomion kautta hän ehkä viimein maksaisi kaikki, mutta rässyllä on kivuloinen muija ja monta manku- vaa lasta.	177	NIMISMIES Työtuomion kautta.
267	JUHANI Menköön herraansa tämä kurja nah- jus.[---]	177	AAPO Tosi. Mutta rässyllä on ki- vuloinen muija ja monta maukuvaa lasta. Men- köön Herraansa tämä kurja nahjus. [---]

SIVU	KIVI	SIVU	KALLIO	
269	<p>AAPO Sillä huono emäntä on miehen tuho, mutta kelpo ja armas vaimo on hänen onnensa ihanin, hänen paras ystävänsä, kultainen kunniansa, ja tekee hänen huoneensa ilon ja rauhan satamaksi.</p>	183	<p>KANTTOORI [---]Huono emäntä, huomaa Venla, on talon kaikki kuluttava rotta ja kurja katsella kuin porolammikossa, vanha tallukka haasu; mutta kelpo ja armas vaimo on hänen onnensa ihanin, kultainen kunniansa, ja tekee hänen huoneensa ilon ja rauhan satamaksi.</p>	
285	<p>JUHANI Kuitenkin kaikitenkin, ukko, kun olet tuommoinen potra ukko, niin käskemme sinua nyt Jukolaan viettämään kanssamme oikein ryskeistä tuliaisjuhlaa.</p>	186	<p>TUOMAS Rauha teille vanhus, ja olkaat tervetullut! Jääkää Jukolaan viettämään oikein ryskeistä tuliaisjuhlaa.</p>	

Liite 3 Mukaelmasta poistettuja romaanin tapahtumia

LUKU 1	Kertojan osuus alusta ja Aapon kuvaus hyvästä emännästä
LUKU 2	Kertojan kuvaus poistettu alusta, istutaan pirtin ääressä Venlan lähteminen Tikkalaan - pulski renki Uni käenpesästä ja seitsemän munaa Kosiminen Männistön muorin mökissä Tappelu toukolaisten kanssa Simeonin taivaallinen pöytä Timon laulu oravasta sammaleisessa kammiossaan
LUKU 3	Lukkarin opissa Pako ja juoksu lukkarin tuvasta Sonnimäelle Rajamäen rykmentti (kertoja) Pohdinta lukkarille menemisestä Tappelu Toukolaisten kanssa Aapon kertomus ketusta ja karhusta sekä linnan neidosta Tuomiopäivä Sonnimäellä ja pako Tammistoon
LUKU 4	Veljekset istuvat kotona piestyinä Saunominen, haavojen hoito Kertomus piian nahasta orressa Saunan palo Keskustelu tappelusta ja haavoista, kostosta, oikeudesta, jumalasta, Juhnin kertomus nahkurista joka lopetti työt sunnuntaina – köyhyys, huomio palaneesta saunasta, Mäkelä tulee tuomaan rovasti käskyn saapua kirkolle tulevana sunnuntaina Jukolan vuokraus nahkapeitturille
LUKU 5	Impivaaraan siirtyminen Aapon tarina valkean käärmeen kruunusta Aapon tarina kalveasta immestä Paholaisen karkotus, Valkon silmä
LUKU 6	Timon sudenmetsästys Jouluilta Impivaarassa Osa painikuvauksesta Laulu: Jussi, pussi, Jukolan Jussi Saunan syttyminen Pakomatka pakkasessa susien jahtaamana
LUKU 7	Taula-Matin metsästystarinat Kourusuo Karhunkaato Aapon kertomus hurskaasta miehestä Härät

LUKU 8	Laurin juopottelu – yhdistetty muuhun Tappelu kivellä Laurin laulu: "Jumala tiesi Jussi-kulta/ missä nahka naulitaan" Laurin pilkkasaarna Härkien ampuminen ja teurastus
LUKU 9	Kiekonlyönti Laurin uni metsässä Eeron laulu Rajamäen rykmentistä: "Rajamäell' korkealla"
LUKU 10	Veljesten mässäily ja juopottelu Eeron ja Simeonin matka Hämeenlinnaan Simeoni saapasnahkatornissa Viinapannun tuhoaminen Aapon tarina siasta ja miehestä
LUKU 11	Itsemurhan ja pakomatkan suunnittelu Juhanin kertomus Paavosta joka kävi juomaan Impivaaran "luolissa" piileskely Eeron lähettäminen oppiin Lukeminen
LUKU 12	Peltojen raivaus ja kylväminen Satojen menetys Nälkä ja metsästys Lukutaidon koe rovastilla Impivaaran kukoistus Aapon kertomus tuhlaavasta vaimosta
LUKU 13	Jukolaan palaamisen alku Osa lukkarin, Rajamäen rykmentin ja Kolistimen ukon kohtaamisesta
LUKU 14	Poistettu kokonaan, joitain osia viety muuhun tekstiin Sydämeni laulu

Liite 4 Poistetut venäläiset sanonnat

Sanonta romaanissa	Poiston paikka näytelmässä
<p><u>Eero</u> "Kappusivai!" sanoi Ryssä. (SV, 53)</p> <p>(Kuinka voit?; kansanomaisen väännös venäjästä).</p>	<p>Rajamäen rykmentin kohtaaminen (SVM, 82)</p> <p>Timo sanoo ennen tätä: "Hustote till?" sanoi Ruotsalainen. (Mitä kuuluu? ; kansankielinen väännös ruots.)</p>
<p><u>Timo</u> Tersii vaan! (SV, 124)</p> <p>(Tersii – usutussana esim. koiralle, ven.)</p>	<p>Painiminen Impivaarassa jouluiltana (SVM, 135)</p> <p>Kallion oma lisäys tekstiin: EERO Löytyy, hän on vissi ja luja, kuin kirveen silmä. Tersii vaan, Timo! (SVM, 132)</p>
<p><u>Juhani</u> "Votti, poika, sanoi Ryssä!" (SV, 124) Katsos; kas vain; no hyvä (ven.)</p>	<p>Painiminen Impivaarassa jouluiltana (SVM, 135)</p>
<p>Juhani Tanssikaamme ryssää; siinä olen minä juuri mekkari. (SV, 126)</p> <p>(Tanssia ryssää eli ripaskaa)</p>	<p>Painiminen Impivaarassa jouluiltana (SVM, 135)</p>
<p><u>Juhani</u> Tämä on ryssää. Eikös niin, Eero? (SV, 129)</p>	<p>Painiminen Impivaarassa jouluiltana (SVM, 135)</p>
<p><u>Juhani</u> Pojat ja veljet, saman maatuskan kantamat ja synnyttämät kaikki, kuulkaat yksi oiva sana: (SV, 274)</p> <p>(Maatuska eli nainen; arki kiel.)</p>	<p>Jukolaan paluu (SVM, 164)</p>
<p><u>Juhani</u> Smatrii, kubbe! ja huomaa kuinka kymmenen vuoden kuluessa muuttuu täällä maailman muoto. (SV, 279)</p> <p>(Katso, ukko; ven. ja ruots.)</p>	<p>Lukkarin kohtaaminen Jukolaan paluussa (SVM, 169)</p>

Sanontojen käännökset:

Aleksis Kivi. Kansalliskirjailija. Veljesten sanoja ja sanontoja

<http://www.aleksiskivi-kansalliskirjailija.fi/teokset-ja-kieli/veljesten-sanoja-ja-sanontoja/>

Liite 5 Hemmo Kallion näytelmän *Seitsemän veljeks*en esitykset ja muut teokset

Kallion *Seitsemän veljeks*en näytelmäesitykset (tiedossa olevat):

Esitys	Ensi-ilta	Ensi-ilta- vuosi	Teatteri
Seitsemän veljestä	23.11.1898	1898	Suomalainen Teatteri
Seitsemän veljestä	11.1.1907	1907	Suomen Kansallisteatteri
Seitsemän veljestä	6.9.1913	1913	Suomen Kansallisteatteri
Seitsemän veljestä	23.9.1919	1919	Suomen Kansallisteatteri
Seitsemän veljestä	19.4.1926	1926	Suomen Kansallisteatteri
Seitsemän veljestä	4.4.1934	1934	Suomen Kansallisteatteri

(Suomalaisen teatterin tietopankki, ILONA-esitystietokanta)

Hemmo Kallion teokset:

<i>Hyvästijättö vanhalle kodille</i> : Runomuotoinen näytelmä yhdessä näytöksessä. Tekijän kustannuksella, Helsinki 1902.
<i>Pärtylin yö</i> : Kuvaelma kahdessa osassa lauluineen, leikkineen ja tanssineen. Vanhoja itä-suomalaisia kansantapoja J. Häyhän kokoelman mukaan. Näytelmäkirjasto n:o 2. Yrjö Weilin: Helsinki, 1903; 2. painos 1910.
<i>Seitsemän veljestä</i> : 4-näytöksinen huvinäytelmä kuudessa kuvaelmassa. Aleksis Kiven romaanista näyttämöä varten mukaeltu. Näytelmäkirjasto n:o 18. Yrjö Weilin: Helsinki, 1905; 2. korj. painos 1912; 3. korj. painos Kirja: Helsinki 1921; 4. painos 1923.

(Finna.fi-arkistopalvelu)